

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ
ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

A Study of Undergraduates Satisfaction of Rajamangala University
of Technology Rattanakosin's Special Program Curriculum.

โดย

นางสาวพนิดา ทรัพย์सार

พฤษภาคม 2551

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ จึงขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. อุดมพงษ์ วัฒนเสรี ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อภากร บุญสม ที่เป็นแรงบันดาลใจในการทำวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พนิดา ทรัพย์सार

บทคัดย่อ

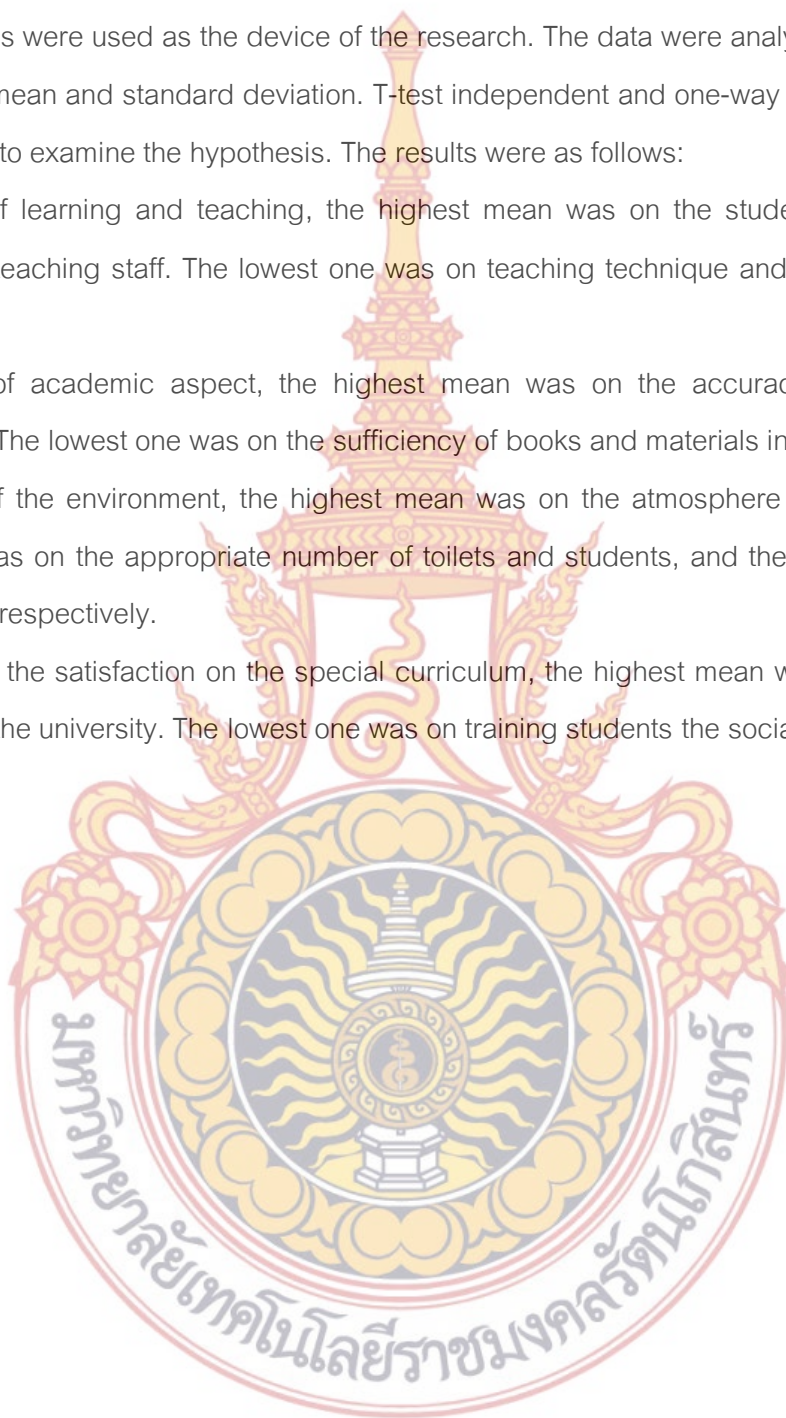
งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ทักษะคติ และความต้องการ พร้อมทั้งสำรวจปัญหา ข้อเสนอแนะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ จำนวน 644 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequencies) ร้อยละ (Percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ ทดสอบค่า t - test independent และ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way Analysis of Variance) ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ความพึงพอใจด้านการเรียนการสอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดนักศึกษามีความพอใจเกี่ยวกับ ความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เรื่องของเทคนิควิธีการสอน ของอาจารย์และการสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ ตามลำดับ
- 2) ความพึงพอใจด้านวิชาการ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดนักศึกษามีความพอใจเรื่องความถูกต้อง ในการประกาศผลการสอบ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือเรื่อง ตำรา หนังสือในห้องสมุดเพียงพอต่อการค้นคว้าและเรื่องของป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการ ตามลำดับ
- 3) ความพึงพอใจด้านกายภาพ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดนักศึกษามีความพอใจในบรรยากาศ ของห้องเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือเรื่อง มีห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษาและ มีสถานที่นั่งพักผ่อนอย่างเหมาะสมเพียงพอ ตามลำดับ
- 4) ความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดนักศึกษามีความรู้สึกรัก มหาวิทยาลัย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือนักศึกษามีความรู้สึกรู้สึกว่าสถาบันนี้สอนให้นักศึกษาเป็นคนที่มีกิริยาและพูดจาสุภาพ

Abstract

The purpose of the research was to study satisfaction, attitude, demand, problems and comments on RMUTR's special curriculum from 644 undergraduates by Accidental Sampling. Questionnaires were used as the device of the research. The data were analyzed in frequencies, percentage, mean and standard deviation. T-test independent and one-way analysis of variance were applied to examine the hypothesis. The results were as follows:

1. In terms of learning and teaching, the highest mean was on the students' satisfaction on capability of teaching staff. The lowest one was on teaching technique and learning motivation respectively.
2. In terms of academic aspect, the highest mean was on the accuracy of final result of examination. The lowest one was on the sufficiency of books and materials in the library.
3. In terms of the environment, the highest mean was on the atmosphere in classrooms. The lowest one was on the appropriate number of toilets and students, and the appropriateness of relaxing area respectively.
4. In terms of the satisfaction on the special curriculum, the highest mean was on the students' adoration on the university. The lowest one was on training students the social manners.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
Executive Summary.....	ง
คำนำ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	2
ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	2
สมมติฐาน และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์ในการศึกษา.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	4
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
ความหมายของความพึงพอใจ.....	5
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน.....	10
กิจกรรมการจัดการทางการศึกษาภาคพิเศษ.....	25
ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร.....	45
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร.....	62
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	86
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	90
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	90
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	91
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	92
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	92

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์.....	95
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	95
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	95
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	117
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	117
วิธีดำเนินการวิจัย.....	117
สรุปผลการวิจัย.....	118
อภิปรายผล.....	121
ข้อเสนอแนะ.....	129
บรรณานุกรม.....	130
ภาคผนวก.....	140

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
2.1 ลักษณะแตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ตามข้อตกลงเบื้องต้น.....	34
2.2 เปรียบเทียบการเรียนรู้การสอนระหว่างการสอนเด็กและการสอนผู้ใหญ่.....	35
3.1 แสดงจำนวนประชากร.....	91
3.2 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง.....	92
4.1 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความถี่.....	98
4.2 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ.....	99
4.3 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิทยาเขต.....	99
4.4 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา.....	100
4.5 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....	100
4.6 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามที่อยู่อาศัยปัจจุบัน.....	101
4.7 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบอาชีพในปัจจุบัน.....	101
4.8 จำนวนและร้อยละของ ฟังพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียน การสอน หลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านการจัดการเรียนการสอนจำแนกเป็นรายชื่อ.....	102
4.9 จำนวนและค่าร้อยละ ของความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านวิชาการ จำแนกเป็นรายชื่อ.....	104

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
4.10 จำนวนและค่าร้อยละ ของความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รัตนโกสินทร์ ด้านกายภาพ จำแนกเป็นรายข้อ.....	107
4.11 จำนวนและค่าร้อยละ ของความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รัตนโกสินทร์ ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ จำแนกเป็นรายข้อ.....	110
4.12 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านการจัดการเรียนการสอน.....	113
4.13 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านวิชาการ.....	114
4.14 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านกายภาพ...	115
4.15 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ.....	116
4.16 แสดงผลการทดสอบการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษจำแนกตามเพศ.....	118
4.17 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รัตนโกสินทร์ที่มีอายุต่างกันโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน.....	123

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
2.1 แสดงกระบวนการตัดสินใจ.....	43
2.2 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์.....	50
2.3 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์.....	52
2.4 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกูดแลดและริชเทอร์.....	54
2.5 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสันกิน.....	56
2.6 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของฟอกซ์.....	57
2.7 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบชอมป์.....	58
2.8 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสจ๊วต อูทธานนท์.....	59
2.9 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงศ์ใหญ่.....	61
2.10 แสดงระบบหลักสูตร.....	64
2.11 แสดงองค์ประกอบของหลักสูตร.....	68
2.12 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของหลักสูตรจำแนกตามเนื้อหาและ บทบาทในการเรียนการสอน.....	78
2.13 แสดงบรรยากาศที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน เนื้อหาสาระ และผู้เรียน.....	82

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันมีการพัฒนาไปมากไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรม ด้านการเกษตร และด้านอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าความสำเร็จของการพัฒนาประเทศไม่ได้อยู่ที่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเท่านั้น แต่อยู่ที่การกระจายผลแห่งความเจริญเติบโตนั้นออกไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้มากที่สุด สิ่งที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาต่างๆ ก็คือการศึกษาที่นั่นเอง ซึ่งใน สารานุกรมออนไลน์, 2550 : ออนไลน์, ได้กล่าวว่า การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิต โดยเฉพาะสังคมโลกปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ ยุคของการบริโภคข่าวสารข้อมูลไร้พรมแดน ซึ่งนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศผู้นำความเจริญทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้ให้ความสำคัญของการศึกษาแก่ประชากรชาติอย่างมาก และการศึกษาก็ยังเป็นกุญแจสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพและการเพิ่มรายได้อีกด้วย ดังนั้นหากจะมุ่งหวังให้นโยบายการกระจายรายได้เป็นไปอย่างได้ผล จำเป็นจะต้องมีการกระจายการบริการทางการศึกษาและโอกาสในการศึกษาของประชาชนอย่างทั่วถึง การศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันให้ประเทศชาติเกิดการพัฒนาก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าได้ทัดเทียมทุกประเทศในโลก เมื่อมนุษย์ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมก็จะนำไปสู่ความก้าวหน้าในด้านต่างๆ ตามมา และเป็นเหตุให้ประเทศต่างๆ ในโลกหันมาให้ความสนใจเรื่องของการศึกษามากยิ่งขึ้น ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ตระหนักและให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างยิ่ง อันจะเห็นได้จากนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9

(พ.ศ. 2545-2549) ที่มีเป้าหมายส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอ ดังที่ สดใส ดุลยา, 2550 : ออนไลน์, ได้กล่าวว่า หากต้องการจะเพิ่มพูนความรู้ใหม่ในสังคม สังคมนั้นก็ต้องจัดการศึกษาและฝึกอบรมให้ “ทุนความรู้” มีมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อทุนความรู้มีมาก โอกาสที่คนในสังคม คนในชาตินั้นจะสร้าง “ความรู้ใหม่” ก็มีมากขึ้นตามไปด้วยขณะเดียวกัน นักเรียนและบุคคลทั่วไปเป็นจำนวนมากที่มีข้อจำกัดบางอย่างที่ทำให้ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาภาคปกติได้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์จึงตระหนักถึงปัญหานี้

ดังนั้นทางมหาวิทยาลัยจึงเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ขาดโอกาสในการศึกษาภาคปกติ โดยการจัดตั้งโครงการเปิดสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ประกอบด้วยภาคสมทบ จันทร - เสาร์ และภาคสมทบ เสาร์-อาทิตย์ และด้วยความที่เป็นมหาวิทยาลัยที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาใหม่ จึงทำให้ยังคงมีปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาภาคพิเศษ เช่น ไม่มีความอิสระในการเลือกเรียนด้วยตนเอง ไม่มีโอกาสได้เจอเพื่อนคณะอื่นๆ และปัญหาในการลงทะเบียนเรียนในช่วงภาคฤดูร้อน เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการศึกษาของนักศึกษาภาคพิเศษและภาคสมทบ ดังนั้นในอนาคตทางมหาวิทยาลัยจึงต้องมีการปรับปรุงระบบการเรียนการสอนในหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักศึกษาใหม่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 นับได้ว่าการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อทางมหาวิทยาลัยในการที่จะทราบถึงระดับความพึงพอใจของนักศึกษาและทัศนคติที่มีต่อหลักสูตร เพื่อทางมหาวิทยาลัยจะสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในด้านการวางแผนปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ทางมหาวิทยาลัยสามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพออกสู่สังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
2. เพื่อศึกษาถึงความต้องการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
3. สืบรวจถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เน้นการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตร โดยทำการศึกษากลุ่มประชากรเป็นนักศึกษา ภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550

4. สมมติฐาน และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

1. สมมติฐานการวิจัยมี 2 ข้อดังนี้

- เพศที่แตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

- ช่วงอายุที่แตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

2. กรอบแนวความคิด

ตัวแปรต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา

1. เพศ
2. อายุ
3. ชั้นปี
4. อาชีพ
5. รายได้เฉลี่ย
6. ที่พักอาศัย

ตัวแปรตาม

ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

5. นิยามศัพท์ในการศึกษา

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกประทับใจ ความรู้สึกชอบอันเกิดจากระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

การเรียนรู้ หมายถึง การจดจำได้ การรู้ความจริง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือการปฏิบัติทดลอง

ระบบการเรียนการสอนภาคพิเศษ หมายถึง หลักสูตรการเรียนการสอนที่มีนอกจากหลักสูตรภาคปกติ โดยจะแบ่งเป็นภาคสมทบ 1 มีการเรียนการสอนในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา 17.30 น. - 20.30 น. ,ภาคสมทบ 2 และภาคพิเศษมีการเรียนการสอนในวันเสาร์ ถึง วันอาทิตย์ เวลา 08.00 น. - 20.30 น.

นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

รัตนโกสินทร์ หมายถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคสมทบ 1 และภาคสมทบ 2 และภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีทั้งหมด 4 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ วิทยาเขตเพาะช่าง วิทยาเขตไกลกังวล และวิทยาเขตศาลายา

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

- 1) ผลจากการศึกษาจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขให้ระบบการเรียนการสอนของหลักสูตรภาคพิเศษให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
- 2) เพื่อให้คณาจารย์เข้าใจถึงปัญหาของนักศึกษาและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักศึกษาอย่างแท้จริง
- 3) เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารในการศึกษาหาทางเลือกใหม่ๆ ในการจัดระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยการนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของความพึงพอใจ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน
3. กิจกรรมการจัดการทางการศึกษาภาคพิเศษ
4. ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของความพึงพอใจ

1.1 ความหมายของความพึงพอใจ

เนื่องจากการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมแตกต่างจากการสอนในชั้นเรียน ดังนั้นความพึงพอใจในการเรียนการสอนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ย่อมมีความแตกต่างกันกับนักเรียนที่มีการเรียนการสอนตามปกติ ซึ่งความแตกต่างนั้นอาจมีผลกระทบต่อการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและอาจมีผลกับการยอมรับในเนื้อหาวิชา บุคลากรผู้นำเสนอ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ตลอดจนอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนว่าประสบผลสำเร็จในการศึกษามากน้อยเพียงใด การศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเรียนการสอนนี้จะต้องเข้าใจในความหมายของความพึงพอใจซึ่งมีผู้ให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter v. Good 1973, 320) ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง คุณภาพ สภาพ หรือระดับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่าง ๆ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่องาน

เบนจามิน บี โวลแมน (Benjamin B. Wolman 1973, 384) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึก (Feeling) มีความสุข เมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ความต้องการหรือแรงจูงใจ

เคธ เดวิส (Keith Davis 1981, 83) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียนการสอน หมายถึง ความพอใจหรือไม่พอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนซึ่งแสดงให้เห็นความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน

สจิวต ออสแคมป์ (Steward Auscamp อ้างถึงใน ประพนอ วรวิมล 2539, 7) พบว่าความพึงพอใจมีความหมายอยู่ 3 นัย คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง สถานการณ์ที่ผลการปฏิบัติจริงได้เป็นไปตามที่บุคคลคาดหวัง
2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ
3. ความพึงพอใจ หมายถึง การทำงานได้เป็นไปตามหรือตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคล

วรูม (Vroom อ้างถึงใน กำพล เกียนติปฐมชัย 2538, 6) กล่าวว่าทัศนคติและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้จะหมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้นทัศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้นทัศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจนั่นเอง

สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากร (Resources) หรือ สิ่งเร้า (Stimuli) การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจ คือ การศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้าแบบใดเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความพอใจและความสุขของมนุษย์ ความพอใจจะเกิดได้มากที่สุดเมื่อมีทรัพยากรทุกอย่างที่เป็นที่ต้องการครบถ้วน

ดังนั้น ความพึงพอใจจึงเป็นองค์ประกอบทางด้านทัศนคติ ที่กล่าวได้ว่าความพึงพอใจเป็นปฏิกิริยาทางด้านความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า หรือสิ่งที่มีมากระตุ้นเป็นระดับความพอใจที่เป็นจริงอยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะบอกให้ทราบถึงทิศทางว่าเป็นทัศนคติไปในทิศทางบวกหรือทิศทางลบหรือไม่มีปฏิกิริยา คือ เคย ๆ ต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งที่มีมากระตุ้นนั้น

การจัดการเรียนการสอน การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ (สมบุญรณ์ พรรณนาภ และชัยโรจน์ ชัยอินคำ 2518, 416) กล่าวว่าการศึกษาที่บุคคลจะเรียนรู้หรือมีพัฒนาการและความเจริญงอกงามนั้น บุคคลจะต้องอยู่ในสภาวะพึงพอใจสุขใจเป็นเบื้องต้น และที่สำคัญบุคคลนั้นจะต้องได้รับการจูงใจทั้งในลักษณะนามธรรมและรูปธรรม

ความหมายของความพึงพอใจในการเรียนการสอนดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอาจสรุปได้ว่าความพึงพอใจในการเรียนการสอน หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติในทางที่ดีของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน ความรู้สึกที่เกิดจากการที่ได้รับการตอบสนองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆในการเรียน เช่น สภาพแวดล้อมในห้องเรียน เนื้อหาวิชาที่ได้รับจากการเรียน ซึ่งทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการเรียนการสอนจนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้

1.2 วิธีสร้างคามพึงพอใจในการเรียน

การศึกษาในด้านความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและผลระหว่างสภาพทางจิตใจกับผลการเรียน Skinner (อ้างถึงใน วันทยา วงศ์ศิลป์, 2533, 9) มีความเห็นว่าการปรับพฤติกรรมของคนไม่อาจทำได้โดยเทคโนโลยีทางกายภาพและชีวภาพเท่านั้นแต่ต้องอาศัยเทคโนโลยีของพฤติกรรม ซึ่งหมายถึงเสรีภาพ และความภาคภูมิใจ จุดหมายปลายทางที่แท้จริงของการศึกษา คือ ทำให้คนมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เสรีภาพ และความภาคภูมิใจเป็นครรลองของการไปสู่ความเป็นคน แนวคิดของ Skinner สรุปได้ว่าเสรีภาพนำไปสู่ความภาคภูมิใจ และความภาคภูมิใจนำบุคคลไปสู่ความเป็นความเป็นตัวของตัวเอง เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อความคิด ตัดสินใจ การกระทำ และผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง และนั่นคือเป้าหมายปลายทางที่แท้จริงของการศึกษา Skinner ต้องการเน้นที่การปรับแก้พฤติกรรมของคนต้องการแก้ด้วยเทคโนโลยีของพฤติกรรมเท่านั้นจึงจะสำเร็จ ส่วนการใช้เทคโนโลยีของพฤติกรรมนั้นกับใคร อย่างไร ด้วยวิธีไหน ถือเป็นเรื่องของการ ตัดสินใจใช้ศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยภูมิปัญญาของผู้ใช้เท่านั้น

Bloom (อ้างถึงใน วันทยา วงศ์ศิลป์, 2533, 12) มีความเห็นว่าคุณสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามที่ตนเองต้องการ ก็น่าจะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเองเลือกนั้นด้วยความกระตือรือร้นพร้อมทั้งความมั่นใจเราสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของความพร้อมด้านจิตใจได้ชัดเจนจากการปฏิบัติของนักเรียนต่องานที่เป็นวิชาบังคับกับวิชาเลือก หรือจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น การขับรถยนต์ ดนตรีบางอย่าง หรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัคร และตัดสินใจได้เสรีภาพในการเรียน การมีความกระตือรือร้นมีความพึงพอใจและมีความสนใจเมื่อเริ่มเรียน จะทำให้นักเรียนเรียนได้เร็วและประสบความสำเร็จสูง อย่างไรก็ตาม Bloom เห็นว่า วิธีนี้ค่อนข้างเป็นอุดมคติที่จัดได้ลำบาก

1.3 ทฤษฎีพื้นฐานในการสร้างความพึงพอใจในการเรียนการสอน

การที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจในการเรียนได้มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจ ถ้าสถานศึกษาได้มีปัจจัยเป็นเครื่องจูงใจได้มาก บุคคลนั้นย่อมเกิดความพึงพอใจในการเรียน ดังนั้นภาระหน้าที่ของผู้บริหารในโรงเรียนนอกจากจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การสั่งการ การประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในอันที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารจะต้องทราบถึงการรับรู้ ความสามารถของนักเรียนในแต่ละชั้นปี เพื่อปรับปรุงทั้งด้านวัตถุประสงค์ในการเรียน และวัตถุประสงค์ของหน่วยงานให้กลมกลืนกัน ดังนั้นการจูงใจจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะชักนำพฤติกรรมของบุคคลให้คล้อยตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งเป็นมูลเหตุที่สำคัญของแรงจูงใจของนักเรียน

แรงจูงใจหรือการจูงใจ (Motivation) หมายถึง สภาวะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นหรือถูกผลักดันให้แสดงพฤติกรรม เพื่อไปยังสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่วางไว้ การจูงใจจะมีได้ต้องอาศัยสิ่งจูงใจเป็นเครื่องล่อ

ประนอ วรวิฒิ (2539, 9) กล่าวในสารานุกรมการบริหารว่า “การจูงใจหมายถึง ความพยายามชักจูงใจให้ผู้อื่นแสดงออกหรือปฏิบัติตามสิ่งจูงใจ สำหรับสิ่งจูงใจที่เป็นเครื่องล่อหรือกระตุ้นเพื่อให้เกิดการจูงใจนั้น

Good (1973, 28) ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ว่า หมายถึง วัตถุประสงค์หรือสภาวะใด ๆ ที่สามารถเร้าให้เกิดการจูงใจได้ และองค์ประกอบต่างๆ และพลังยั่วยุหรือกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ การจูงใจภายในจึงเป็นลักษณะการจูงใจที่ดี และมีอิทธิพลที่สุดต่อกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจภายในขึ้น โดยใช้การจูงใจภายนอกเข้าช่วยยั่วยุให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เช่น ใช้หลักการให้รางวัลและลงโทษ การชมเชยและการตำหนิ การแข่งขันและการร่วมมือ การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในขึ้นนั้นกระทำได้ยาก เพราะในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่พบว่า การสร้างแรงจูงใจควรสร้างแรงจูงใจภายนอกก่อน เพื่อก่อให้เกิดแรงจูงใจภายในขึ้นภายหลัง และในการสร้างแรงจูงใจไม่ว่าจะเป็นภายในและภายนอก จะต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องตลอดเวลาจึงจะบังเกิดผล เพราะฉะนั้นในการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องพยายามสร้างสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจหรือแรงจูงใจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อผู้เรียนจะได้สนใจติดตามบทเรียนอย่างต่อเนื่องทำให้เรียนรู้อย่างได้ผล แต่เนื่องจากแรงจูงใจเกิดจากความต้องการผู้สอนจึงจำเป็นต้องทราบถึงความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง เพื่อจะได้หาแนวทางสร้างสิ่งจูงใจตอบสนองความต้องการได้อย่างเหมาะสม

ทฤษฎีพื้นฐานความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's General Theory of Human Motivation) อับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow 1954, 35-47) ได้ตั้งทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับจิตใจ ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับกันแพร่หลาย โดยตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอไม่มีทางที่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเป็นสิ่งจูงใจ และมาสโลว์ได้ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์จากระดับต่ำถึงระดับสูง ซึ่งแบ่งเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security or Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยทั้งของร่างกาย เช่น ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุอันตรายต่าง ๆ และความปลอดภัยหรือความมั่นคงทางจิตใจ เช่น ความมั่นคงในอาชีพ

3. ความต้องการด้านสังคม (Social or Belongingness Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตร และความรักจากเพื่อนร่วมงาน

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการอยากเด่นในสังคมเป็นที่ยอมรับและยกย่องสรรเสริญของบุคคลอื่น

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดของตนเอง (Self Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ที่ส่วนมากอยากเป็นอยากได้

ส่วนทฤษฎีสององค์ประกอบของเฮอริทซ์เบอร์เกอร์ (Herzberg, Two-Factor Theory)

มีปัจจัยสำคัญ 2 ประเภท ที่สัมพันธ์กับความชอบและไม่ชอบของแต่ละบุคคลปัจจัยดังกล่าวเรียกว่า ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor) และปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factor) หรืออาจเรียกว่า ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factor)

ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นปัจจัยให้คนชอบและรักงานเป็นตัวการสร้างความพึงพอใจให้บุคคลในองค์การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจประกอบด้วยความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบ ตลอดจนความก้าวหน้าในอาชีพการงาน เป็นต้น

ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factor) เป็นปัจจัยที่ค้ำจุนให้แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์การปัจจัยนั้นก็จะเป็นการไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ เลย ซึ่งตามทฤษฎีนี้ สิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจจะเกี่ยวข้องกับลักษณะของงานในทางตรงกันข้ามสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดความไม่พอใจนั้น จะเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของบุคคลกับสภาพแวดล้อมของงานที่บุคคลปฏิบัติงานอยู่ ทฤษฎีสองปัจจัยชี้ให้เห็นว่า การปรับปรุงการจูงใจให้

เกิดขึ้นได้นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของงานและลักษณะของงานซึ่งอาจทำได้โดยการกำจัดความเบื่อหน่ายและความซ้ำซากของงาน การพัฒนางานใหม่ให้มีความท้าทาย การเพิ่มโอกาสของความรู้สึกเกี่ยวกับความสำเร็จของงาน ความเจริญเติบโต และการพัฒนาส่วนบุคคลในการทำงาน ซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์ของบุคคลและสภาพแวดล้อมในองค์กร

แรงจูงใจจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ เพราะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสอนสูงมาก ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารและผู้สอนจะต้องพยายามสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจมีความสนใจและรู้สึกรักที่จะเรียน เท่ากับว่าผู้บริหารและผู้สอนเป็นผู้หยิบยื่นความสำเร็จให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จได้ เพราะความพยายามของผู้เรียนที่พร้อมจะเรียนนั่นเอง

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน

2.1 ประเภทของวิธีการสอน

การจัดการเรียนการสอนนั้นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นั้น คือ วิธีการสอน ซึ่งผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียน วิธีการสอนมีหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีก็ย่อมมีลักษณะและวิธีการสอนนับว่า เป็นหัวใจสำคัญในการสอนของผู้สอน เนื่องจากเป็นตัวเชื่อมระหว่างประสบการณ์เนื้อหาบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือมีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ผู้สอนที่ดีจึงต้องเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะความต้องการ ความสนใจ ตลอดจนเนื้อหาวิชา ประสบการณ์ และสถานการณ์ในการเรียนวิชานั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนจะได้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและเป็นผลดี ฉะนั้นเมื่อนำวิธีการสอนแบบต่าง ๆ มาจัดประเภทตามลักษณะสามารถจำแนกได้ 2 แบบ (สุพิน บุญชูวงศ์, 2532, 43-72) คือ

1. วิธีการสอนที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (teacher-centered method) ได้แก่ วิธีการสอนที่ผู้สอนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ เช่น ผู้สอนจะเป็นผู้ตั้งจุดมุ่งหมาย ควบคุมเนื้อหา จัดกิจกรรม และวัดผล เป็นต้น วิธีการสอนแบบนี้ ได้แก่

1.1 วิธีการสอนแบบบรรยาย (lecture method) หมายถึง วิธีที่ผู้สอนพูดบอกเล่าหรืออธิบายเนื้อหาเรื่องราวต่าง ๆ ให้นักเรียนฟัง ไม่ว่าจะเป็นเวลาสั้นยาวเพียงใด โดยที่ผู้สอนเป็นฝ่ายเตรียมการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ มาแล้วนักเรียนเป็นฝ่ายรับผลการศึกษาค้นคว้านั้น โดยทั่วไปมักจะเป็นการสื่อความหมายทางเดียว คือ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย

ข้อดี ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ใช้ง่าย ใช้ง่ายกับกลุ่มใหญ่ ๆ เป็นเครื่องมือในการนำเสนอ และอธิบายความคิด แนวคิด ทฤษฎีและหลักการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัด เป็นการสื่อสารทางเดียว ได้รับความรู้ได้น้อย ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้รับรู้อย่างไม่เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ต้องใช้เวลาเตรียมตัวมาก การเรียนรู้เป็นแบบผิวเผิน ทำให้เกิดความน่าเบื่อหรือไม่สนุก เป็นการสอนที่ไม่พึงพิงกัน

1.2 วิธีการสอนแบบสาธิต (demonstration method) หมายถึง วิธีการสอนที่ผู้สอนมีหน้าที่ในการวางแผนการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการแสดงหรือการกระทำที่ดูเป็นตัวอย่าง ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต การฟัง การกระทำหรือการแสดง และอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง

ข้อดี ได้ผลลัพธ์ออกมารวดเร็วมาก สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียนมากขึ้นทำให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงานได้อย่างดี มีการบ่อนกลับแบบทันทีทันใด

ข้อจำกัด ยากต่อการทำความเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เป็นจริง อาจจะไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นได้หากเขาชอบตลกการสาธิตไม่สามารถใช้ทดแทนการฝึกภาคปฏิบัติและการฝึกซ้อมได้

2. วิธีการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered method) ได้แก่ วิธีการสอนที่ให้ ผู้เรียนได้มีโอกาสเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้วางแผนการเรียน ผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะแนวไปสู่การค้นคว้า แนะนำสื่อการเรียนจนผู้เรียนได้ความรู้ด้วยตนเอง ได้แก่

2.1 วิธีการสอนแบบทดลอง (laboratory method) หมายถึง วิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง พิสูจน์สมมติฐาน หรือข้อค้นพบข้อความต่าง ๆ

ข้อดี ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการในการใช้ความคิดอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงในการเรียน เพราะลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

ข้อจำกัด บางครั้งการทดลองต้องใช้ทรัพยากรมากจึงต้องลงทุนสูง อาจไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป ถ้าทดลองเป็นกลุ่มผู้เรียนอาจหลีกเลี่ยงการปฏิบัติงาน

2.2 วิธีการสอนแบบโครงการ (project method) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นหมู่หรือรายบุคคลได้วางแผนโครงการ และดำเนินงานให้สำเร็จตามโครงการนั้น นับว่าเป็นการสอนที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง ผู้เรียนจะทำงานด้วยการตั้งปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการลงมือทำจริง

ข้อดี เห็นคุณค่าของการปฏิบัติในการเรียนรู้ ส่งเสริมการวิจัยค้นคว้าตามลำพัง จากหนังสือและวารสารต่าง ๆ ช่วยให้เกิดประสบการณ์ในการวางแผน และการวางหลักเกณฑ์ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามวิถีธรรมชาติ

ข้อจำกัด เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ชักช้าและกินเวลา เสียค่าใช้จ่ายสูง ประสิทธิภาพใน ชีวิตจริงหลายอย่างไม่สามารถจะวางแผนและทำเป็นกิจกรรมได้ ถ้าผู้สอนไม่มีความรู้เพียงพอ การ สอนจะประสบความล้มเหลว อาจทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เป็นหลักวิชาไม่เพียงพอ

2.3 วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ (learning center) เป็นการสอนที่จัดบรรยากาศใน ชั้นเรียนเป็นแหล่งศึกษาให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ใส่ตนเองด้วยการเรียนจากโปรแกรมการ สอน ซึ่งอยู่ในรูปของชุดการสอน ผู้เรียนจะมีประสบการณ์เรียนรู้โดยประกอบกิจกรรมให้ครบทุกศูนย์ ภายใต้อการดูแลของผู้สอนซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน

ข้อดี ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองแทนที่จะรับจาก ผู้สอนอย่างเดียว ส่งเสริมผู้เรียนเรียนตามความสนใจ ส่งเสริมความรับผิดชอบและการทำงาน ร่วมกัน ช่วยลดบทบาทของผู้สอนลง ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์

ข้อจำกัด เสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการสร้างชุดการสอน ความรู้อยู่ในวงจำกัด ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาบางวิชา

2.4 วิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน หรือแบบสืบเสาะความรู้ (method of inquiry) เป็นการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ โดยใช้กระบวนการทาง ความคิด หาเหตุผล จนค้นพบความรู้ หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยผู้สอนตั้ง คำถามประเภทกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาได้เองและสามารถนำการแก้ปัญหา นั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ข้อดี ทำให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูงขึ้นส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกตมีเหตุผลผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่น กล้าแสดงความคิด

ข้อเสีย ไม่สามารถสอนเนื้อหาได้ทัน สิ้นเปลืองเวลา ผู้สอนขาดแหล่งที่จะ ค้นคว้าหาความรู้

2.5 วิธีการสอนแบบอภิปราย (discussion method) การอภิปราย หมายถึง การ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างผู้สอนกับ ผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันโดยมีผู้สอนเป็นผู้ประสานงานแทนที่ผู้สอนจะเป็นฝ่ายตั้งปัญหา คอยถามผู้เรียน ผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามบ้างและให้ ผู้เรียนมีส่วนช่วยตอบด้วย รูปแบบการสอนแบบนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดเป็น พูดเป็นการส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันแบบ ประชาธิปไตย

ข้อดี อำนวยกรให้เกิดแหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ

ข้อจำกัด มีผลต่อการเรียนในระยะสั้น ผลการเรียนรู้ไม่มีความคร่ำเคร่งหรือ เครียด การอภิปรายไม่ได้สนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ผู้เรียนทั้งหมดขาดการมีส่วนร่วม ในการอภิปราย

2.6 วิธีการสอนแบบหน่วย (unit teaching method) การสอนแบบหน่วยเป็นการสอนที่นำเนื้อหาวิชาหลายวิชามาสัมพันธ์กัน สร้างเป็นบทเรียนขึ้น เรียกว่า หน่วยโดยไม่ถือขอบเขตของวิชา แต่ละวิชาเป็นสำคัญ แต่จะยึดความมุ่งหมายหน่วยที่สอนผู้เรียนซึ่งอาจเรียนหลาย ๆ วิชาพร้อมกันไป การเรียนเช่นนี้จะไปตามความต้องการและความสามารถของผู้เรียน

ข้อดี ผู้เรียนได้ทำงานเป็นหมู่ ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวิชาในหลักสูตรผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนร่วมกับผู้สอน

ข้อเสีย ใช้เวลามาก ต้องมีแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า

2.7 วิธีการสอนแบบอุปนัย (inductive method) การสอนแบบนี้เป็นการสอนจากรายละเอียดปลีกย่อยไปหากฎเกณฑ์ กล่าวคือเป็นการสอนจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวมหรือสอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์ หลักการข้อเท็จจริงหรือข้อสรุป โดยการให้ผู้เรียนทำการศึกษา สังเกต ทดลอง เปรียบเทียบ แล้วพิจารณาค้นหาองค์ประกอบที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันจากตัวอย่างต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อสรุป

ข้อดี ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิด วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ ก่อนที่จะสรุป ผู้เรียนเข้าใจวิธีการในการแก้ปัญหา และรู้จักวิธีทำงานที่ถูกต้องตามหลักจิตวิทยา

ข้อจำกัด ใช้เวลามาก ทำให้บรรยากาศเรียนเป็นทางการเกินไปไม่เหมาะที่จะใช้สอนทุกวิชา เหมาะสำหรับวิชาที่จะต้องคิดตามหลักตรรกศาสตร์

2.8 วิธีการสอนแบบนิรนัย (deductive method) การสอนแบบนี้เป็นการสอนที่เริ่มจากกฎ หรือหลักการต่าง ๆ แล้วให้ผู้เรียนหาหลักฐานเหตุผลมาพิสูจน์ ยืนยันการสอนแบบนี้ฝึกหัดให้ผู้เรียนเป็นคนมีเหตุผลไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ จนกว่าจะพิสูจน์ให้เห็นจริงเสียก่อน

ข้อดี เหมาะที่จะใช้สอนเนื้อหาวิชาที่ง่าย ๆ หรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ดีฝึกให้เป็นคนมีเหตุผล เป็นวิธีที่ง่ายกว่าการสอนแบบอุปนัย

ข้อจำกัด ใช้สอนได้ดีเฉพาะบางเรื่องและไม่ส่งเสริมคุณค่าในการแสวงหาความรู้ และคุณค่าทางอารมณ์ เป็นการสอนที่ผู้เรียนไม่ได้เกิดความคิดรวบยอดด้วยตนเอง เพราะผู้สอนกำหนดความคิดรวบยอดให้

2.9 วิธีการสอนแบบการแสดงบทบาทสมมติ (role playing) หมายถึง วิธีการสอนที่ใช้บทบาทที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงมาเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือในการสอนโดยที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติ และบทบาทขึ้นมาให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น มีการนำการแสดงออกทั้งทางด้านความรู้ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาใช้เป็นพื้นฐานในการให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนในเรื่องความรู้สึกและพฤติกรรม และปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ข้อดี เป็นเทคนิคที่อธิบายอย่างละเอียดก่อนและการแก้ไขสถานการณ์แห่งความขัดแย้งได้ดีมาก เปลี่ยนแปลงทัศนคติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจใช้เพิ่มเติมในส่วนของการเรียนรู้ทางด้านแนวความคิดและทฤษฎี ทำให้มองเห็นรูปแบบของพฤติกรรม

ข้อจำกัด จากการวางแผนอาจมีผลทำให้เกิดผลลัพท์ในทางที่ไม่ดีใช้เวลาและสิ้นเปลืองเวลามาก คุณต้องมีความสามารถและมีผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

2.10 วิธีการสอนแบบทีม (team teaching method) การสอนแบบนี้มีหลักการทั่วไป คือ ผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำงานร่วมกัน ตั้งแต่การวางแผน การจัดการเรียน การสอน กำหนดเวลาเรียน จัดสถานที่เรียน จัดกลุ่มผู้เรียน เป็นต้น และแบ่งงานกันรับผิดชอบตามความเหมาะสม เช่น ใครจะสอนอะไร ระยะเวลาเท่าใด หากมีกิจกรรมนอกจากนี้ กลุ่มก็ช่วยกันประจำกลุ่มให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน เป็นต้น

ข้อดี การสอนเป็นทีมทำให้ผู้สอนได้มีโอกาสรับการอบรม และได้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม มีการประชุม ปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ

ข้อเสีย ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงขึ้น ก่อให้เกิดบทบาทและปัญหาใหม่ในด้านการบริหาร

2.2 วิธีการสอนที่ใช้กับนักศึกษาผู้ใหญ่

Jarvis [1983, pp. 130-156] ได้กล่าวถึง วิธีการสอนที่ใช้กับนักศึกษาผู้ใหญ่ดังนี้

1. วิธีการสอนโดยใช้ครูเป็นศูนย์กลาง (teacher-centered methods) เป็นวิธีที่มีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้นำ และผู้ดำเนินการ จัดเป็นวิธีการสอนที่จะพยายามให้ความรู้ข้อมูล และข้อเท็จจริงแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยอาจจะมีการใช้ศิลปะในการตั้งคำถามของครูเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสนองตอบในการเรียน มีอยู่ 5 รูปแบบ คือ การสาธิต การอภิปรายด้วยการชี้แนะ การอภิปรายด้วยการควบคุม การอภิปรายโดยการบรรยายนำและการบรรยาย

1.1 การสอนแบบสาธิต (demonstration) เป็นวิธีการสอนที่ได้รับความนิยมมากในการสอนผู้ใหญ่ โดยมีครูเป็นผู้ทำการแสดงให้นักศึกษาเห็นกระบวนการเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งในการเรียน อย่างไรก็ตามผู้แสดงการสาธิตจะต้องเป็นบุคคลที่มีความชำนาญเป็นอย่างดี ซึ่งในบางครั้งจะทำให้ผู้เรียนไม่สามารถทำตามได้ ซึ่งก็อาจจะทำให้ผู้เรียนหมดกำลังใจและท้อแท้ได้ จึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนควรจะได้คำนึงถึงสิ่งนี้ไว้ด้วย มีข้อเสนอแนะในการสาธิตว่าควรจะมีการย่อยการสอนออกเป็นขั้นตอนแล้วแสดงให้ผู้เรียนได้เห็นอย่างช้า ๆ จะเกิดผลดีในการเรียน

1.2 การอภิปรายด้วยการชี้แนะ (guided discussion) หรือการอภิปรายอย่างมีขั้นตอน (step-by-step discussion) ทั้งนี้ โดยมีครูเป็นตัวกำหนดขั้นตอนของคำถามโดยตลอด ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องเตรียมทั้งด้านเนื้อหาความรู้ และกระบวนการของการอภิปรายอย่างรอบคอบ

1.3 การอภิปรายด้วยการควบคุม (controlled discussion) เป็นการอภิปรายที่มีลักษณะของการสั่งสอนด้วยตัวครูมากกว่าแบบการอภิปรายด้วยการชี้แนะ ทั้งนี้โดยครูจะเป็นผู้คอยกระตุ้นในการตั้งคำถามต่อผู้เรียนในกลุ่ม โดยครูจะทำหน้าที่คอยชักนำให้เกิดการอภิปรายร่วมกัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกันคิดหาคำตอบ ผู้เรียนทุกคนจะนั่งหันหน้ากันในลักษณะของรูปวงกลม ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเห็นหน้าซึ่งกันและกันทำให้บรรยากาศการเรียนน่าสนใจยิ่งขึ้น

1.4 การอภิปรายโดยการบรรยายนำ (lecture-discussion) เป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะคล้ายกับแบบการอภิปรายด้วยการควบคุม สิ่งที่แตกต่างกันออกไปก็คือ ครู ผู้สอนจะมีการบรรยายนำก่อนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดในสิ่งที่จะเรียน อย่างไรก็ตามผู้สอนก็จะเป็นคนควบคุมทั้งกระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาวิชา รูปแบบนี้จะช่วยทำให้เนื้อหาวิชาที่บรรยายในตอนต้นมีความกระจ่างชัดยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและครูได้รับรู้ถึงความเข้าใจของผู้เรียน

1.5 การบรรยาย (the lecture) เป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้ในการสอนบ่อยมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ในการเรียนการสอนทางการศึกษาผู้ใหญ่ นั้นมักจะไม่ค่อยนิยมใช้การบรรยายมากนัก ถ้าไม่จำเป็นควรจะใช้รูปแบบอื่น ๆ จะดีกว่า ทั้งนี้เพราะว่าจุดอ่อนที่สำคัญของการบรรยาย ก็คือผู้เรียนส่วนหนึ่งจะมีลักษณะการเรียนรู้แบบอยู่เฉย ๆ ไม่มีความกระตือรือร้น ไม่แสดงกิริยาอะไรออกมาจากการเรียน ถือเป็นจุดอ่อนสำหรับการสอนแบบการบรรยาย

2. วิธีการสอนโดยใช้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางแบบกลุ่ม (student-centered group methods) เป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะที่ผู้เรียนสามารถจะเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างพวกเขาตนเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็จะเป็นการนำเอาความรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียนมาสู่สถานการณ์การเรียนการสอนด้วยเพื่อน อย่างไรก็ตาม ความจริงแล้วก็มีหลายสิ่ง หลายอย่างที่ผู้เรียนเองสามารถจะเป็นแหล่งความรู้ได้เป็นอย่างดี วิธีการสอน ได้แก่

2.1 การระดมพลังสมอง (brainstorming) เป็นวิธีการสอนในการสำรวจและตรวจสอบความคิดเห็น ช่วยให้เกิดแนวคิดต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมประชุมหรือเรียนด้วยกันอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและเป็นการแสวงหาคำตอบ ทั้งนี้ในการระดมพลังสมองนั้นทุก ๆ ประเด็นที่สมาชิกเสนอมาจะได้รับจดบันทึกไว้ในตอนแรก โดยที่จะไม่มีการอภิปรายเพื่อแสวงความคิดเห็นต่อข้อเสนอเหล่านั้น หลังจากนั้นจะมีการลงความเห็นร่วมกันระหว่างสมาชิก จึงถือได้ว่า เป็นวิธีการสอนที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

2.2 การปรึกษาหารือในกลุ่ม (buzz-groups) โดยทั่วไปแล้ว ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับแบบการระดมพลังสมอง แต่จะมีขนาดของสมาชิกภายในกลุ่มเล็กกว่า คือ จะมีจำนวนสมาชิกอยู่

ระหว่าง 2-6 คน การปรึกษาหารือกันก็จะใช้เวลาในช่วงสั้น ๆ สลับกับการบรรยาย ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงบรรยากาศของการเรียนได้บ้างครั้งคราว ทั้งนี้ ก็ยังคงความสนใจของผู้เรียนอยู่ในเนื้อหาและบทเรียนที่ผ่านมาแล้ว

2.3 การโต้วาที (debate) เป็นวิธีที่ค่อนข้างจะเป็นพิธีการ และมีรูปแบบมากในการเรียนการสอน นอกจากนั้นแล้วในการเรียนการสอนสำหรับการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่ก็ไม่ค่อยจะใช้วิธีนี้บ่อยนัก การโต้วาทีเป็นวิธีการที่มีคุณค่านักศึกษาจะได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านความเห็นที่แตกต่างกันด้วย การหาเหตุผล หรือหลักวิชามาโต้เถียงกัน นอกจากนี้ผู้เรียนคนอื่น ๆ หรือผู้ฟังก็จะได้รับความสนุกสนานด้วย

2.4 การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) จัดว่าเป็นวิธีที่ได้รับความนิยมสูงสุดและมีการนำมาใช้บ่อยมากที่สุดในการสอนผู้ใหญ่ ทั้งนี้ เพราะความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ โดยอาจจะแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.4.1 การอภิปรายกลุ่มโดยเสรี (free-group discussion) เป็นการอภิปรายที่หัวข้อการอภิปรายและแนวทางในการดำเนินงานถูกควบคุมโดยกลุ่มผู้เรียนเองทั้งสิ้นครูผู้สอนจะสังเกตการณ์หรือไม่ก็ได้ ทำให้ผู้เรียนมีเสรีภาพเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อจะได้แนวคิดใหม่ ๆ อย่างไม่จำกัด ถ้าเกิดปัญหาระหว่างบุคคลในกลุ่ม ครูก็ควรจะเข้าไปร่วมแก้ไขปัญหามาตามความเหมาะสม

2.4.2 การอภิปรายกลุ่มด้วยปัญหา (problem centered discussion) เป็นการอภิปรายกลุ่มที่ผู้เรียนมีภาระหน้าที่ในการหาคำตอบ ทั้งนี้ ครูอาจจะเป็นผู้กำหนดประเด็นปัญหาให้ จะทำให้สมาชิกช่วยกันคิดวิเคราะห์เพื่อหาผลลัพธ์และคำตอบและสามารถที่จะประเมินการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมจากการอภิปรายร่วมกัน

2.5 การอภิปรายเป็นคณะ (panel) เป็นวิธีที่อาศัยประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของผู้ร่วมการอภิปราย ในการกระตุ้น และสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

2.6 บทบาทสมมุติ (role play) หรือสถานการณ์จำลอง (simulation) นับว่าเป็นวิธีที่คล้ายคลึงกับการแสดงละคร แต่บทบาทสมมุติมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ทางการศึกษามากกว่า ครูจะใช้รูปแบบนี้เมื่อต้องการให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงในด้านการเรียนรู้ บทบาทสมมุติจะต้องอาศัยการเตรียมการอย่างดีเพื่อที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยที่ผู้เรียนรู้สึกว่าได้แสดงบทบาทนั้นอย่างเป็นธรรมชาติสมเหตุสมผลตามที่กำหนดไว้

2.7 การสัมมนา (seminar) เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมมากรูปแบบหนึ่งในการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่และในระดับอุดมศึกษา วิธีการนี้จะเริ่มจากการบรรยายหรือเอกสาร นำจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสามารถจะนำไปสู่กิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม จึงเป็นการกระตุ้นความพร้อมของ

ผู้เรียนก่อนจะเริ่มการสัมมนาจริง และที่สำคัญจะอยู่ที่ผู้นำเสนอในการกระตุ้นให้เกิดการอภิปราย เพื่อการแก้ไขปัญหาร่วมกันอันจะได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

2.8 ทักษะศึกษา (visits tours and field trips) เป็นวิธีที่ใช้กันมานานแล้วสำหรับกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการทัศนศึกษาภายในประเทศหรือการไปต่างประเทศก็ตาม สำหรับวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อให้เกิดประสบการณ์โดยตรงกับผู้เรียนและได้เห็นสภาพจริงของสิ่งที่ศึกษารวมทั้งการได้ร่วมกิจกรรมระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง

2.9 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshops) เป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ได้มีโอกาสประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ วิธีการนี้มีคุณค่าและได้รับความนิยมนอย่างมากในวงการการศึกษาผู้ใหญ่ และการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนที่มีประสบการณ์เดิมอยู่บ้างแล้ว เมื่อได้เข้ารับการฝึกอบรมโดยวิธีการนี้ จะมีความมั่นใจและทักษะเพิ่มมากยิ่งขึ้น

3. วิธีการสอนโดยใช้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางรายบุคคล (individual student centered methods) วิธีการสอนนี้เน้นเฉพาะผู้เรียนแต่ละบุคคลเท่านั้น เพื่อผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง โดยมีลักษณะหลากหลายในวิธีการเรียน จากการเลือกด้วยตนเอง (self-selected learning) หรือการให้ผู้สอนกำหนดกิจกรรมได้ (tutor-set projects) ดังนี้

3.1 การกำหนดงานให้ปฏิบัติ (assignments) จัดว่าเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ในแทบทุกวิชาสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาด้วยแล้วยิ่งถือว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดาที่สุดการกำหนดงานให้ปฏิบัตินี้ จะมีอยู่หลาย ๆ ลักษณะด้วยกัน เช่น การเขียนบทความภาคินพนธ์ การศึกษาเป็นรายกรณี โครงการวิจัย นอกจากนั้นแล้วงานที่กำหนดให้ยังอาจจะอยู่ในลักษณะของการประดิษฐ์ คิดค้นสิ่งใหม่ เช่น การผลิตอุปกรณ์ การสอน การผลิตเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง การมอบหมายงาน นอกเหนือจากงานเขียนจะช่วยให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งขาดความชำนาญทางด้านภาษาสามารถจะเลือกปฏิบัติงานอื่น ๆ ได้ตามความสนใจและประสบการณ์ที่มีอยู่

3.2 คอมพิวเตอร์ช่วยการเรียนรู้ (computer assisted learning) เป็นวิธีที่ไม่ค่อยจะคุ้นเคยมากนัก ซึ่งจะเป็นวิธีการที่มีความสำคัญต่อไปในอนาคต

3.3 การสอนทางไกล (distance teaching) เป็นวิธีที่ได้รับความนิยมอย่างมากในมหาวิทยาลัยเปิด จะใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรับเป็นอิสระมากขึ้น ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยความสะดวกสบายในเวลาที่ตัวเองมีเวลาว่างเป็นไปตามความสะดวกของผู้เรียน โดยที่เขาจะเรียนไปตามความสามารถของตนเอง และสามารถจะเรียนได้ที่บ้านของตัวเองด้วย

นอกจากนี้ Knowles (1970, p. 5) กล่าวว่า วิธีการสอน วิธีเรียนมีหลายแบบหลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่ประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นกับตัวนักศึกษา อาจอยู่ในรูปแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนกับนักศึกษา หรือนักศึกษากับนักศึกษา สามารถแยกชนิดของพฤติกรรมได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. ความรู้ วิธีสอนที่ควรใช้ คือ บรรยายอภิปรายเป็นคณะ อ่านใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา อภิปรายเนื้อหาจากตำรา
2. ความเข้าใจ วิธีเรียนวิธีสอนที่ควรใช้คือ อภิปราย แก้ปัญหาใช้เทคนิคการประเมิน การทดลองในห้องฝึก การอภิปรายจากผู้ฟัง การยกตัวอย่างเฉพาะกรณี
3. ทักษะ วิธีเรียนวิธีสอนที่ควรใช้ คือ การฝึกซ้อม การเล่นบทบาทสมมติ การทำแบบฝึกหัด การสาธิต การฝึกงาน
4. ทศนคติ วิธีเรียนวิธีสอนที่ควรใช้ คือ การเปลี่ยนบทบาทสมมติ การอภิปรายอย่างอิสระ การให้คำปรึกษา การจัดสิ่งแวดล้อม การยกตัวอย่างเฉพาะกรณี
5. ค่านิยม วิธีเรียนวิธีสอนที่ควรใช้ คือ การแสดงการอภิปรายขึ้นปรัชญาการสัมมนา การฟังธรรมทางศาสนา การเห็นผลของการกระทำ
6. ความสนใจ วิธีเรียนวิธีสอนที่ควรใช้ คือ โทรทัศน์ การสาธิต ภาพยนตร์ สไลด์ การแสดงละคร นิทรรศการ ทศนคติ

จากวิธีการสอนพบว่า การเรียนการสอนในปัจจุบัน จะเน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความรู้ ด้านทักษะ ฉะนั้น พฤติกรรมด้านใดจะเปลี่ยนไปมากน้อยย่อมขึ้นอยู่กับนักศึกษามีพฤติกรรมแต่ละด้านเพียงใด และประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ผู้สอนจะถ่ายทอดให้แก่นักศึกษาในรูปแบบด้านต่าง ๆ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องใช้เทคนิควิธีการสอนแบบต่าง ๆ หลายวิธี เพื่อให้เหมาะสมกับนักศึกษาและทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ได้ครบ ซึ่งจะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดวิธีการสอนของ Jarvis (1983, p. 130-156) ที่ได้จำแนกวิธีการสอนผู้ใหญ่ออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ วิธีการสอนโดยใช้ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง วิธีการสอนโดยใช้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางแบบกลุ่ม และวิธีการสอนโดยใช้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางรายบุคคล

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่นั้น มีนักวิชาการสรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ดังนี้

Knowles (1978, p. 31) ได้พยายามสรุปพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (modern adult learning theory) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ความต้องการและความสนใจ (needs and interests) ผู้ใหญ่จะชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมาเขาก็จะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นในสิ่งเหล่านี้ก่อนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทั้งหลาย เพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้นั้นจะต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วยเสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (life situations) ดังนั้น การจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควรจะยึดถือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มิใช่ตัวเนื้อหาวิชา

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (analysis of experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้น วิธีหลักสำหรับการศึกษาของผู้ใหญ่ ก็คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (self-directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ก็คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้นบทบาทของผู้สอน จึงควรอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียน (mutual inquiry) มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้ แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงเท่านั้น

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละบุคคลเมื่อมีอายุมากขึ้น เพราะฉะนั้น การสอนนักศึกษาที่เป็นผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น รูปแบบของการเรียน การสอน (style) เวลาที่ทำการสอน สถานที่สอน และประการสำคัญ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนของผู้ใหญ่ ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน (pace of learning)

Rogers (1969, p. 104-128) ให้หลักการทางมนุษยนิยมแก่การเรียนการสอนผู้ใหญ่ โดยดัดแปลงความรู้และประสบการณ์ของท่านในการรักษาคนไข้ที่เป็นโรคจิตมาผสมผสานกับมโนทัศน์ทางการศึกษา ท่านได้เสนอการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered teaching) เช่นเดียวกับการรักษาคนไข้เป็นศูนย์กลางการบำบัด (client centered therapy) ท่านได้ตั้งข้อสมมุติฐาน 5 ข้อ คือ

1. เราไม่สามารถจะสอนผู้อื่นได้โดยตรง เราสามารถเพียงแต่ช่วยอำนวยความสะดวก (facilitate) เขาเรียนรู้ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลทุกคนจะอยู่ในโลกแห่งประสบการณ์ของตนสิ่งที่มีชีวิตนั้นจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อสนาม (field) แห่งปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามที่เขาแต่ละคนประสบและรับรู้

2. บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีในสิ่งที่เขารับรู้และคิดว่า สิ่งนั้น ๆ จะมีส่วนช่วยส่งเสริมหรือช่วยให้เขาสามารถรักษาโครงสร้างภายในของตนเองได้ (organization of self)

3. บุคคลจะต่อต้าน และปฏิเสธประสบการณ์ที่เขาคิดว่าเป็นประสบการณ์ที่จะต้องให้เขาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในของตนเอง

4. ถ้าหากบุคคลอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เขาคิดว่าข่มขู่โครงสร้างภายในตัวของเขา บุคคลผู้นั้นจะยิ่งยืนหยัดไม่ยอมยืดหยุ่นปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม แต่ถ้าหากเขารู้สึกว่าเขาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยไม่มีสิ่งใดมาทำให้เขาตั้งเครียด เขาจะปรับตัวเองให้เข้ากับประสบการณ์ได้

5. ประสบการณ์ทางการศึกษาที่จะมีประสิทธิภาพที่สุดในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ จะต้องเป็นประสบการณ์ที่ไม่ข่มขู่ผู้เรียน และเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถจำแนกวิเคราะห์องค์ประกอบของสถานการณ์ที่เขาประสบและรับรู้อยู่

นอกจากนี้ Rogers ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเรียนการสอนเชิงมนุษยนิยม ว่าสำหรับสังคมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นสังคมในอดีต การสอนประเภทป้อนความรู้และทักษะให้ผู้เรียนอาจจะเหมาะสมกับสังคมในกาลเวลานั้น และคงไม่มีใครโต้แย้งวิธีการสอนแบบประเพณีนิยม แต่ในสังคมสมัยใหม่มนุษย์กำลังอยู่ในสภาพและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ในสังคมสมัยใหม่มนุษย์กำลังอยู่ในสภาพและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น เป้าหมายของการศึกษาควรจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้ (facilitator of learning) และหน้าที่ของผู้สอนก็คือ ผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้ Rogers ได้เสนอว่าในการเรียนการสอนประเภทอำนวยความสะดวกนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ สัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งผู้สอนควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี คุณสมบัตินั้นคือ

1. การให้ความจริงใจแก่ผู้เรียน
2. ความห่วงใยในตัวผู้เรียนโดยไม่ยึดมั่นถือมั่น ความเคารพให้เกียรติและการเห็นคุณค่าของผู้เรียน
3. ความเห็นใจผู้เรียนอย่างเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความอ่อนโยนและความละเอียดอ่อนในการเข้าถึงอารมณ์ของผู้เรียน

2.4 องค์ประกอบของการเรียนการสอน

องค์ประกอบของการเรียนการสอน ประกอบด้วย ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วัตถุประสงค์ของการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การประเมินผลการสอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546, 19-21)

1. **ผู้สอน** หมายถึง ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งผู้ให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ทางด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษา และองค์กร ผู้สอนเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยการพิจารณาว่าจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องใดบ้าง และเรื่องใดควรเรียนรู้ก่อนและหลัง ตลอดจนจะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับวัย โดยผู้สอนต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1.1 **ความรู้ในเนื้อหาวิชา** ผู้สอนต้องมีความรู้ที่ตีความเข้าใจที่ถูกต้องในเนื้อหาวิชาที่สอน รวมทั้งควรมีความรู้ในวิชาอื่นที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน เพื่อนำมาเสริมกับวิชาที่ผู้เรียนได้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.2 **สถานการณ์การเรียนรู้** ผู้สอนต้องตระหนักถึงการเรียนรู้ ต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม การเรียนรู้จากประสบการณ์จะเป็นประสบการณ์ตรงที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเจริญเติบโตทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผู้สอนจะต้องวางแผนในการสอนเพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม ที่จะนำไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและแก้ปัญหาของสังคมได้

1.3 **จิตวิทยาการเรียนรู้** ผู้สอนต้องมีพื้นฐานจิตวิทยาการเรียนรู้ รู้จักวิธีจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากกว่าจะบังคับผู้เรียนให้เรียนรู้จึงจะเกิดผลดีแก่ผู้เรียน การเรียนการสอนต้องคำนึงถึงเพศ อายุ วัย และระดับสติปัญญาของผู้เรียน ความสัมพันธ์ที่กระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การให้รางวัลผู้เรียน การลงโทษผู้เรียนที่จะทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดในการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนตามความถนัด ความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.4 **ทักษะการสอน** ผู้สอนต้องมีทักษะการสอนในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการอธิบาย ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะการใช้วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น ผู้สอนที่มีทักษะในการสอนจะช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายและมีความเข้าใจในเนื้อหาอย่างรวดเร็ว

1.5 บุคลิกภาพของผู้สอน การวางตัวอย่างเหมาะสม ควบคุมอารมณ์ได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน จะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

2. ผู้เรียน การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1 ความต้องการของผู้เรียน เป็นสิ่งแรกที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อความต้องการของผู้เรียนมีมากจนทำให้ไม่อยากจะทำอะไร อยากรู้อะไรในเนื้อหาบทเรียน ดังนั้นเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

2.2 ความพร้อมของผู้เรียน หมายถึง ความพร้อมทางด้านกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมออกมา ผู้สอนต้องรู้จักและเข้าใจวุฒิภาวะ ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน จะช่วยให้เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ซึ่งจะนำไปถึงการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของบุคคลและกลุ่มได้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

2.3 ปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน หมายถึง ปฏิบัติการโต้ตอบที่เกิดขึ้นของผู้เรียนที่มีต่อสถานการณ์ในการเรียนรู้ อาจเป็นในลักษณะการเคลื่อนไหวทางร่างกาย หรือทางอารมณ์ ความรู้สึกที่แสดงออกมา ซึ่งประสิทธิภาพของผู้เรียนในการแก้ปัญหาจะแสดงออกมาอย่างดีใจเมื่อผู้เรียนประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา หรือการแสดงออกถึงการไม่รับรู้ในปัญหาผู้สอนจะต้องรู้จักสังเกตการณ์ และให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้เรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วขึ้น

3. หลักสูตร หมายถึง ภาพรวมของประสบการณ์ทั้งหมดที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจัดอยู่ในกิจกรรมแต่ละเนื้อหาวิชาและกิจกรรมนอกห้องเรียนที่เสริมสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน การสร้างหลักสูตรต้องมีเป้าหมายยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนเชื่อมั่นในตนเอง มีค่านิยมที่ดี ซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ คู่คุณธรรม มีทักษะทางอาชีพที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต หลักสูตรต้องสัมพันธ์กับความต้องการของสังคม และหลักสูตรนั้นต้องยืดหยุ่นสามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ หลักสูตรที่ดีจะต้องสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีให้แก่ผู้เรียน และผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาประเทศได้

4. วัตถุประสงค์ของการสอน การสอนในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ผู้สอนจะต้องศึกษาหลักสูตรในส่วนที่เป็นหลักการจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจนว่า หลักสูตรต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมอย่างไร ผู้สอนจึงจะมาตั้งวัตถุประสงค์ของการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ และทักษะให้สอดคล้องกับหลักสูตร ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการสอนจึงเป็นแนวทางที่จะกำหนดพฤติกรรมของผู้เรียนที่ผู้สอนต้องการให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีสอน กระบวนการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน

สอน สื่อวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งวิธีการวัดผลผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์การสอน ทุกครั้งที่เตรียมการสอน หรือกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อให้การสอนดำเนินไปด้วยดี และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดหลังจากเรียนจบเนื้อหาแล้วผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่สังเกตหรือ วัดได้ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอนจะต้องกำหนดให้ครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านพุทธร พิสัย ด้านเจตพิสัย และด้านทักษะพิสัย

5. เนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอนจะต้องเป็นเนื้อหาที่ถูกต้องทันสมัย เป็น ประโยชน์ต่อผู้เรียน สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งเนื้อหาวิชา สัมพันธ์กับวิธีการสอนและกิจกรรม ดังนั้นในการเลือกเนื้อหาวิชานั้นจะต้องเลือกเนื้อหาวิชาที่เป็น ต่อการมีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน เนื้อหาวิชาที่ช่วยพัฒนาการคิดวิเคราะห์ เนื้อหาวิชาที่ช่วย พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน รวมเนื้อหาวิชาที่เป็นความสนใจของผู้เรียนตามลักษณะ อายุ เพศ วัย เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาจัดเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน รวมทั้งต้องจัดเนื้อหาให้มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันเพื่อมุ่งให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน

6. กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน กิจกรรมนั้นอาจเป็น กิจกรรมเดี่ยวหรือเป็นหลายกิจกรรมต่อเนื่องกันที่ผู้สอนอาจเลือกกิจกรรมที่คนสนใจหรือเป็นกิจกรรม ที่ผู้สอนเลือกให้ผู้เรียนทำกิจกรรม ซึ่งการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชา ความพร้อมของผู้เรียน ขนาดของห้องเรียน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม ใช้เวลา พอเหมาะไม่ยุ่งยากซับซ้อนก่อให้เกิดความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ ลักษณะของกิจกรรมการเรียน การสอนที่ดีต้องเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดประสงค์ และผู้เรียนได้ฝึกฝน พฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้เจตคติและทักษะต่างกับวัตถุประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

7. สื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนจะเป็นวัสดุอุปกรณ์หรือวิธีการที่นำมาใช้ ในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ง่ายขึ้น เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียง สไลด์ รูปภาพ หุ่นจำลอง ของจริง แบบฝึกหัด แบบเรียนด้วย ตนเอง บทเรียนโปรแกรม หรือคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น การที่จะเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน แบบใดต้องพิจารณาถึงลักษณะของเนื้อหาวิชา ลักษณะของผู้เรียน เวลา สถานที่ ประโยชน์ที่ ผู้เรียนได้รับและสื่อการเรียนการสอนต้องมีส่วนในการสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับ ผู้เรียนด้วย

8. การประเมินผลการสอน เป็นการประเมินผลของสภาพการจัดการเรียนการสอน ความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ กิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน รวมทั้ง ประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนการสอนนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือมีสิ่งที่จะต้องแก้

ปรับปรุงในส่วนตัว ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลการสอนได้หลายวิธี เช่น การทดสอบ การสังเกต บันทึก การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน เป็นต้น การจะเลือกวัดผลด้วยวิธีใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการสอน เป็นหน้าที่ของผู้สอนทุกคนที่จะต้องวัดและประเมินผลการสอนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

ดังนั้น องค์ประกอบของการเรียนการสอนต้องประกอบด้วย ผู้เรียนผู้สอนที่จะต้องวางแผนการสอน จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียน ตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนตามหลักสูตร เนื้อหาวิชา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การสอนและประเมินผลการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. กิจกรรมการจัดการทางการศึกษาภาคพิเศษ

การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจะมุ่งเน้นไปในทางหนึ่งทางใดโดยเฉพาะและต้องมีการศึกษาค้นคว้าให้ลึกซึ้งลงไปเฉพาะด้านซึ่งการจัดการศึกษาที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการนั้นมีกิจกรรมทางการศึกษา ประกอบด้วย

1. หลักสูตร
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การบริการวิชาการ

3.1 หลักสูตร

หลักสูตรว่าเป็นโปรแกรมการศึกษาที่กำหนดโครงสร้างการเรียน ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาต่างๆ พร้อมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนของแต่ละวิชา (ทิตานา 2535,133) และยังเป็นแผนการจัดประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้ผู้เรียนเพื่อให้มีความรู้ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ เป็นแม่บทในการจัดการศึกษา มุ่งสอนให้คนเป็นคนสมบูรณ์ มีพัฒนาการทุกด้าน เพื่อให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Pratt 1980, 455; Long street and Shane 1993, 47)

องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ฮิลตา ทาบา {Taba 1962, 422-425 อ้างถึงใน ชูศรี ธนาประเสริฐ 2541, 13)

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผลหลักสูตร

วรรณิกา ศุภกริพงษ์ (2527,53) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิชา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เปรียบเสมือนเครื่องชี้ทิศทางของ หลักสูตรว่าจะไปในแนวทางใดและเป็นแกนหลักที่ทำให้สามารถพิจารณาถึงเนื้อหาวิชา จำเป็นต้อง พิจารณาถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน สังคมสภาพแวดล้อม ทฤษฎีการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา

2. เนื้อหาวิชา ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และต้องพิจารณาถึงความ เหมาะสมของผู้เรียน ปริมาณการศึกษา และทฤษฎีการเรียนรู้

3. กระบวนการเรียนการสอน ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาวิชาและต้อง คำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องได้แก่ การบริหารงาน อาจารย์ ผู้เรียน อุปกรณ์การเรียน การ สอน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในแต่ละสถานที่

4. การประเมินผลหลักสูตรเป็นการพิจารณาว่าหลักสูตรนั้นสามารถสนองตอบต่อ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ ทำให้ทราบว่ามีส่วนใดที่บกพร่อง เพื่อที่จะได้มีการแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

การนำหลักสูตรไปใช้

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำการใช้หลักสูตร จำเป็นต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการใช้ หลักสูตร ดุษฎี พงศ์ศาสตร์ (2535,43) กล่าวไว้ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรผู้บริหารจะต้องสนใจทำความเข้าใจหลักสูตรโดยละเอียดถึงตัวนกระจางชัด ทุกแง่มุมจนมีความสามารถดังนี้

1. แปรออกมาเป็นแนวปฏิบัติได้
2. กำหนดผู้รับผิดชอบได้
3. ชี้แจงแนะนำผู้สอนได้

2. ชักนำและวางมาตรการให้ผู้สอนสนใจหลักสูตร จุดเริ่มต้นของการเรียนการสอนทุกราย อยู่หลักสูตร ไม่ใช่อยู่ที่แบบเรียนของรายวิชานั้นๆ หน้าที่โดยตรงและจำเป็นอย่างยิ่งของ ผู้บริหารคือจะต้องชี้ชวน ชักนำให้ผู้สอนหันมาสนใจทำความเข้าใจหลักสูตรให้ได้โดยเฉพาะอย่าง ยิง ผู้สอนทุกคนจะต้องเข้าใจ หลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างแจ่มแจ้ง จึงจะทำให้การเรียน การสอนในรายวิชานั้นๆ มีคุณภาพและยังมีประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรและเป็นการ ดำเนินงานที่ไม่หลงทางด้วยเพราะมองจุดหมายและหลักการอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้บริหารจะต้อง วางมาตรการหรือแนวทางปฏิบัติเพื่อการนี้ให้ได้ตามกลวิธีของตนเอง

3. ทันทต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องเป็นคนแรกในสถานศึกษาที่ทราบความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง แก่ไขหลักสูตรซึ่งมีมาอยู่เสมอ โดยเอกสาร คำสั่งประกาศและระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตร

4. ควบคุมดูแลและติดตามผลการใช้หลักสูตรผู้บริหารต้องเอาใจใส่สอดส่องดูแลช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมอาจารย์ให้ดำเนินตามแนวปฏิบัติที่วางไว้ ขณะเดียวกันติดตามผลด้วยการสังเกตหรือกำหนดวิธีการเป็นเอกสารหลักฐานอื่นใดตามความเหมาะสมกับแนวปฏิบัติที่วางไว้

สุมิตร คุณากร (2525,130-132) ได้เสนอกิจกรรมที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้จะประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภท

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การตีความหมาย และกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร โดยจะออกมาในรูปของเอกสารประกอบหลักสูตร และวัสดุอุปกรณ์การสอน เช่น โครงการสอน ประมวลการสอน คู่มือครู เป็นต้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับสภาพการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่เช่น ขนาดของห้องเรียน จำนวนนักเรียน ห้องสมุดและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนการจัดตารางสอน และจัดครูเข้าสอน เป็นต้น

3. การสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูประจำการทั่วไป การสอนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ครูจึงเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดครูจะต้องสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเลือกวิธีสอนให้เหมาะสม โดยผู้บริหารต้องคอยให้ความสะดวก ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตามมุ่งหมายของหลักสูตร

ความสำคัญของหลักสูตร

ความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ ดังนี้

1. เป็นเอกสารของทางราชการ หรือ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐบาลหรือเอกชน ดังนั้น หลักสูตรจึงเปรียบเสมือน “คำสั่ง” หรือ “ข้อบังคับ” ของทางราชการชนิดหนึ่งนั่นเอง

2. เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ ให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน

3. เป็นแผนการดำเนินของนักบริหารการศึกษา ที่จะต้องอำนวยความสะดวกและติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล

ไพศาล หวังพาณิชย์ (2535,2-3) กล่าวว่า หลักสูตรที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติย่อมต้องสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่ยึดถือเสมอ ทั้งนี้ก็เพราะทั้งปรัชญาการศึกษาและหลักสูตรล้วนแต่เป็นเป้าหมายของการศึกษาทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าปรัชญาการศึกษาเป็นเป้าหมายที่เป็นความมุ่งหวังหรือความปรารถนาจะให้เกิดขึ้นส่วนหลักสูตรเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความมุ่งหวังนั้น เมื่อปรัชญาการศึกษาเปลี่ยนไปหลักสูตรก็ต้องเปลี่ยนตาม เพื่อกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนขึ้นมาให้สอดคล้องกับความคิดใหม่ที่ยึดถืออยู่นั้น ธำรง บัวศรี (2533,9) ได้ย้ำว่าหัวใจของการศึกษาคือ หลักสูตร ถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้ว การจัดการศึกษาย่อมดำเนินไปไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา (2533,13) ที่กล่าวว่าหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา การจัดการศึกษาจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องชี้แนะแนวทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จำเป็นต้องเน้นทั้งในด้านความรู้ทางวิชาการและการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เนื่องจากสภาพสังคมและวิทยาการต่างๆเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หลักสูตรการศึกษาทุกหลักสูตรจึงไม่สามารถที่จะใช้ได้อย่างถาวรตลอดไปจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม่มีหลักสูตรการศึกษาใดที่เหมาะสมและใช้ได้ตลอดไปกับสังคมทุกสังคม”หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หลักสูตรหนึ่งย่อมเหมาะสมกับสังคมหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น (ประพิมพ์พรรณ โชคสุวัฒน์กุลและคณะ 2534,88)

สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและเป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่นักศึกษาจะได้รับ

3.2 การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา เป็นกระบวนการจัดการเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของอาจารย์ และกิจกรรม การเรียนของนักศึกษา ตั้งแต่การดูแลเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของการสอน การพัฒนาเทคนิคการสอน การนิเทศน์และการบริการสื่อการสอน รวมไปถึงการวัดและประเมินผลการศึกษา การกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับผู้สอน ผู้เรียน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การวิจัยและส่งเสริมวิชาการและการจัดกิจกรรมนักศึกษา

รัน และคูเปอร์ (Ryan and Cooper 1975,130-131 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ เฟิงสถิต 2534,12) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติภายในสถาบันการศึกษา การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1.คุณสมบัติของผู้สอนมีความเหมาะสม 2. สมรรถภาพของผู้สอนซึ่งประกอบด้วยความรู้ของผู้สอน พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ 3. ผลการสอนของอาจารย์ซึ่ง ได้แก่ การพัฒนาด้านสติปัญญาและอารมณ์ของผู้เรียน ทั้ง 3 ส่วนนี้ เป็นสิ่งที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างมากในกระบวนการเรียนการสอน

ความอยู่รอดของสถาบัน ขึ้นอยู่ที่คุณภาพของงานการศึกษาและอาจารย์ก็เห็นว่างานสอนเป็นงานที่สำคัญที่สุด (Aleamoni 1984,95) ส่วน ริเกอูลูธและเมอริลล์ (Reigeluth and Merrill 1983,13) อธิบายว่า เงื่อนไขหรือสภาพวิธีการสอนและผลที่เกิดขึ้นที่ได้รับเงื่อนไขเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อวิธีการในการเรียนการสอน และมีความสำคัญในการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่แตกต่างกันภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ผลที่เกิดขึ้นเป็นผลที่ได้รับจากวิธีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่ง ภายใต้สภาพการณ์อย่างผลที่มุ่งหวังจากการสอน คือ ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผลของการเรียนการสอน (Effectiveness) และความชื่นชมยินดี (Appeal)

การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพต้องมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ประการ มาพิจารณาประกอบ คือ (อดุลย์ วิริยเวชกุล และคณะ 2541,18-19)

1. การจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับปรัชญาของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
2. เนื้อหาของวิชาที่สอนก็ต้องให้ตรงกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรบัณฑิตศึกษานั้น
3. วิธีการจัดการเรียนการสอนต้องสามารถที่จะแก้ไขข้อบกพร่องหรือข้อด้อยของผลผลิตของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน
4. การพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างอื่นที่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีความจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถภายใต้ “เงื่อนไข” ของความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบัน

การจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา จะต้องมีลักษณะพิเศษเพิ่มขึ้น และผู้เรียนต้องมีความพร้อมสูง วิจิตร สีนสิริ (2534,34) กล่าวถึงลักษณะสภาพการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาในปัจจุบัน ดังนี้

1. สภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จิตวิทยา ความมั่นคงความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้บัณฑิตศึกษาต้องตามสังคมมากกว่านำสังคม หรือนำการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม
2. คุณลักษณะของผู้เรียน ความศรัทธาในการศึกษา แรงจูงใจใฝ่รู้และใฝ่สัมฤทธิ์การแสวงหาประสบการณ์
3. สภาพการเรียนการสอน ความมุ่งหมายของการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนยังคงมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหา สาระเชิงบรรยายและยึดถืออาจารย์เป็นศูนย์กลางมากกว่าการให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ ศึกษาด้วยตนเองค้นพบเอง

4. ผู้สอนในระดับบัณฑิตศึกษามีคุณลักษณะเป็นนักวิชาการ ผู้นำทางวิชาการและผู้นำทางการเรียนการสอน เข้มแข็งอยู่ชั่วระยะหนึ่ง แล้วพัฒนาไม่ทันการเปลี่ยนแปลงวิทยาการ และสังคมก้าวหน้า

5. การพัฒนาหลักสูตรการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา ล่าช้าไม่นำหน้าการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ

6. แหล่งความรู้ที่สะดวกและทันสมัยอันเป็นหัวใจสำคัญของบัณฑิตศึกษา และที่จะเอื้ออำนวยต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ยังไม่ได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร

7. เมื่อหลักสูตรการสอนมิได้นำสู่สังคม คุณภาพของบัณฑิตที่จบออกไปจึงไม่สามารถปรับตัวให้เข้าสู่ตลาดงานที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรการสอนยังไม่ได้รับการพัฒนามาให้บัณฑิตสามารถออกไปสร้างสรรค์งานใหม่ๆ ให้แก่สังคม

8. การสรรหาผู้เรียนเข้าสู่ระบบบัณฑิตศึกษายังนิยมระบบสอบแข่งขันทางความรู้เป็นส่วนใหญ่

การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาจากการศึกษาพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน มีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือค้นคว้าอ้างอิงในหอสมุดไม่เพียงพอ ขาดแคลนอุปกรณ์การสอนขาดแคลนหนังสือ(ลีลา สีนานูเคราะห์ 2525; พรเทพ สุทธิช่วย 2534)ขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อการสอน ตลอดจนหนังสือตำราที่ใช้ในการอ้างอิง สื่อการสอนไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การใช้ในการสอน (มณีวงศ์ ปัญญาประดิษฐ์ 2532) อาจารย์บางท่านไม่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอน (ทัศนีย์ ศิริวิวัฒน์ 2533,15) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของลีลา สีนานูเคราะห์ (2525,20) ที่พบว่า อาจารย์มีภาระงานด้านการสอนทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาการสอนได้เท่าที่ควร (มณฑนา เหมชะญาติ 2533,14)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญยิ่ง และเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ และเป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ และมีลักษณะการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม (Participation) ที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้เนื้อหาของวิชาในชั้นเรียน และมีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียน ซึ่งในการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนได้นำสื่อวัสดุอุปกรณ์และสื่ออื่น ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ วิดีโอ สไลด์ ฯลฯ มาช่วยในการเรียนการสอน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง(Self Access Learning)และการเรียนแบบอิสระ (Independent Study) ที่ผู้เรียนจะค้นหาเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองแต่จะฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน โดยมหาวิทยาลัยได้นำ ระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ

สมัยใหม่ มาช่วยในการค้นคว้าข้อมูลเพื่อการเรียนการสอนของนักศึกษา เรียกว่า ระบบเครือข่ายห้องสมุดอัตโนมัติ อันเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้และรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ในการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหรือการศึกษาผู้ใหญ่เป็นหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต คือ พยายามทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มุ่งที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ใช้ทักษะความคิด การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิจารณ์ญาณ ทฤษฎีการศึกษาแบบต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นหลักการในการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา มีดังนี้

การเรียนการสอนสำหรับผู้ใหญ่ (Andragogy)

แนวคิดใหม่ในการเรียนการสอนผู้ใหญ่ “Andragogy” เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1967 โดยการให้ความหมายจากนักการศึกษาผู้ใหญ่ชาวยูโกสลาเวีย ชื่อ ซาวิซวิก (Dusan Savicevic) ส่วนผู้ที่นำเข้าสู่วงการการศึกษาผู้ใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ก็คือ โนลส์ (Knowles) โดยการตีพิมพ์ลงในหนังสือชื่อ “Adult Leadership” เมื่อปี ค.ศ. 1968 และคำนี้ก็ได้รับความนิยมกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ในบรรดาสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่ทั้งในยุโรปและสหรัฐอเมริกา

Andragogy หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ (The art and science of Teaching adults) หรือศาสตร์และศิลป์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ (The art and science of helping adults learn) โดยครุมีบทบาทเป็น “ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียน” หรือเป็นผู้ร่วมกิจกรรมช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้านทักษะ พฤติกรรม ค่านิยมและทัศนคติ (สุวรรณ วัฒนวงศ์ 2524,55-60; เขียวศรี วิวิธสิริ 2534,150-151)

โนลส์ (Knowles 1978,55-59 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ 2524,63-72) ได้กล่าวทฤษฎีว่า ด้วยศาสตร์การศึกษาผู้ใหญ่ของทฤษฎี Andragogy มีวิธีการและเทคนิคการสอนทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Involved) ตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานการเรียนรู้ 4 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงด้านมโนภาพแห่งตน (Changes in Self-Concept) ข้อสันนิษฐานนี้ก็คือ บุคคลเจริญเติบโตและบรรลุวุฒิภาวะไปสู่มโนภาพแห่งตนจากการอาศัยหรือพึ่งพาบุคคลอื่น ๆ และนำไปสู่การเป็นผู้นำตัวเอง (Self-Directedness)

ทฤษฎีการสอนผู้ใหญ่ เป็นการสร้างมโนภาพแห่งตนในทางการเป็นผู้นำตัวเองในทางจิตวิทยาของการเป็นผู้ใหญ่ ต้องการให้ผู้เรียนยอมรับตนเองหากเกิดในทางตรงกันข้ามผู้ใหญ่จะเกิดความเครียดและอาจจะต่อต้าน ฉะนั้นสิ่งสำคัญ คือต้องพยายามทำให้ผู้ใหญ่เกิด Self-directing ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด

2. บทบาทของประสบการณ์ [The Role of Experience]

ผู้ใหญ่มีประสบการณ์กว้างขวาง ซึ่งประสบการณ์นั้นนับเป็นแหล่งที่มีคุณค่ามากสำหรับการเรียนรู้ [Rich Resource for Learning] เรื่องประสบการณ์นี้มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่หลายประการ คือ

1. ผู้ใหญ่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือประสบการณ์กับผู้อื่นได้เป็นการขยายโลกทัศน์ของผู้ใหญ่คนอื่นให้กว้างขวางมากขึ้น
2. ผู้ใหญ่มีประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน และสามารถนำประสบการณ์เดิมไปเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้
3. ผู้ใหญ่มีลักษณะฝังแน่นกับความเคยชิน หรือประสบการณ์เดิมที่ผ่านมา จึงให้ผู้ใหญ่เปลี่ยนแปลงอะไร ได้ยาก

3. ความพร้อมในการเรียน (Readiness to Learn)

ผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะและเกิดความพร้อมในการเรียนรู้มากกว่าเด็ก และจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และตนเองสนใจ นอกจากนี้ยังมีแรงผลักดันจากความต้องการที่จะพัฒนาตามภารกิจเชิงพัฒนาการ (Development Tasks) ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาททางสังคมด้วย ทำให้เกิดความพร้อมมากขึ้น ดังนั้นการสอนผู้ใหญ่ จะต้องสอนในเรื่องที่เป็นประโยชน์และตรงกับความต้องการของผู้ใหญ่ เพราะผู้เรียนผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนและรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ ถ้าเขาเกิดความต้องการ

4. การทำให้เรียนรู้มีความเหมาะสม (Orientation to Learning)

เด็กจะเรียนเพื่อสะสมความรู้โดยยึดเอาเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง (Subject-Centered) ในขณะที่ผู้ใหญ่ส่วนมากมีการเรียนรู้โดยอาศัยปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem-Centered) หรือเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นผลลัพธ์มาจากความแตกต่างของการเห็นคุณค่าของเวลา เด็กจะเรียนรู้เพื่อไปใช้ประโยชน์อาจจะเลื่อนหรือผัดผ่อนได้ ส่วนผู้ใหญ่ต้องการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในอนาคตอันใกล้หรือ โดยเร็วที่สุด

การได้ทราบลักษณะความแตกต่างที่สำคัญระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ จะนำไปสู่การวางแผนการสอนผู้ใหญ่ให้เหมาะสมได้สรุปข้อแตกต่างเป็นตารางเปรียบเทียบให้เด่นชัดพร้อมทั้งเสนอตารางเปรียบเทียบด้านวิชาการเรียนการสอนระหว่างการสอนเด็ก (Pedagogy) และการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) ไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ลักษณะแตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ตามข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อตกลงเบื้องต้น	วัยเด็ก (Pedagogy)	วัยผู้ใหญ่ (Andragogy)
ความเข้าใจตนเอง	ไม่เป็นอิสระยังต้องพึ่งผู้อื่น	เป็นอิสระสามารถ นำตนเองได้
ประสบการณ์	มีน้อย มีคุณค่าไม่มากนัก	มีมาก เป็นแหล่ง ความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง
ความพร้อม	เกิดจากการพัฒนาการทาง ชีววิทยาและความต้องการทาง สังคม	เกิดจากภารกิจเชิง พัฒนาการตามบทบาท สังคม
การมองเห็นคุณค่า ของเวลา	ทำเพื่ออนาคต สามารถเลื่อนไป หรือรอคอยได้	ทำเพื่อผลปัจจุบัน ต้องการ นำไปใช้ได้ทันที
ลักษณะการเรียนรู้	ใช้เนื้อหาเป็นศูนย์กลางเนื้อหา	ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลางเน้น วิธีการแก้ปัญหา

ตารางที่ 2.2 เปรียบเทียบการเรียนการสอนระหว่างการสอนเด็กและการสอนผู้ใหญ่

องค์ประกอบ	การสอนเด็ก (Pedragogy) (การสอนแบบดั้งเดิม)	การสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) (การสอนแบบใหม่)
ด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน	เป็นทางการเป็นการแข่งขัน ครูเป็นผู้ออกคำสั่ง	ไม่เป็นทางการ เคารพนับถือซึ่งกันและกัน ครูและนักเรียนร่วมมือกัน
ด้านการวางแผนและการจัดทำโครงการ	วางแผนโดยครู	ครูและนักเรียนวางแผนร่วมกัน
การทำวินิจฉัยและความต้องการ	ตัดสินใจโดยครู	ครู-นักเรียนพิจารณาร่วมกัน
การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอน	พิจารณาโดยตัวครู เป็นไปตามเนื้อหาวิชา ใช้หน่วยด้านเนื้อหาวิชา	ครู-นักเรียนปรึกษาร่วมกัน เป็นไปตามความพร้อมของผู้เรียน ใช้หน่วยปัญหาที่เกิดขึ้น
กิจกรรมทั้งหลาย	ใช้เทคนิคต่างๆโดยครูมีบทบาทมาก	ผู้เรียนมีบทบาทมาก มีการทดลองและสืบเสาะหาโดยตัวผู้เรียน
การประเมินผล	กระทำโดยครู	ครู-ผู้เรียนวินิจฉัยร่วมกันตามความต้องการ ประเมินผลโครงการร่วมกัน

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง [Self-directed Learning]

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความตระหนัก และรับผิดชอบต่อแผนการเรียนของตน ผู้เรียนจะวางแผนและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เลือกแหล่งข้อมูล เลือกวิธีการเรียนรู้และประเมินผลด้วยตนเอง โดยที่จะมีผู้ช่วยเหลือหรือไม่ก็ได้

(สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ 2524,4;สมบุญรณ์ ศาลยาชีวิน 2526,262)

โนลส์ (Knowles 1975,34-37) ได้ใช้วิธีการเรียนการสอนผู้ใหญ่มาประยุกต์เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นบรรยากาศของความเป็นอิสระไว้วางใจ ให้เกียรติเคารพในกฎเกณฑ์ร่วมกัน เคารพในความเป็นมนุษย์ร่วมกัน รวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ของสถานที่เรียนที่จะต้องเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
2. การวางแผนกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบ
3. การศึกษาถึงความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน
4. การกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ในการเรียนร่วมกัน
5. การออกแบบวิธีการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
6. การดำเนินกิจกรรมตามแผนและแบบที่กำหนดไว้
7. การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นรูปแบบของการเรียนที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ประกอบด้วย 2 ประการ คือ

1. ผู้ร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนมากเป็นผู้ที่มีความคิดเป็นตัวของตัวเองและเข้ามาเรียนด้วยความเต็มใจ มิได้ถูกบังคับ มาเรียนด้วยความสมัครใจ จะเป็นผู้เรียนที่รู้อะไรต่าง ๆ ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่เข้าเรียนโดยถูกบังคับ และอยู่ในระบบการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้บอกแต่เพียงผู้เดียว ทั้งนี้เพราะว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองผู้ที่เข้าเรียนจะมีจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่แน่นอนมี แรงจูงใจ นอกจากนี้แล้ว ผู้เรียนมักจะนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่าและนานกว่า

2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นวิธีการเรียนรู้สอดคล้องกับสภาพและกระบวนการพัฒนาทางจิตวิทยา นั่นคือ เมื่อมนุษย์ลิ้มตามองดูโลก มนุษย์เราช่วยตัวเองไม่ได้ต้องพึ่งพาพ่อแม่ และคนอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา เมื่อเติบโตขึ้น มนุษย์ค่อย ๆ เปลี่ยนบุคลิกภาพเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่พึ่งคนอื่นต่อไปตามลำดับ โดยเริ่มหลุดจากการควบคุมของพ่อแม่ ของครูและของคนอื่น ๆ เป็นการพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

องค์กรแห่งการเรียนรู้

องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่มีการปฏิรูปอย่างต่อเนื่อง อำนาจความสะดวกระต้น และสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้เน้นกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกระดับซึ่งคนในองค์กรสามารถขยายขอบเขตความสามารถของตนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่บุคคลในระดับต่าง ๆ ต้องการอย่างแท้จริง เป็นที่ซึ่งให้อิสระในการคิดสิ่งใหม่ๆได้รับการยอมรับเอาใจใส่ เป็นที่ซึ่งบุคคลมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้มาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในองค์กรจนสามารถนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดไว้ (วิศิษฐ์ ชูวงษ์ 2540,40)

องค์ประกอบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Peter Senge องค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ (Senge 1990, 7-8) คือ

1. ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษของบุคคล (Personal Mastery)

สมาชิกขององค์กรสามารถขยายขีดความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่เขาต้องการได้อย่างต่อเนื่อง จากกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง คนที่มีความสามารถและทักษะในการสร้างสรรค์เชิงรุก (Proactive) ที่สามารถสร้างผลงานที่โดดเด่นเหนือกว่าคนทั่วไปในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ มีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ

1. ความมีวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล
2. การจัดการกับความตึงเครียดอย่างสร้างสรรค์
3. การเรียนรู้โดยใช้จิตสำนึก

2. โลกทัศน์ที่มองโลกตามความเป็นจริง หรือความมีสติ (Mental Model)

การที่บุคคลในองค์กรรับรู้และเข้าใจงานที่ทำแบบองค์รวม สามารถเชื่อมโยงตำแหน่งที่ตนอยู่กับสภาพรวมทั้งหมดได้ การที่จะทำให้อุคนมีโลกทัศน์ที่มองโลกตามความเป็นจริงได้นั้น มีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ

1. ใช้การวางแผนเป็นกระบวนการเรียนรู้
2. ต้องฝึกฝนทักษะในการพิจารณาและคิดตั้งคำถาม

3. การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building shared vision)

การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน คือ การทำให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์ เพื่อให้เกิดความผูกพันกับองค์กร และสะท้อนวิสัยทัศน์ส่วนบุคคลของพนักงานอีกด้วย หลักในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันมีดังนี้

1. การสนับสนุนการมีวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล
2. การเกิดวิสัยทัศน์ร่วมกันจากวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล
3. การติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง
4. การสนับสนุนวิสัยทัศน์ด้านบวก

4. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning)

การเรียนรู้เป็นทีม คือ มีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างบทเรียนแห่งความสำเร็จเพื่อขยายผลต่อไปในหน่วยงานอื่น และเป็นแนวคิดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ภายใต้การประสานงานร่วมกัน การเรียนรู้เป็นทีมมีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ

1. การสนทนาและอภิปราย
2. การยอมรับทุกคนเป็นเพื่อนร่วมงาน
3. การเรียนรู้สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน
4. การเรียนรู้วิธีปฏิบัติ

5. การคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking)

การคิดอย่างเป็นระบบ คือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่ได้จากความรู้เชี่ยวชาญ เป็นพิเศษของบุคคล ให้ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ การที่แต่ละบุคคลมีแนวคิดแบบองค์รวม ทำให้เกิดทัศนวิสัยการมองกรอบของงานได้อย่างเป็นระบบ ช่วยให้เห็นรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน การคิดอย่างเป็นระบบ จะต้องมีการปรับเปลี่ยนจิตใจในหลายด้าน คือ

1. เปลี่ยนจากการมองโลกแบบแยกส่วนเป็นการมองภาพรวม
2. เปลี่ยนจากมองมนุษย์ว่าเป็นคนเฉื่อยไร้ประโยชน์มาเป็นการมองว่ามนุษย์เป็นผู้กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม กับการเปลี่ยนแปลงความจริงของเขา
3. เปลี่ยนจากการตั้งรับในปัจจุบันไปเป็นเชิงรุก

องค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Peter Senge มีลักษณะเป็นนามธรรม และเป็นแนวคิดส่งเสริมให้เกิดผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) จึงมีลักษณะเป็นเชิงรุก (Proactive) และเป็นการมองแบบองค์รวม ดังนั้นต้องแปลงแนวคิดและนามธรรมไปสู่การปฏิบัติ และต้องกระทำให้ครบวงจรอย่างต่อเนื่องตามแนวคิดของ Senge หากสามารถกระทำได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็วยิ่งขึ้น จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและนำองค์กรไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

การเรียนการสอนผู้ใหญ่เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

การสอนที่เน้นทักษะทางความคิด เป็นการเรียนการสอนในการคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อค้นหาคำตอบ เพื่อแก้ปัญหาไปสู่จุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายโดยตรงมีดังนี้

การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองของบุคคลในการคิดอย่างมีระบบและความรู้สึกไวต่อปัญหา โดยอาศัยประสบการณ์เดิมมาบูรณาการปรับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ เพื่อให้เกิดความคิดหรือการกระทำใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (อารี รังสินนท์ 2537,5; ชาญชัย อินทรประวัติ 2528,18)

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ของ กิลฟอร์ด(Guiford 1969,145-151)

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความคิดแปลกใหม่ไม่ซ้ำกันกับความคิดของคนอื่นและแตกต่างจากความคิดที่ผิดธรรมดา ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการคิดจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้แปลกแตกต่างจากที่เคยเห็น

2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน แบ่งเป็น 4 ประเภท

2.1 ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำ

2.2 ความคิดคล่องแคล่วทางการโยงความสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

2.3 ความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค และนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4 ความคิดคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดในสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ให้คิดประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดให้

3. ความยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ประเภทหรือแบบของการคิดโดยแบ่งออกเป็น

3.1 ความยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นได้ในทันที

3.2 ความยืดหยุ่นทางการดัดแปลง

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดเป็นขั้นตอนสามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน หรือเป็นแผนงานที่สมบูรณ์ขึ้น ความคิดละเอียดลออจัดเป็นรายละเอียดที่นำมาตกแต่ง ขยายความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ขึ้น

ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยกระบวนการคิด 4 ขั้นตอน (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2523,4) ดังนี้

(1) กระบวนการของความรู้ว่ามีปัญหา ยุ่งยาก มีปัญหา ช่องว่างของข้อมูลเกิดขึ้น (Sensory Problem)

(2) กระบวนการของการคาดคะเนหรือการสร้างสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหานั้นขึ้นมา (Formulating Hypothesis)

(3) กระบวนการทดสอบการคาดคะเนหรือสมมติฐาน (Testing Guess)

(4) กระบวนการของการคิดต่อผลลัพธ์ที่ได้มา (Communicating the results)

สรุปได้ว่า บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์พยายามคิดแก้ปัญหาเมื่อมีความรู้สึก

ว่ามีปัญหาโดยใช้กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นเตรียม ในขั้นนี้ต้องอาศัยพื้นฐานของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือขั้นรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่กระบวนการคิด ขั้นคิด ออก ขั้นพิสูจน์ และปรับปรุงผลที่ได้จากกระบวนการคิดสร้างสรรค์ คือ ผลผลิตทางวิทยาศาสตร์ กฎ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ และแนวต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและสิ่งที่จะช่วยให้เกิด กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ คือ ความรู้พื้นฐานจินตนาการและการพิจารณาตัดสินใจของแต่ละ บุคคล

การคิดวิจารณ์ (Critical Thinking)

การคิดวิจารณ์เป็นสมรรถภาพทางสมองอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ซับซ้อน และมีความสำคัญยิ่งในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏ พบว่า มีบุคคลต่าง ๆ พยายามสังเกตและ วัดการคิดวิจารณ์โดยมีคะแนนจากการวัดเป็นเครื่องมือบ่งชี้โดยอาศัยทฤษฎีความสามารถ ทางสมองหรือหลักการใดหลักการหนึ่งมาอธิบายลักษณะหรือองค์ประกอบ

แนวคิดสำคัญของการคิดวิจารณ์ ประกอบด้วย

1. ทักษะ (Attitude) หมายถึง ความสนใจในการแสวงหาความรู้ ตลอดจนมีนิสัยในการ ค้นหาหลักฐานมาสนับสนุน สิ่งที่อ้างว่าเป็นจริง
2. ความรู้ (Knowledge) ความสามารถในการอนุมาน (Inference) การสรุปใจความสำคัญ (Abstraction) และการสรุปเป็นกรณีทั่วไป โดยพิจารณาจากหลักฐานและหลักตรรกศาสตร์
3. ทักษะ (Skill) หมายถึง ความสามารถที่จะนำทัศนคติ และความรู้ดังกล่าวข้างต้นมา ประยุกต์ใช้พิจารณาตัดสินปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ หรือข้อสรุปต่าง ๆ ได้

การคิดวิจารณ์ เป็นการคิดประมวลความรู้ที่หลักฐานที่ชัดเจน สรุปปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยความรู้ลึกความคิดที่เป็นหลักการมีเหตุผลในการตัดสินแก้ปัญหาเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างรอบคอบ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดวิจารณ์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดวิจารณ์เป็นการจัด กระบวนการเรียนการสอนที่ใช้เนื้อหาวิชาเป็นสื่อกลาง ประกอบด้วย กิจกรรมการคิดวิจารณ์ การอภิปราย การตอบคำถาม การทดลอง และการสรุปผลอันเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนได้ทั้ง ความรู้และในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมดังนี้ (วิไลวรรณ ปิยะกรณ์ 25235,6-8)

- 1) ขั้นระหวั่นและมองเห็นปัญหา
- 2) ขั้นการตั้งสมมติฐาน
- 3) ขั้นปฏิบัติการทดลอง
- 4) ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นความคิดที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรทุกอย่างที่ส่งผลต่อความคิด ความเชื่อของเราในอันที่จะตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ จะทำหรือไม่ทำสิ่งต่างๆ หรือองค์ประกอบ นั้นจะส่งผลให้เกิดองค์ความรู้กับผู้เรียนในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีความสุข

การคิดเป็น (Khit-Pen)

เป็นการคิดเพื่อแก้ปัญหาโดยตรงเนื่องจากการคิดจะมีจุดเริ่มต้นที่ตัวปัญหา แล้วพิจารณา ถึงข้อมูล 3 ประเภท คือ ข้อมูลด้านตนเอง ข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลด้านวิชาการ ต่อจากการพิจารณาถึงข้อมูล 3 ด้านอย่างรอบคอบแล้ว ผู้ที่จะแก้ปัญหาตัดสินใจเลือกแนวทางที่จะ ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาถ้าหากกระทำเพื่อแก้ปัญหาและความทุกข์หรือความไม่พอใจของบุคคลหายไป กระบวนการคิดจะยุติลง แต่ถ้าหากบุคคลยังรู้สึกไม่พอใจ ก็ถือว่าปัญหายังแก้ไม่ได้ ดังนั้นบุคคลจะ เริ่มกระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาอีกครั้ง (อุ้นตา นพคุณ 2526,39; ปฐม นิคมานนท์ 2528,203)

สมบุญรณ์ ศาลยาชีวิน(2526,15-20) ได้เสนอหลักการของการสอนเพื่อให้นักคิดเป็น เป็น กระบวนการขั้นตอนใหม่ ๆ 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การตระหนักถึงปัญหา (การสำรวจปัญหา,การจัดหมวดหมู่,ลำดับความสำคัญของ ปัญหาและจำแนกปัญหาที่จะต้องแก้ไขก่อนหลัง)
- 2) การแสวงหาวิธีการหรือแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหา (การรวบรวมข้อมูล)
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) การสรุปตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่เหมาะสมที่สุด
- 5) การนำไปปฏิบัติและตรวจสอบ

ในแต่ละขั้นตอนของการคิดนั้นจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนดังนี้

ขั้นที่ 1 การตระหนักในปัญหา

- พฤติกรรมของผู้เรียนคือ การสำรวจปัญหาที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน หรือการคิดการณถึง ปัญหาในอนาคต
- พฤติกรรมการจำแนกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและปัญหาที่จะต้องแก้ ลำดับก่อนหลัง

ขั้นที่ 2 การแสวงหาแนวทาง

- พฤติกรรมของผู้เรียน คือ การแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหลาย ๆ ด้านโดยการคิดการค้นคว้า การสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะกับผู้อื่นการศึกษาดูงาน

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

- พฤติกรรมของผู้เรียน คือ การจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์เปรียบเทียบส่วนที่ คล้ายกัน เหมือนกัน ขัดแย้งกัน เพื่อหาความสัมพันธ์แล้วสรุปเป็นหลักหรือแนวคิดแนว ปฏิบัติหลาย ๆ วิธี

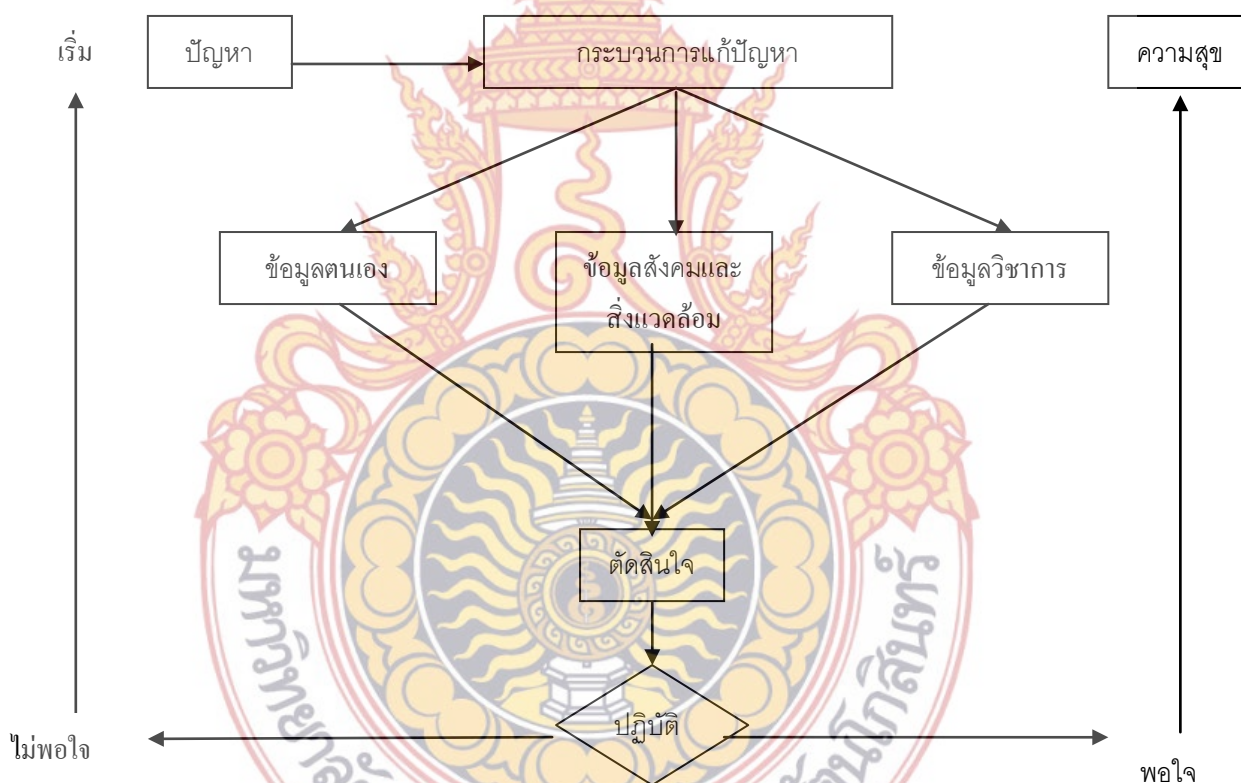
ขั้นที่ 4 การสรุปหรือการตัดสินใจเลือกวิธีที่ดีที่สุด

- พฤติกรรมของผู้เรียน คือ การเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของแต่ละวิธีและการตัดสินใจเลือกวิธีที่ดีที่สุดหลังจากได้คิดรวบรวมและแลกเปลี่ยนทัศนะ

ขั้นที่ 5 การลงมือปฏิบัติและการตรวจสอบ

- พฤติกรรมของผู้เรียน ถือการวางแผนปฏิบัติ การกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินงาน
- การบันทึกผลการปฏิบัติและอุปสรรคปัญหาทุกขั้นตอน และการวางแผนแก้ไขอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ

ภาพที่ 2.1 กระบวนการคิดเป็น

ที่มา: อุ่นตา นพคุณ. 2528. แนวความคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาชุมชนเรื่องคิดเป็น. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, หน้า 36

สรุปได้ว่า กระบวนการ “คิดเป็น” คือ กระบวนการคิดแก้ปัญหาตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ และสามารถลำดับขั้นตอนของกระบวนการ “คิดเป็น” ได้ดังนี้

- 1) มีปัญหา
- 2) ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม และวิชาการ

- 3) ผสมผสานข้อมูล
- 4) ตัดสินใจ
- 5) ความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ

การคิดเป็น เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอาศัยกระบวนการจากขั้นที่ 1-5 เพื่อใช้ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาให้มีข้อผิดพลาดน้อยที่สุด

องค์ประกอบของการคิดเป็น

แนวคิดเรื่อง “คิดเป็น” ต้องใช้ข้อมูลในการประกอบการพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหา ดังนี้ (นุสร จำปาวัลย์ 25235,35-36; นิลุบล ฉลวยศรี 2536,48-49)

1. ข้อมูลประเภทตนเอง โดยการพิจารณาตนเองในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพ ภัย ความพร้อมทางเศรษฐกิจ ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ เป็นต้น

2. ข้อมูลประเภทสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ทางด้านศีลธรรม วัฒนธรรม ค่านิยม กฎหมาย ประเพณี ความเชื่อ สภาพภูมิประเทศ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3. ข้อมูลประเภทวิชาการ โดยการพิจารณาสิ่งที่เป็นความรู้ความจริงทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือความรู้จากตำราวิชาการ ความรู้จากการวิจัยต่าง ๆ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดที่แบ่งข้อมูลเป็น 3 ประเภทข้างต้นนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของนักมนุษยนิยมที่มีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมมีศักดิ์ศรี คุณค่า ความดี เชื่อถือและไว้วางใจได้ สามารถตระหนักถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของตนเองทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล มีความเฉลียวฉลาดในการปรับตัว และต้องการความเป็นอิสระในการพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นการที่มนุษย์จะคิดหรือตัดสินใจแก้ปัญหาใด ๆ ควรจะได้มีการนำข้อมูลทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวมาประกอบการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหา

การเรียนการสอนผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาความสามารถในการ “คิดเป็น”

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการ “คิดเป็น” ดังนี้

วิเชียร ไตรรภัมพิมาย (2518,2-10) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการ “คิดเป็น” ว่าต้องแก้ไขสิ่งต่อไปนี้

1. ครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาที่วางไว้ว่าการศึกษามีได้มุ่งให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้ความจำเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งให้ผู้ศึกษามีทั้งความชำนาญหรือทักษะ และทัศนคติหรือความคิดให้เจริญงอกงามไปพร้อม ๆ กัน

2. ต้องดำเนินการแก้ไขระบบการเรียนการสอนในปัจจุบันเสียใหม่ อย่าได้มุ่งให้ผู้เรียนท่องจำเพียงอย่างเดียว แต่ต้องให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทุก ๆ ด้าน

3. การดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนการสอน

วิธีการสอนเพื่อสนองความต้องการของคน “คิดเป็น” เป็นการสอนแบบแก้ปัญหาโดยเริ่มจากปัญหาเป็นอันดับแรก แล้วจึงใช้วิธีการแก้ปัญหา หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 5 ขั้น ในการแก้ปัญหาคือ ขั้นตั้งปัญหา ตั้งสมมติฐาน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แล้วสรุปผลออกมาในตอนท้าย และผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาเพื่อจะให้ผู้เรียนคิดเป็นนั้น ย่อมจะต้องสนใจกิจกรรมเทคนิควิธีการที่จะให้ผู้เรียนคิดเป็น ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทุก ๆ ฝ่าย การ “คิดเป็น” จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยครูที่คิดเป็น และรู้จักใช้กิจกรรมเทคนิคต่าง ๆ ช่วยฝึก อบรมให้ผู้เรียนรู้จักใช้กระบวนการ “คิดเป็น”

3.3 การบริการทางวิชาการ

การบริการทางวิชาการ หมายถึง การบริการด้านต่าง ๆ ที่สถานศึกษาบริการให้แก่นักศึกษา เช่น การจัดทำคู่มือนักศึกษา การรับเข้าศึกษา การลงทะเบียนวิชาเรียน การจัดหาอาจารย์ที่ปรึกษา การสอนซ่อมเสริม หรือการจัดบริการอื่นใดที่มีส่วนช่วยงานวิชาการแก่นักศึกษา ได้แก่ การบริการห้องสมุด การบริการวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมทางวิชาการ

(เยาวลักษณ์ คัดโนภาส 2523,8; สงวน สหวงษ์ 2526,7)

การบริการทางวิชาการเป็นการบริการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดบริการให้แก่นักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้รับความสะดวกเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษา การให้บริการทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นงานสำคัญที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษา ในด้านชีวิตความเป็นอยู่และการศึกษาเล่าเรียน การให้บริการทางวิชาการแก่นักศึกษาที่เหมาะสมจะทำให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาบรรลุเป้าหมายยิ่งขึ้น การให้บริการทางวิชาการแก่นักศึกษาจะต้องสอดคล้องและเกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน นโยบาย การบริหาร กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ การให้บริการทางวิชาการแก่นักศึกษาจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นักศึกษาทุกคนควรได้รับการบริการและบริการนั้นๆ ควรเป็นการพัฒนานักศึกษา โดยทั่วไป สถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีบริการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา บริการที่สถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มี คือ สนามกีฬา ที่พักผ่อน ไปรษณีย์ โทรศัพท์ สาธารณะ ร้านค้า ร้านหนังสือ ร้านอาหาร บริการน้ำดื่ม บริการเสียงตามสาย รวมถึงการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัยของทรัพย์สินและผู้ที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษา

การบริการวิชาการเป็นบริการ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2530,103) แบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

- 1) งานทะเบียน ให้บริการเกี่ยวกับการลงทะเบียน การออกใบรับรองผล ใบคะแนน ตลอดจนออกใบปริญญาบัตรแสดงความสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร
- 2) การปฐมนิเทศ เป็นงานที่จะวางพื้นฐานความรู้ให้แก่นักศึกษาได้เข้าใจสภาพทุกอย่างของสถาบัน
- 3) การปัจฉิมนิเทศ เป็นการเตรียมนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่ดีตามที่สังคมปรารถนา
- 4) การสอนเสริม เป็นการบริการให้แก่นักศึกษาที่มีพื้นฐานอ่อนในบางวิชาได้พัฒนาทักษะและความรู้ให้ทันตามที่หลักสูตรกำหนด

4. ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร

4.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

คำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” (Curriculum Development) มีความหมายอยู่ 2 นัย โดยนัยความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และนัยที่สอง เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ (สังต์ อุทรานันท์, 2532, หน้า 31, เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander), 1971, หน้า 7 อ้างถึงใน ดร. ประยงค์ เนาวบุตร, 2546, หน้า 53)

มีคำศัพท์อีกหลายคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ คำว่า การออกแบบหลักสูตร (curriculum design) การจัดหลักสูตร (curriculum organization) การร่างหลักสูตร (curriculum planning) การทำหลักสูตร (curriculum making) การสร้างหลักสูตร (curriculum construction) การจัดการเกี่ยวกับหลักสูตร (curriculum management) การปรับปรุงหลักสูตร (curriculum improvement) การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร (curriculum revision) และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (curriculum change)

จากคำศัพท์ต่างๆ ที่กล่าวถึงเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว คำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” เป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าคำอื่นๆ ที่มีความหมายเฉพาะขั้นตอน และมีคำศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงมากขึ้น ได้แก่ การออกแบบหลักสูตร และการร่างหลักสูตร ส่วนคำว่า **การสร้างหลักสูตร** มีความหมายแคบ หมายถึงการสร้างหรือการทำหลักสูตรหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่แต่อย่างเดียว ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร จะเน้นที่การดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้ว

ความหมายของ**การพัฒนาหลักสูตร** หมายถึง กระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการพัฒนา

หลักสูตรจะกล่าวถึงตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตร การดำเนินการร่างหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ การเรียนรู้ กำหนดการวัดและการประเมินผลการดำเนินการใช้หลักสูตร

4.2 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

สภาวะโลกมีการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงมีทั้งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการต่าง ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และเศรษฐกิจกับทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย การศึกษาโดยใช้หลักสูตรเดิมอยู่จะไม่สามารถพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพและเตรียมพร้อมกับสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ การพัฒนาหลักสูตรจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาอยู่เป็นระยะเมื่อหลักสูตรเดิมไม่มีความเหมาะสมเพียงพอ **การพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญต่อปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้** (ดร.ประยงค์ เนาวบุตร, 2546, 53)

4.2.1 การพัฒนาเศรษฐกิจ สภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีรวดเร็วมาก ระบบการค้าในระดับโลกหรือภูมิภาคที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศมีหลายอย่างมากขึ้น เช่น องค์การการค้าโลก (WTO) เขตการค้าเสรี (AFTA) การปรับตัวด้านการค้าไม่ทันกัน สภาวะการเปลี่ยนแปลงระดับโลกทำให้เสียเปรียบคู่แข่งในต่างประเทศ อาชีพเกิดใหม่มีมากขึ้น การพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถสร้างอาชีพด้วยตนเองมีความจำเป็นมากขึ้น

4.2.2 การพัฒนาการเมืองและการปกครอง การปลูกฝังแนวความคิดที่ช่วยส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยอย่างถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาในเรื่องการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกผู้แทนแต่ละครั้งที่ยังคงมีมากอยู่ให้หมดไป

4.2.3 การพัฒนาสังคม โดยที่สังคมคาดหวังที่จะให้การศึกษาช่วยปลูกฝังและถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมสืบต่อไป ซึ่งขณะนี้การไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศกำลังเข้ามาและรวดเร็ว โดยเฉพาะจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนปัญหาสังคมในกลุ่มวัยรุ่น ได้แก่ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาสังคมอื่นเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศ เช่น สภาพสังคมที่มีความแตกต่างกันมากของสังคมเมืองกับสังคมชนบท สภาพปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้หลักสูตรที่พัฒนาใหม่ต้องช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย

4.2.4 การพัฒนาด้านวิชาการ ความรู้วิทยาการต่าง ๆ มีเพิ่มขึ้นรวดเร็วมาก โดยเฉพาะความรู้ความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของสังคมเร็วมาก เช่น เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม คอมพิวเตอร์

ตลอดจนความรู้ใหม่ ๆ ด้านชีวภาพการปรับแต่งพันธุกรรม การพัฒนาหลักสูตรต้องเตรียมพร้อมผู้เรียนให้พร้อมรับวิทยาการใหม่ได้ทันกับความก้าวหน้าได้

4.2.5 การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขีดจำกัดมีผลต่ออนาคตของคนรุ่นต่อไปทำให้ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติเพียงพอ ปัญหามลพิษทั้งทางน้ำ ทางบก และทางอากาศมีมากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรช่วยลดปัญหาด้านนี้ลงได้ โดยสร้างความตระหนักให้กับผู้เรียนได้รับรู้ในปัญหาเหล่านี้ให้ได้ความรู้ในการรองรับป้องกันปัญหาหรืออาจถึงขั้นช่วยแก้ไขปัญหาด้วยในบางส่วน

การสร้างความคิดหวังของสังคมในประเทศต้องการให้สังคมไทยเป็นเช่นไร การพัฒนาหลักสูตรก็นำสิ่งคาดหวังนั้นมากำหนดในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อสร้างสังคมในอนาคตให้เป็นไปตามที่คาดหวังต่อไป

4.3. หลักการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้บรรลุผลดีตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ต้องดำเนินงานตามหลักการดังนี้ (อัจฉรา ประไพตระกูล, ม.ป.ป. อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2546, หน้า 53)

4.3.1 การพัฒนาหลักสูตรต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องซึ่งจะต้องเริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตร การวางจุดมุ่งหมาย การปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของหลักสูตร นอกจากนี้การดำเนินงานแต่ละขั้นต่อนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องคำนึงว่า ควรจะเริ่มจากจุดใดก่อน และจะดำเนินงานต่อไปอย่างไร เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมาย

4.3.2 ผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ควรมีประสิทธิภาพมากกว่าหลักสูตรเดิม ทั้งนี้ผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินงาน หลักการที่สำคัญและแนวปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

4.3.3 การฝึกอบรมครูประจำการเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ต้องทำให้ครูประจำการได้เข้าใจหลักสูตรใหม่ เนื้อหาสาระของวิชา ทักษะใหม่ ๆ ที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ ความคิดเห็นและทัศนคติที่ต่างไปจากหลักสูตรเดิม ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ให้ครูสามารถดำเนินการสอนตามหลักสูตรใหม่ เพื่อให้การเรียนการสอนของผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้

4.3.4 การพัฒนาทางจิตใจและเจตคติของผู้เรียน เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาด้านนี้ของผู้เรียนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนไปในทางที่ดีขึ้น มีสุขนิสัยในการทำงาน สามารถที่จะปรับตนเองให้ดำเนินชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4.3.5 ความร่วมมือและการประสานงาน จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรทุกฝ่ายเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่ยุ่งยากและซับซ้อน การแบ่งงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมในแต่ละฝ่ายจะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรบรรลุผลได้ดี

4.4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

สำหรับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับผู้เสนอรูปแบบนั้นมีหลักการแนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร อย่างไรก็ตามกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรจะมีองค์ประกอบที่สำคัญคล้ายกันไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรระดับใด

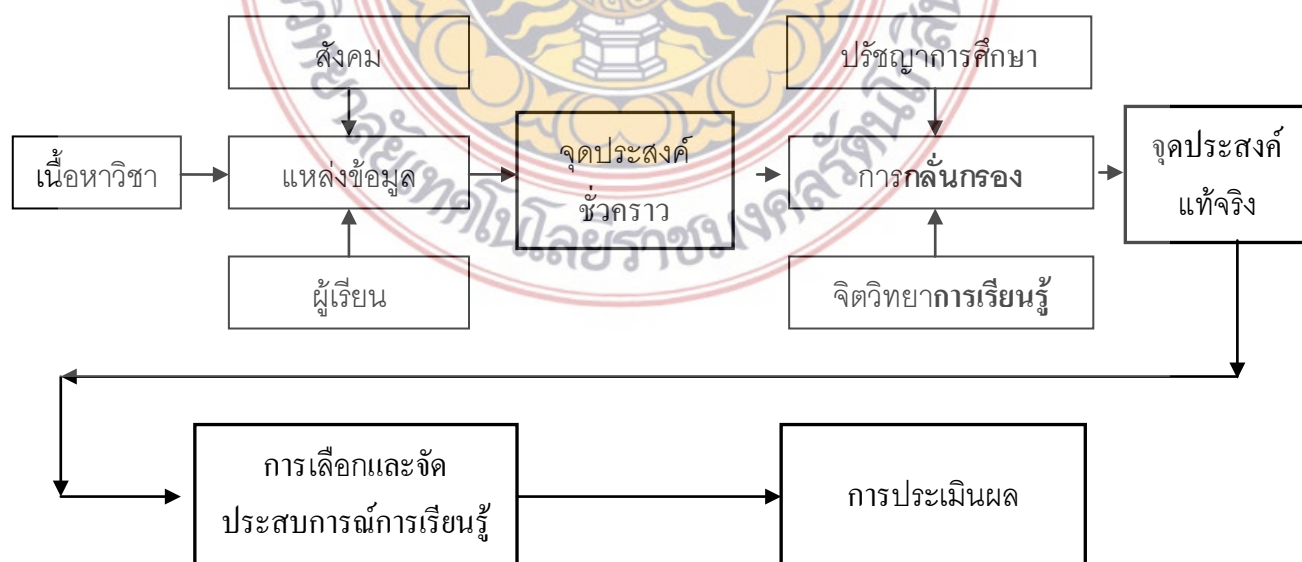
4.4.1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler, 1950 อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดาอนุรักษ์, 2546, หน้า 56) ได้วิเคราะห์กระบวนการหลักสูตรและการสอน โดยยึดคำถามหลักที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร 4 ข้อ ดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องให้ผู้เรียนได้รับ
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. ประสบการณ์ทางการศึกษาที่กำหนดไว้นั้น จะจัดให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. ทราบได้อย่างไรว่า ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้แล้วนั้น

จากคำถามทั้ง 4 ข้อนี้สามารถสรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ได้เป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งนักศึกษาหลายท่านได้เสนอไว้ ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

สำหรับรายละเอียดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ มีดังนี้

1. **การคัดเลือกวัตถุประสงค์** เป็นการเลือกวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จะต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐาน 3 ประการ คือ ข้อมูลทางด้านเนื้อหาวิชา ข้อมูลทางด้านตัวผู้เรียน และข้อมูลทางด้านสังคม เมื่อเลือกวัตถุประสงค์ได้แล้วต้องนำมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก 2 ด้าน คือ เกณฑ์จากปรัชญา และจิตวิทยาการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้วัตถุประสงค์ที่ผ่านการพิจารณา มีลักษณะที่เจาะจงมากขึ้น ซึ่งไทเลอร์เรียกวัตถุประสงค์ในระดับนี้ว่า **จุดประสงค์ของการสอน** (instructional objectives)

2. **การคัดเลือกประสบการณ์** เป็นการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคัดเลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตรงกับหลักการเรียนรู้ และพัฒนาการของผู้เรียน

3. **การจัดลำดับประสบการณ์** เป็นการจัดเรียงลำดับประสบการณ์บรรจุในหลักสูตร จะต้องจัดอย่างเป็นระบบ เรียงตามลำดับขั้นตอน และจะต้องมีเนื้อหาครบทุกด้าน ทั้งความคิด หลักการ ค่านิยม และทักษะ ตลอดจนต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ และธรรมชาติของเนื้อหาวิชาที่แตกต่างกัน

4. **การประเมินผล** เป็นกระบวนการที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษาต้องคิดวิธีการประเมินผลว่า กระบวนการทั้งหมดของหลักสูตรมีประสิทธิภาพเพียงใด สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

4.4.2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ

ทาบ (Hilda Taba, 1962 อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2546, หน้า 57) มีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโดยเชื่อว่าครูเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจึงควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นแบบจากล่างขึ้นสู่บน (Grass-Roots Approach) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างหลักสูตรจากระดับผู้ปฏิบัติเสนอต่อระดับผู้บริหาร ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรแบบนี้มี 7 ขั้นตอน ซึ่งครูควรเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. **วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of Needs)** ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องสำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียนและสังคม

2. **กำหนดจุดประสงค์ของการศึกษา (Formulation of Objectives)** เมื่อได้รับความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียนแล้วนำมากำหนดจุดประสงค์ให้สอดคล้องกัน

3. **คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content)** เนื้อหาสาระจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหาที่คัดเลือกมานั้นต้องมีความถูกต้อง เทียบตรง และมีความเชื่อถือได้

4. การจัดลำดับเนื้อหาสาระ (Organization of Content) การจัดเนื้อหาสาระ บรรลุนในหลักสูตรต้องมีความต่อเนื่อง ตรงกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้ได้ และตรงกับความสนใจ

5. การเลือกสรรประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) ผู้สร้างหลักสูตรต้องคิดวิธีการที่จะให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับความรู้ที่จัดไว้ มีวิธีเลือก หรือวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไร ผู้เรียนจึงจะเกิดประสบการณ์ตามที่กำหนดไว้

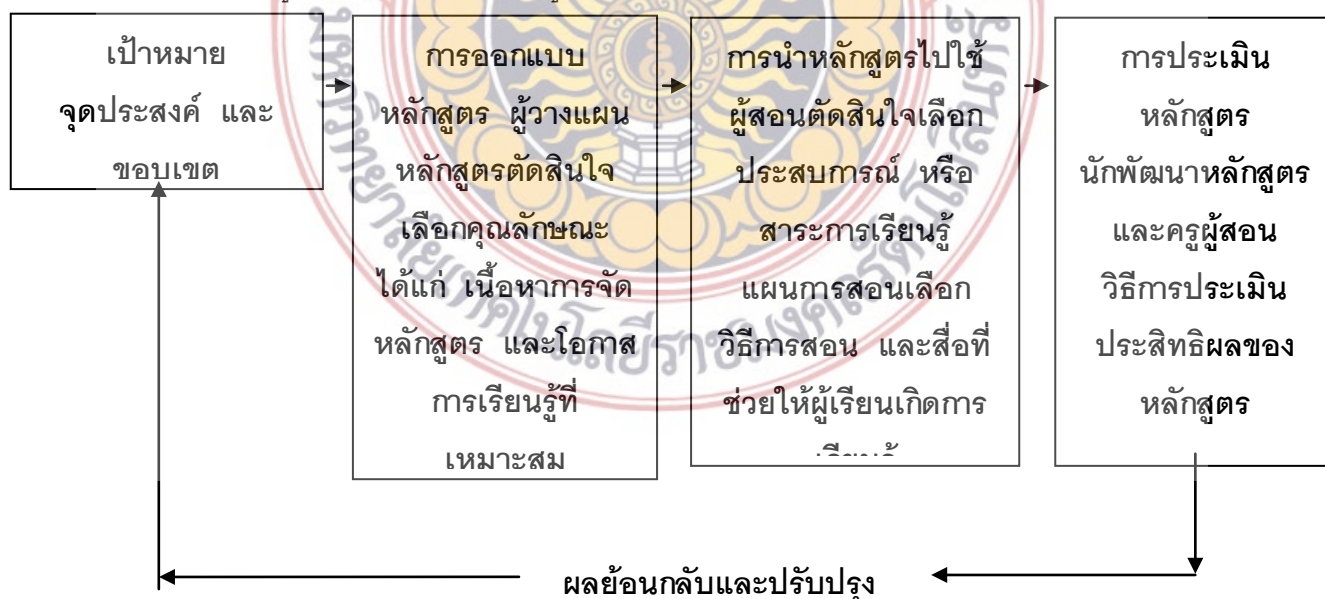
6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Activities) เช่นเดียวกับเนื้อหาสาระที่เราจะต้องจัดให้เป็นลำดับต่อเนื่องกัน มีระบบกิจกรรมการเรียนรู้ก็ จำเป็นต้องเรียงลำดับตามเนื้อหาสาระที่จัดไว้ และผู้สอนก็จำเป็นต้องจัดลำดับของกิจกรรมให้ สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนของตน

7. กำหนดสิ่งที่ประเมินและวิธีการประเมิน (Determination of what to evaluate and the ways and means of doing it) ผู้สร้างหลักสูตรต้องคิดวิธีการที่จะประเมินผล หลักสูตรว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ สำหรับการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของครูและ นักเรียนจะต้องประเมินว่ามีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายหรือไม่

4.4.3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์

เซย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2546, หน้า 58) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โดยกำหนดเป็น ขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ดังภาพ

ภาพที่ 2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์

สำหรับรายละเอียดของการพัฒนาหลักสูตร มีดังนี้

1. **เป้าหมาย จุดประสงค์ และขอบเขต** นักพัฒนาหลักสูตรจะกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรโดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ 4 ด้าน คือ พัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะทางด้านการเรียนรู้ และความชำนาญพิเศษ แต่ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่ข้อมูลเพียง 4 ด้านที่กล่าวมาแล้ว อาจจะมีข้อมูลด้านอื่นประกอบด้วย ซึ่งจะต้องพิจารณาจากตัวแปรอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกระบบของโรงเรียน ได้แก่ ความต้องการของชุมชน กฎหมายของรัฐ การเมือง แนวคิดทางปรัชญา และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร

2. **การออกแบบหลักสูตร** เมื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและตัวแปรต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างหลักสูตรและนำมาพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแล้ว ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องดำเนินการคัดเลือกเนื้อหาสาระ จัดลำดับเนื้อหาสาระ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน ในขั้นตอนนี้จะใช้หลักการทางด้านปรัชญาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้สร้างหลักสูตรมีความเชื่อในหลักการของปรัชญาสาขาใด รูปแบบของหลักสูตรก็จะเน้นไปทางนั้น เช่น ถ้ายึดหลักปรัชญาสาขาวัตถุนิยม หลักสูตรก็จะเน้นทางด้านเนื้อหาวิชา ถ้าเป็นปรัชญาสาขาพิพัฒนาการนิยม หลักสูตรก็จะเน้นตัวผู้เรียนและกิจกรรม ถ้าเน้นปรัชญาปฏิรูปนิยม หลักสูตรก็จะเน้นทางด้านสังคม

3. **การนำหลักสูตรไปใช้** เมื่อหลักสูตรได้รับการวางแผนแล้ว ครูก็จะต้องนำมาวางแผนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ครูจะเป็นผู้เลือกวิธีการสอน สื่อการสอน และจัดประสบการณ์ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามเนื้อหาที่วางไว้

4. **การประเมินหลักสูตร** เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร ผู้พัฒนาหลักสูตรและครูจะเป็นผู้เลือกวิธีการประเมินผลหลักสูตรซึ่งจะประเมินตัวหลักสูตร คุณภาพของการสอน และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้พัฒนาหลักสูตรจะนำผลการประเมินมาพิจารณาว่าควรปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในส่วใด จะยังคงใช้ต่อไปอีกหรือไม่ หรือจะยกเลิกไม่ใช้อีกต่อไป

4.4.4. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกู๊ดแลดและริชเทอร์

กู๊ดแลดและริชเทอร์ (Goodlad and Richter, 1979 อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2546, หน้า 59) ได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโดยเริ่มที่การวิเคราะห์ค่านิยมจากวัฒนธรรมและสังคมที่กำลังปรากฏอยู่ ดังภาพที่ 2.3 แล้วนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษา แล้วจุดมุ่งหมายนี้นำมาขยายเป็นจุดประสงค์ทั่วไปทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบใหญ่ คือ ส่วนเนื้อหาสาระ และส่วนพฤติกรรมที่จะต้องปลูกฝังแก่ผู้เรียน จุดประสงค์ทั่วไปของการศึกษาช่วยในการกำหนดโอกาสการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งหมายถึงสถานการณ์ใด ๆ ที่จัดขึ้นภายในบริบทของโปรแกรมทางการศึกษา เพื่อต้องการให้บรรลุถึง

จุดหมายปลายทางที่กำหนด จากนั้นเป็นการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเฉพาะทางการศึกษา ซึ่งแบ่งออกได้เป็นทั้งด้านพฤติกรรมและด้านเนื้อหาสาระ จากนั้นจึงออกแบบหรือคัดเลือกโอกาสการเรียนรู้เฉพาะ (Specific Learning Opportunity) ที่จัดขึ้นเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้เรียน หรือผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเรียกว่า **ศูนย์การจัดการ (Organizing Center)** การให้ข้อมูลย้อนกลับและการปรับปรุงในองค์ประกอบต่าง ๆ โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์พฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกุดแลดและวิซเทอร์

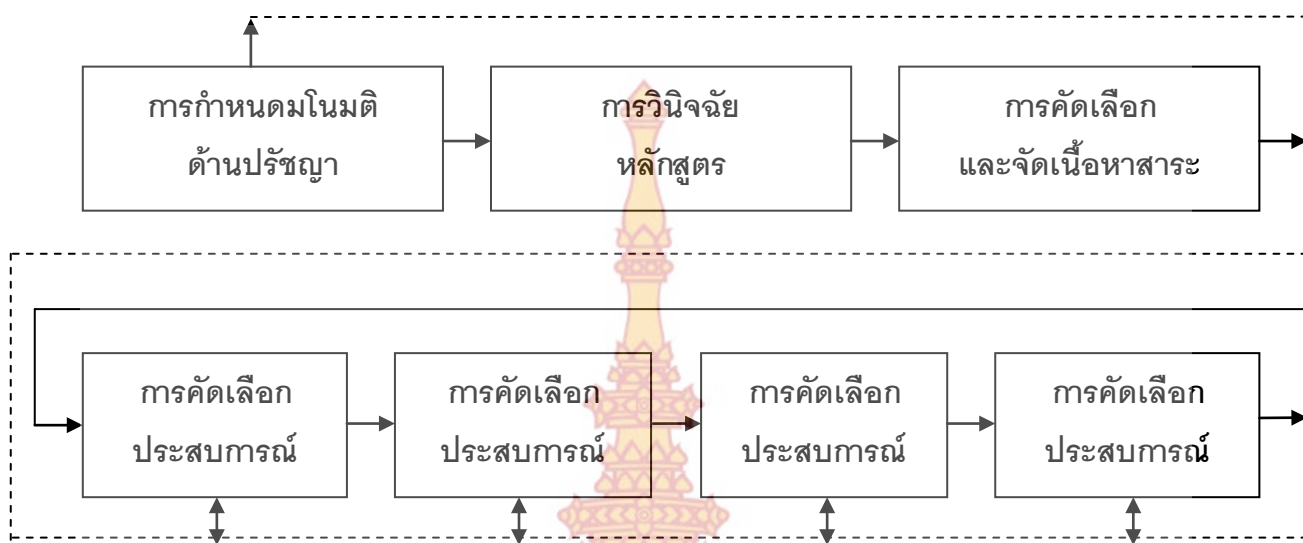
4.4.5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของฮันกิน

ฮันกิน (Hungins) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยแบ่งออกเป็น 7 ขั้น คือ 1) กำหนดมโนคติด้านปรัชญา 2) การวินิจฉัยหลักสูตร 3) การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ 4) การคัดเลือกประสบการณ์ 5) การนำหลักสูตรไปใช้ 6) การประเมินหลักสูตร และ 7) การดูแลหลักสูตร รูปแบบนี้แตกต่างจากรูปแบบที่ได้กล่าวมาแล้ว 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง รูปแบบนี้มีกระบวนการให้ข้อมูลย้อนกลับและการปรับปรุงซึ่งแสดงด้วยเส้นประ การให้ข้อมูลย้อนกลับและการปรับปรุงหลักสูตรจะต้องทำทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร เช่น ในขณะที่กำลังอยู่ในขั้นคัดเลือกเนื้อหาสาระ ก็อาจจะทำการหรือกลับไปขั้นที่ 1 คือขั้นพิจารณาข้อมูลเบื้องต้นใหม่ การเขียนรูปแบบนี้จะทำให้มองเห็นภาพของการพัฒนาหลักสูตรเป็นวัฏจักรของการทำงานมากกว่ารูปแบบอื่น

สำหรับข้อแตกต่างประการที่สอง คือ มีขั้นที่ 1 เพิ่มเข้ามาอีก 1 ขั้น คือ การทำให้เกิดมโนคติด้านปรัชญา ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องเข้าใจหลักการของปรัชญาสาขาต่าง ๆ และตัดสินใจเลือกหลักปรัชญาที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และผู้เรียนในขณะนั้นเป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตร

สำหรับขั้นตอนอื่นก็คล้ายรูปแบบที่กล่าวมาแล้ว คือ ขั้นที่ 2 เป็นการวินิจฉัยหลักสูตรเพื่อคัดเลือกวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 3 คัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ ขั้นที่ 4 คือการคัดเลือกประสบการณ์ ซึ่งรวมถึงการจัดรูปแบบการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ขั้นที่ 5 เป็นขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นที่รวมทั้งการทดลองใช้หลักสูตร การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรและการประชาสัมพันธ์ การอบรมการใช้หลักสูตรให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ ขั้นที่ 6 การประเมินผลรวมทั้งการประเมินผลย่อยและการประเมินผลรวมเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตร และขั้นที่ 7 เป็นการดูแลหลักสูตรโดยมีการตรวจสอบและปรับปรุงในแต่ละขั้นตอนตลอดเวลา แสดงดังภาพที่ 2.5

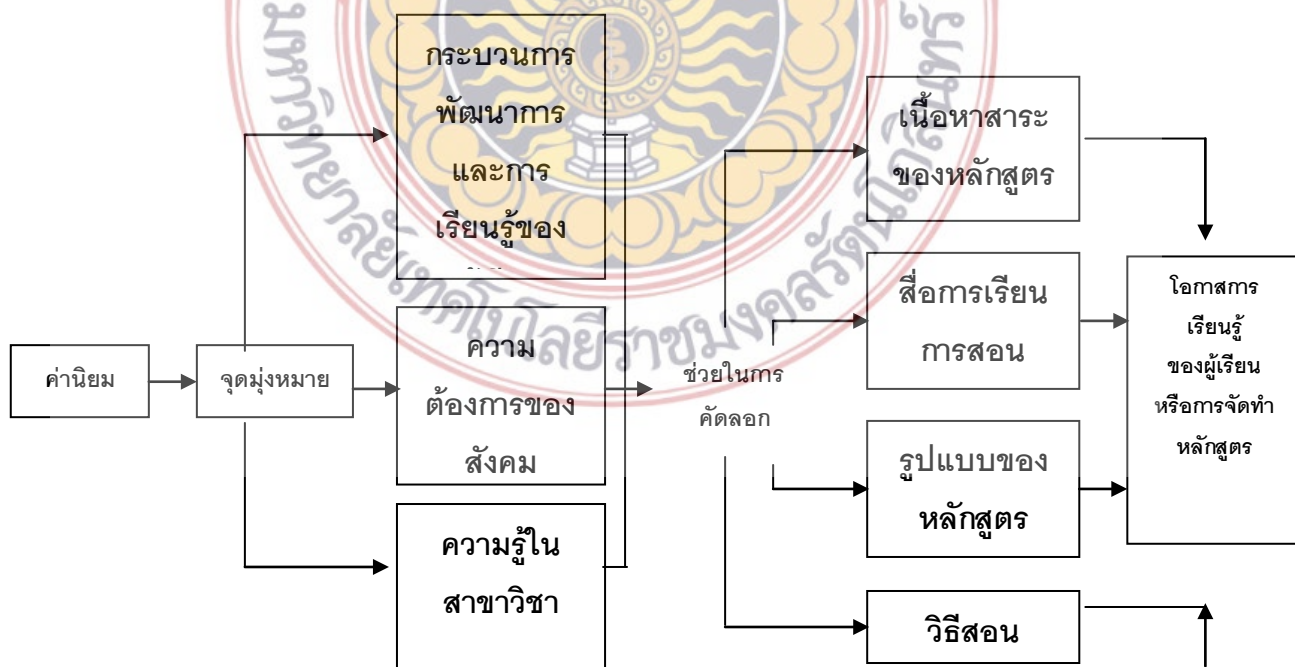
ภาพที่ 2.5 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของฮันนิน

4.4.6. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของฟอกซ์

ฟอกซ์ (Robert S. Fox อ้างถึงใน ทวีศักดิ์ จินดาอนุรักษ์, 2546:61) มีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร โดยเริ่มจากนักพัฒนาหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังภาพที่ 2.6 โดยพิจารณาจากค่านิยมและวัฒนธรรมในสังคม การตัดสินใจคัดเลือกพิจารณาในส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน ความต้องการของสังคม และความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ความรู้เหล่านี้เป็นแนวทางสำหรับนักพัฒนาหลักสูตรในการคัดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรสื่อการเรียนการสอน รูปแบบของหลักสูตร และวิธีการสอน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการนำไปจัดทำหลักสูตรต่อไป

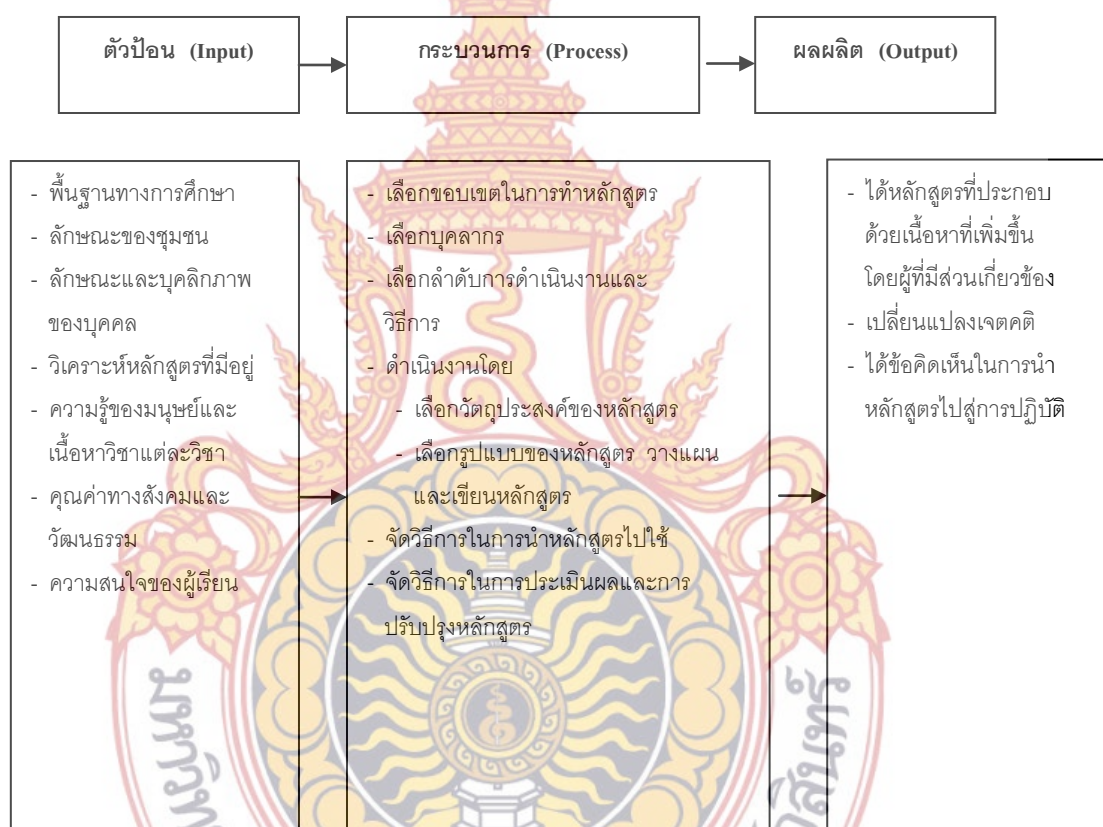
ภาพที่ 2.6 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของฟอกซ์

4.4.7. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบซอมป์

โบซอมป์ (Beauchamp, 1981 อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2546, หน้า 62) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นรูปแบบเชิงระบบ โดยมีองค์ประกอบของระบบอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ ตัวป้อน เนื้อหาและกระบวนการ และด้านผลผลิต รูปแบบดังกล่าวเสนอเป็นภาพที่ 2.7 ดังนี้

ภาพที่ 2.7 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบซอมป์

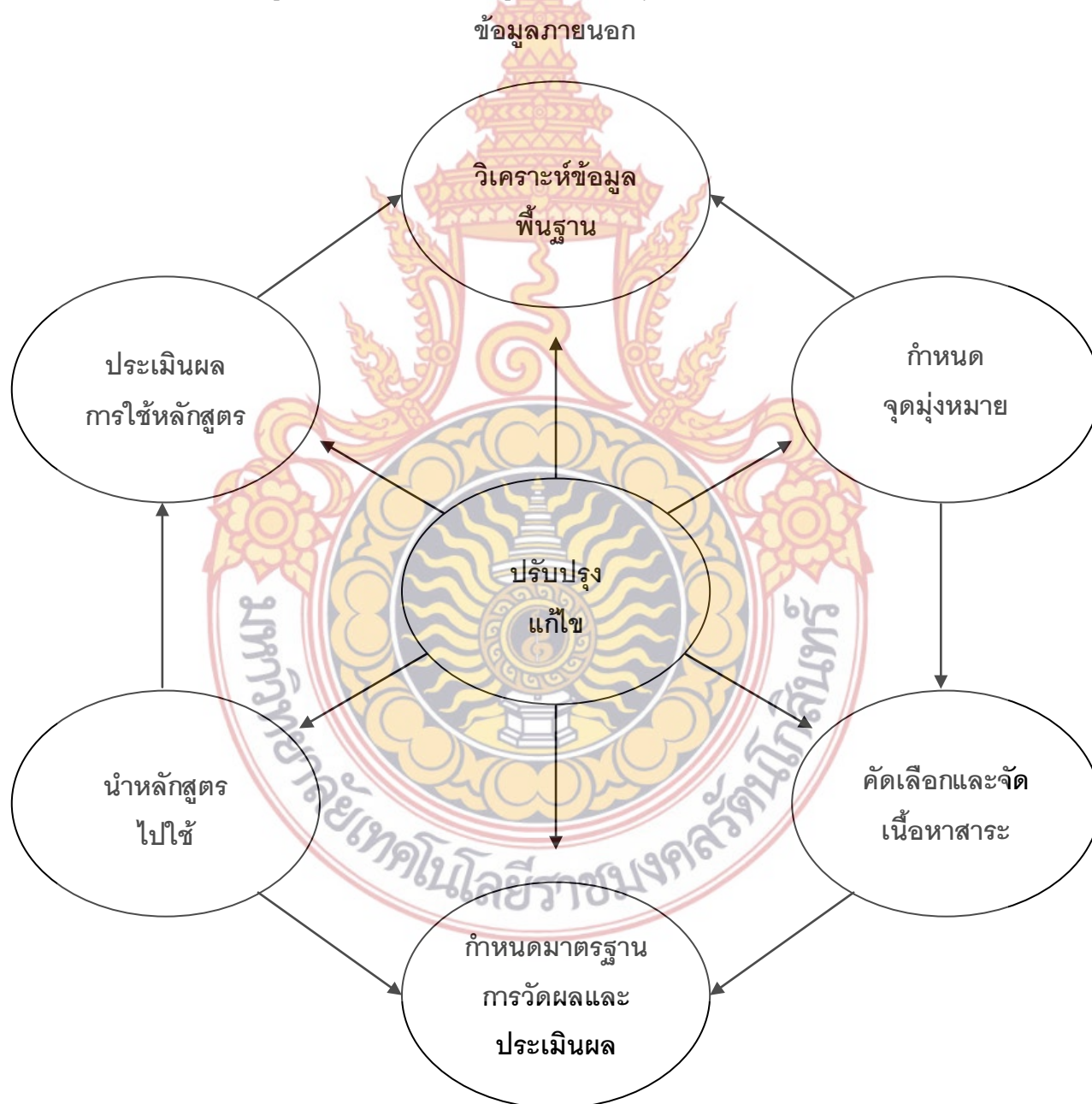
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบซอมป์นี้ เริ่มจากการวิเคราะห์ตัวป้อนเข้าของระบบหลักสูตร โดยพิจารณาถึงพื้นฐานทางการศึกษา ลักษณะของชุมชน ลักษณะและบุคลิกภาพของบุคคล นอกจากนั้นยังได้วิเคราะห์หลักสูตรที่มีอยู่ ความรู้ของเนื้อหาวิชาแต่ละวิชา คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความสนใจของผู้เรียน สื่อต่าง ๆ เหล่านี้นำมาใช้ในการกำหนดหรือเลือกขอบเขตในการทำหลักสูตรเลือกบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เลือกลำดับการดำเนินงานและวิธีการดำเนินงาน โดยเลือกวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เลือกรูปแบบของหลักสูตร วางแผนและเขียนหลักสูตร จัดวิธีการในการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนวิธีการในการประเมินผลและการปรับปรุง

หลักสูตร สำหรับด้านผลผลิตนั้นได้หลักสูตรที่ประกอบด้วยเนื้อหาที่เพิ่มขึ้น โดยอาศัยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ช่วยกันสร้างขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และได้ข้อคิดเห็นในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ

4.4.8. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสงัด อุทรานันท์

สงัด อุทรานันท์ (2527 อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2546, หน้า 63) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นวัฏจักรไว้ 7 ขั้นตอน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน ดังภาพที่ 2.8

ภาพที่ 2.8 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสงัด อุทรานันท์

จากภาพที่ 2.8 ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการร่างหลักสูตรใหม่ หรือการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐาน ทั้งทางด้านปรัชญา ข้อมูลตัวผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคมและผู้เรียนที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 1

ขั้นที่ 3 การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการคัดเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การกำหนดมาตรการวัดและการประเมินผล เป็นการกำหนดมาตรการว่าจะวัดและประเมินอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ในขั้นนี้ควรประกอบด้วย กระบวนการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตรที่ร่างเสร็จและการปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้

ขั้นที่ 5 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการและกิจกรรมหลายประเภท เช่น การทำเอกสารหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและการติดตามผล การใช้หลักสูตร

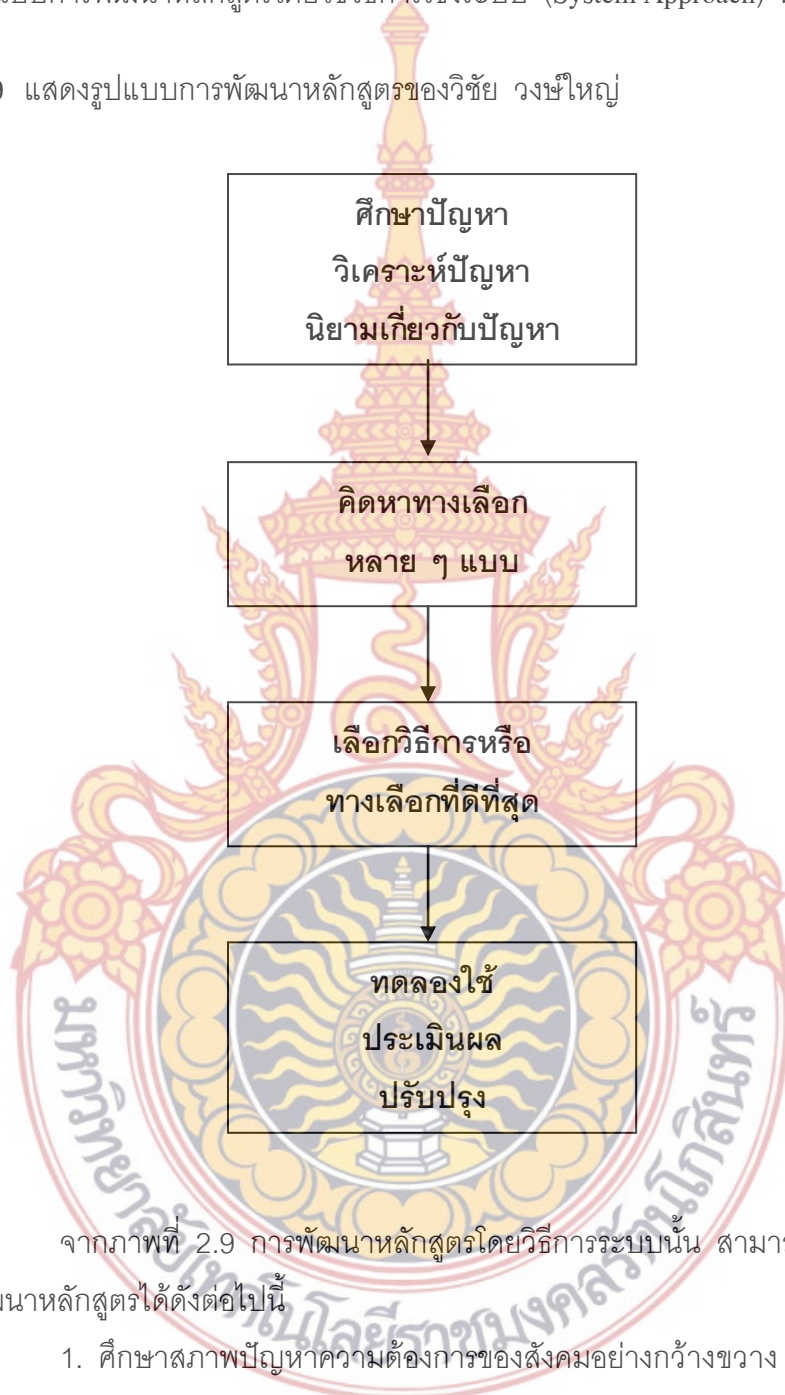
ขั้นที่ 6 การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสังคมและผู้เรียนเพียงใด

ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้น จะเริ่มปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรก็ได้

4.4.9. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527 อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2546:64) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้วิธีการเชิงระบบ (System Approach) ดังภาพที่ 2.9

ภาพที่ 2.9 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่

จากภาพที่ 2.9 การพัฒนาหลักสูตรโดยวิธีการระบะนั้น สามารถแสดงถึงขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรได้ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของสังคมอย่างกว้างขวาง เพื่อนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. ศึกษาวิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้เรียนที่มีแนวโน้มมุ่งไปสู่อนาคต
3. อภิปรายกับนักปรัชญา นักจิตวิทยา นักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เพื่อการปรับปรุงจุดมุ่งหมายของการศึกษาให้แน่นอนและชัดเจน

4. ตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างของหลักสูตรและเนื้อหาสาระ
5. ศึกษาวิเคราะห์ถึงความสามารถและลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละระดับ
6. วิเคราะห์เนื้อหาสาระวิชาเกี่ยวกับโครงสร้าง เนื้อหาสาระ และการเรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาสาระเพื่อนำมาจัดประสบการณ์การเรียนรู้แต่ละระดับ
7. อภิปรายกับนักวิชาการตามสาขาต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงเนื้อหาสาระ และการจัดประสบการณ์เรียนรู้
8. แบ่งเนื้อหาสาระออกเป็นหน่วยการเรียนรู้ เพื่อสะดวกในการพัฒนาสื่อการเรียนแต่ละหน่วยได้ง่ายและมีความชัดเจนมากขึ้นในแต่ละวิชา
9. อภิปรายกับนักวิชาการตามสาขาต่าง ๆ ของวิชาและครูผู้ที่มีประสบการณ์ เพื่อปรับปรุงการจัดประสบการณ์เรียนรู้ และกิจกรรมให้เหมาะสม
10. กำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนเฉพาะอย่าง เพื่อจะได้พัฒนาสื่อการเรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้นมา
11. พัฒนาสื่อการเรียนเพื่อเปิดโอกาสทางเลือกหลาย ๆ ทาง ให้กับผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความต้องการและความสนใจ
12. พัฒนาสื่อการเรียนเพื่อความเหมาะสมและความแตกต่างกันของผู้เรียน
13. ทดลองใช้เพื่อตรวจสอบดูคุณภาพของสื่อการเรียนว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด
14. ใช้ข้อมูลที่ได้ทดลองมาเพื่อปรับปรุงสื่อการเรียนให้เหมาะสม
15. การประเมินผลเพื่อการตรวจปรับลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่ขั้นที่ 1 ถึง ขั้นที่ 10 (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546, หน้า 53-66)

5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร

5.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525:5) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรคือ ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

ธำรง บัวศรี (2532: 6) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระกิจกรรม และประมวล

ประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรม การศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

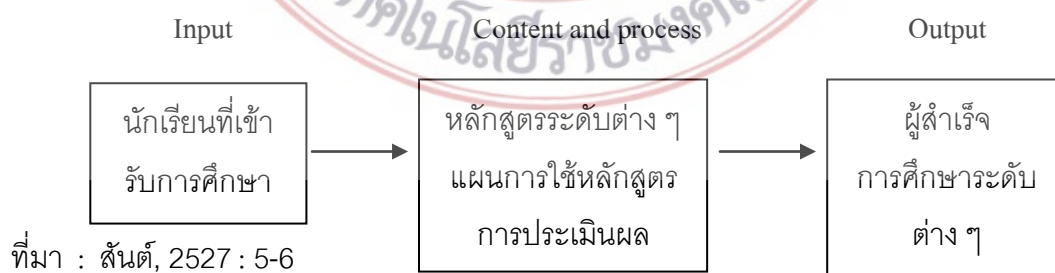
ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2528:2) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ กิจกรรมหรือประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งกิจกรรมและประสบการณ์ เป็นคำที่ใช้แทนกันได้ แต่มีความหมายแตกต่างกันตรงที่ว่า กิจกรรมเน้นที่กระบวนการ หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ไม่ได้บ่งบอกถึงความสำเร็จ สำหรับประสบการณ์มีจุดเน้นอยู่ที่การเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นการจัดประสบการณ์จึงหมายถึงการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 5-6) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรเป็น 3 แนวทางว่า แนวทางที่ 1 เป็นการมองหรือให้ความหมายของหลักสูตรที่แคบที่สุด หลักสูตร คือหลักสูตร (curriculum as a curriculum) หลักสูตรในความหมายนี้มีความคิดที่หยุดนิ่งคงที่เพราะเป็น หลักการ (principle) ยากที่จะแก้ไขหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แนวทางที่ 2 หลักสูตรเป็นเนื้อหาวิชาที่จะต้องสอน (curriculum as a field of study) หลักสูตรในแง่นี้หมายถึงศาสตร์ วิชา หรือ เนื้อหาวิชาที่จะต้องมีการเรียนการสอน พอจะสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตร
2. โครงการสอนหรือประมวลการสอน
3. แผนการสอนหรือบันทึกการสอน
4. กิจกรรมการสอน
5. นักเรียน

ดังนั้นหลักสูตรตามความหมายในแนวทางที่ 2 นี้ จะรวมถึงเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ กิจกรรม และการสอนของครูที่มีต่อนักเรียนเข้าด้วยกัน แนวทางที่ 3 หลักสูตรเป็นระบบ (curriculum as a system) หลักสูตรในความหมายนี้จะเป็นระบบระเบียบ เป็นกระบวนการ โดยการส่งวัตถุดิบเข้าไปสู่กระบวนการแล้วจึงได้ผลผลิตที่สมบูรณ์ ดังในภาพที่ 2.10

ภาพที่ 2.10 ระบบหลักสูตร

สุมิตร คุณากร (2536 : 110) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง โครงการให้ การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับ ความมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

สวัสดิ จงกล (2536 : 110) ได้เสนอความหมายของหลักสูตรเชิงปฏิบัติว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดซึ่งระบุจุดหมายของการศึกษาหลักสูตร เนื้อหาสาระ และเกณฑ์การใช้หลักสูตร เพื่อให้ จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ กำหนดไว้

โชติ เพชรชื่น (2530 : 8) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่อธิบายถึงปรัชญา หลักการ ความมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา และข้อปฏิบัติในการจัดกิจกรรม การเรียน การสอน การวัดและประเมินผลการเรียน ตลอดจนทั้งคำแนะนำในการใช้หลักสูตร

บุหงา วัฒนนะ (2534 : 28) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรคือ ประสบการณ์ทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็นในหรือนอกโรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ความสามารถมีทักษะ ตลอดจนเจตคติที่ดี สมเจตนาธรรมณ์ของหลักการและจุดประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ในการจัดการศึกษาระดับนั้น ๆ

บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ (2533 : 305) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ประการหนึ่งของระบบการศึกษา นักศึกษาจะมีคุณภาพดีมาน้อยเพียงใด หลักสูตรมีความ เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป. : 5) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึงโครงการที่ประมวลความรู้และ ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปตาม ความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ทั้งในและนอกโรงเรียน

Good (1973 : 1573) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นระบบของกลุ่มวิชา หรือลำดับของรายวิชาที่ ต้องเรียน เพื่อให้สำเร็จการศึกษา เช่นหลักสูตรแขนงวิชาบริหารการศึกษา นอกจากนั้นหลักสูตรยัง หมายถึง โครงการทั้งหมดของเนื้อหาวิชา อุปกรณ์การเรียนการสอนมหาวิทยาลัยได้จัดไว้ให้ นักศึกษาเรียนเพื่อให้มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะจบการศึกษาหรือได้ปริญญาที่จะเข้าสู่อาชีพหรือ หลักสูตรอาจหมายถึงกลุ่มรายวิชาและประสบการณ์ที่นักศึกษาได้เรียนรู้อย่างจริงจัง หรือ ประสบการณ์ที่นักศึกษาได้ทั้งหมดจากมหาวิทยาลัย

Saylor และ Alexander (1974 : 6) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ แผนลำดับการเรียนรู้อันที่ โรงเรียนจัดเป็นโปรแกรมการศึกษาขึ้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ จุดประสงค์เฉพาะของหลักสูตร เนื้อหาวิชา รูปแบบหลักสูตร และวิธีการ

โชติ เพชรชื่น (2530 : 8-9) ได้กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่าอาจสรุปความหมายได้ 3 ประการด้วยกันคือ

1. หลักสูตร หมายถึง เอกสารชุดหนึ่งซึ่งอธิบายถึงปรัชญา หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา และข้อปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล การเรียนตลอดทั้ง คำแนะนำในการที่จะนำหลักสูตรไปใช้

2. หลักสูตร หมายถึง ระบบการจัดการทางการศึกษา การจัดการศึกษาจะต้อง ดำเนินการเกี่ยวกับ ปัจจัยเบื้องต้น (input) ได้แก่ การจัดการด้านบุคลากร อาคารสถานที่ อุปกรณ์ การสอน งบประมาณ ฯลฯ เกี่ยวกับกระบวนการ (process) เช่น กิจกรรมการเรียนการสอน การจูงใจ นักเรียน เทคนิคการใช้สื่อ ฯลฯ และเกี่ยวกับผลผลิต (product) ซึ่งได้แก่สมรรถภาพทางสมอง ความรู้สึก ศีลธรรม จริยธรรม ทักษะในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ฯลฯ

สรุปได้ว่า หลักสูตร แผนการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแนวการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

5.2 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการศึกษา จะทำให้การจัดการเรียน การสอนสำเร็จ ออกไปตรงความต้องการของตลาดแรงงาน หลักสูตรจะต้องมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนา ประเทศ จะได้พัฒนาบุคลากรภายในประเทศนั้นได้ถูกต้องและมีทิศทางที่เหมาะสม และตรงกับการ วางรากฐานการศึกษา เพื่อการพัฒนาประเทศต่อไป และได้มีผู้ให้ความหมาย ความสำคัญของ หลักสูตรได้หลายลักษณะเช่น

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2537: 204-205) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทาง ในการจัดการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาสาระ และอัตราเวลาเรียน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน
2. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ให้ทุกสถาบันการศึกษาจัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์อย่าง เดียวกันมีมาตรฐานเดียวกัน
3. หลักสูตรเป็นหลักและแนวทางปฏิบัติของครู
4. หลักสูตรเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ ประชาชนเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลง ประชาชนจะมีคุณภาพดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษา

กาญจนา คุณารักษ์ (2527:9-10) ได้กล่าวถึงหลักสูตรว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา ซึ่งได้สรุปไว้ดังนี้

1. หลักสูตร เป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะ หลักสูตรจะ กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ การประเมินผลไว้เป็น แนวทาง
 2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศเพื่อ นำไปสู่ ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
 3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการ เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
 4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนใน สถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย
 5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวกและ ควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
 6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็ก ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
 7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมไทยในอนาคตได้ว่าเป็นไปในรูปใด
 8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็น ประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ ได้ผล
 9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือใน การพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อ เหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง
- จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนในด้าน การศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร และเป็นเครื่องชี้้นำในการที่จะพัฒนาเยาวชนของชาติต่อไปให้มี ความรู้ความสามารถทั้งในด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และอยู่ร่วมกันกับคนอื่นได้อย่างมีความ สงบสุข และเล็งเห็น ความสำคัญของหลักสูตร ที่ตนได้รับการถ่ายทอดมาจากครูอาจารย์ของสถาบัน ที่ตนสำเร็จ

5.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญ ที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น และมีความชัดเจนในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

Taba (1962 : 422) ให้ความเห็นว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบของหลักสูตรคือจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะเนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน และ การประเมินผล กล่าวคือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ จะเป็นเครื่องชี้ถึงเป้าหมายและ เจตนารมณ์ของหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

จุดมุ่งหมายทั่วไป เป็นจุดมุ่งหมายที่ได้กล่าวไว้กว้าง ๆ และค่อนข้างเป็นลักษณะของปรัชญาและเน้นที่ค่านิยมมากกว่าการเน้นทางด้านจิตวิทยา หรือการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายทั่วไป จะพบได้ในส่วนแรก ๆ ของหลักสูตร ซึ่งจะแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์โดยทั่วไปว่าหลักสูตรนั้น ๆ มีความต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด

จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นจุดมุ่งหมายที่เน้นการประยุกต์มากกว่าที่จะกล่าวอย่างกว้าง ๆ ในเชิงปรัชญา กล่าวคือ เป็นจุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้ในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา หรือรายวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรนั่นเอง

2. เนื้อหาวิชา จะเป็นสื่อกลาง (Means) ที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. กระบวนการเรียนการสอน จะเป็นสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเช่นกัน ดังนั้นหลักสูตรควรจะเสนอแนะในการจัดกิจกรรมหรือวิธีการสอน เพื่อให้สัมพันธ์กับเนื้อหา เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

4. การประเมินผล จะเป็นการเสนอแนะแนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผลที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตรนั้น ๆ

อารมณั์ เพชรชื่น (ม.ป.ป. : 11-12) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่ามีความสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิดทั้ง 4 เรื่อง ดังในภาพที่ 2.11

ภาพที่ 2.11 องค์ประกอบของหลักสูตร

ที่มา : อารมณั์, ม.ป.ป. : 11-12

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้ง 4 นั้น แสดงให้เห็นได้โดยเครื่องหมายที่เป็นเส้นหัวคร ทั้งสองทิศทาง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า จุดมุ่งหมายเป็นสิ่งที่ตั้งไว้ ซึ่งจะสอดคล้องกันกับเป้าหมาย ใหญ่ อันได้แก่ แผนการศึกษาชาติ ซึ่งเป็นนโยบายของประเทศ จากจุดมุ่งหมายก็จะเชื่อมโยงมายัง เนื้อหาสาระและวิธีการที่จะสอน จากนั้นก็จะเป็นการประเมินผล เพื่อที่จะทราบว่าเนื้อหาที่ดี และ วิธีการสอนที่ดี ที่ได้จัดวางไว้นั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในประเด็นที่ต้องการ ควรจะคงไว้ต่อไปแต่ถ้าประเมิน แล้วเกิดพบว่าองค์ประกอบทั้งสามที่วางไว้ไม่สัมพันธ์กัน คือสอนแล้วไม่บรรลุผลสำเร็จตาม จุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็ต้องย้อนมาพิจารณาดูว่าส่วนใดบ้างที่บกพร่อง สิ่งที่ต้องพิจารณาก็คือ จุดมุ่งหมายที่วางไว้นั้นมีความแจ่มชัดเพียงไร ครูผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจกันแจ่มแจ้งหรือไม่ว่าจะต้อง ปฏิบัติอย่างไรจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้ นอกจากนั้นแล้วยังต้องพิจารณาถึงว่าจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สูงเกินกว่าความสามารถที่ครูทั่ว ๆ ไปควรจะปฏิบัติได้หรือไม่ ถ้าสมมติว่าจุดมุ่งหมายที่วางไว้ดีแล้ว ก็ต้องกลับไปพิจารณาถึงเนื้อหาสาระที่นำมาสอนว่าเนื้อหาที่นำมาสามารถเป็นสื่อในการฝึกให้เกิด พฤติกรรมที่ต้องการหรือไม่ เนื้อหาที่มีความสลับซับซ้อนเกินกว่าที่ครูจะจัดทำให้ง่ายขึ้นได้หรือไม่ ถ้า สมมติว่าเนื้อหาดีถูกต้องตามหลักเหตุผลก็ต้องย้อนกลับไปดูกลวิธีการสอน ครูมีพฤติกรรมการสอน อย่างไร ใช้กลวิธีการสอนอย่างไรบ้าง เป็นกลวิธีการสอนที่จะส่งเสริมให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายได้หรือไม่ ความจริงแล้วกลวิธีการสอนเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะสามารถจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุ จุดมุ่งหมายที่วางไว้

ดังนั้นหลักสูตรทุกหลักสูตรจะมีลักษณะสมบูรณ์ต้องมีองค์ประกอบครบถ้วนทั้ง 4 ประการ อันได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา วิธีการสอนและการประเมินผล จึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้อง และเหมาะสม

ก่อ สวัสดิพิทานิชย์ (2517 : 207) ได้กล่าวองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายหลักสูตร
2. โครงสร้างของหลักสูตร
3. เนื้อหาหลักสูตร
4. วัตถุประสงค์หลักสูตร
5. กระบวนการเรียนการสอนให้ปฏิบัติตามหลักสูตร

กาญจนา คุณารักษ์ (2527 : 11) และ สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 12) ให้ความเห็นว่า ผู้สอน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้หลักสูตรประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย เพราะผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอด ปลูกฝัง ซึ่แนะ เป็นผู้เลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เลือกว่าวัสดุอุปกรณ์ จัด กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน และดำเนินการประเมินผลให้บรรลุถึงเป้าหมายของการศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้องค์ประกอบของหลักสูตรควรจะประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมาย (objective)
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ (subject matter and experience)
3. วิธีสอน (method)
4. วัสดุอุปกรณ์การสอน (materials)
5. กิจกรรมการเรียนการสอน (activities)
6. การประเมินผล (evaluation)

อ้าง บัณฑิต (2532 : 9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (curriculum aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน (instructional objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลังจากที่เรียนจบเนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนดไว้
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (content and experience) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และประสบการณ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (instructional strategies) หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมี พัฒนาการทางความรู้และอื่น ๆ ตามจุดประสงค์และจุดหมายที่กำหนดไว้
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน (instructional media and materials) หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ และวัสดุต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน
6. การประเมินผล (evaluation) หมายถึง การประเมินผลหลักสูตร และการประเมินผลการเรียนการสอน

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย ความมุ่งหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และ การวัดและ การประเมินผล เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรที่วางไว้

5.4 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน และตั้งอยู่บนรากฐานทางการศึกษาอย่างถูกต้องได้แก่ พื้นฐานทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา และธรรมชาติของความรู้ รวมทั้งต้องอยู่บนรากฐานของความจริง สามารถนำไปปฏิบัติได้ มีนักการศึกษาได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายไว้ เช่น

สังัด อุทรานันท์ (2520 : 223) ได้กล่าวถึงลักษณะจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดีนั้นควรมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ควรตั้งอยู่บนรากฐานทางการศึกษาอย่างถูกต้อง
2. ต้องสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชาติ
3. สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก สามารถสนองความต้องการของผู้เรียนตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย
4. จะต้องมุ่งสร้างเสริม ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม โดยให้รู้ และเข้าใจว่าสิ่งใดควรจะอนุรักษ์ไว้ รู้จักสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เจริญก้าวหน้า
5. จะต้องเน้นและส่งเสริมคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามหลายด้าน
6. จะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษาให้มากที่สุด ไม่ว่าจะในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ
7. จะต้องมีความชัดเจนไม่คลุมเครือและมีความต่อเนื่องกันทุกข้อโดยไม่มี ความขัดแย้งกัน
8. หลักสูตรที่ดีจะต้องยืดหยุ่นได้และเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลงได้

Taba (1962 : 211-225) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่า แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ

1. ด้านความรู้ ความจริง ความคิดต่าง ๆ และความคิดรวบยอด (knowledge : facts, ideas and concepts)
2. ด้านการสะท้อนความคิด (reflective thinking)
3. ด้านค่านิยมและเจตคติ (value and attitudes)
4. ด้านความรู้สึกรู้สึก และการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม (sensitive and feeling)
5. ด้านทักษะ (skills)

5.5 โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรจะต้องประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ปรัชญาการศึกษา เนื้อหา รายวิชา คุณสมบัติผู้เรียน ระยะเวลาการศึกษา สถานศึกษา และความต้องการของสังคม จึงจะรวมกันเป็นหลักสูตรที่ดีได้ เพราะต้องสนองความต้องการของชุมชนและสังคมได้ มีผู้ให้ความหมายของโครงสร้างหลักสูตรไว้ดังนี้

โครงสร้างของหลักสูตรจะทำให้ผู้เรียนตามหลักสูตรนั้น ๆ ทราบว่าจะต้องเรียนวิชาอะไรบ้าง และเรียนมากน้อยเท่าใด กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 4) ได้ให้ความหมายของโครงสร้างของหลักสูตรไว้ว่า โครงสร้างของหลักสูตร คือ กลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร อันมีทั้งส่วนที่บังคับ ส่วนที่ให้เลือกเรียนตามถนัดและส่วนที่ให้เลือกเรียนได้อย่างเสรี อนึ่งจะต้องมีการกำหนดสัดส่วนของกลุ่มวิชานั้น ๆ ด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่กำหนดไว้แล้ว

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2528 : 57-58) ได้ให้ความหมายของโครงสร้างหลักสูตรไว้ว่า โครงสร้างของหลักสูตรจะต้องมีส่วนประกอบสำคัญ ได้แก่ เนื้อหาต่าง ๆ ที่สำคัญที่ประกอบเข้าด้วยกันเป็นภาพรวมของหลักสูตร ส่วนประกอบของเนื้อหาเหล่านี้ครอบคลุมกว้างพอ และมีปริมาณมากพอที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ได้แน่นอน เนื้อหาหลัก ๆ ของโครงสร้างของหลักสูตรจะถูกนำไปขยายและปรับปรุงให้เป็นรายวิชา มีกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปที่จะเสนอให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในห้องเรียนหรือโรงเรียนได้

5.6 ประเภทของหลักสูตร

การจัดประเภทของหลักสูตร อาจจัดแบ่งได้ 3 กลุ่ม ตามเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่ ดังนี้

1. จัดประเภทหลักสูตรตามเกณฑ์ในการทำหรือพัฒนาหลักสูตร ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1.1 หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติ

1.2 หลักสูตรท้องถิ่น

2. จัดประเภทหลักสูตรตามลักษณะของเนื้อหาวิชาหรือโครงสร้างของหลักสูตร ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

2.1 หลักสูตรแบบรายวิชา (Subject Curriculum)

2.2 หลักสูตรแบบสัมพันธ์รายวิชา (Correlated Curriculum)

2.3 หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Broad Fields Curriculum)

2.4 หลักสูตรแบบกิจกรรมหรืออิงประสบการณ์ (Activity or Experience-based Curriculum)

2.5 หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum)

2.6 หลักสูตรแบบบูรณาการ (Intergrated Curriculum)

3. จัดประเภทหลักสูตรตามบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 หลักสูตรที่เน้นสาระวิชา (Subject-centered Curriculum) หรือหลักสูตรที่เน้นบทบาทของผู้สอน

3.2 หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-centered Curriculum)

หลักสูตรแต่ละประเภท มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักสูตรซึ่งจัดประเภทตามระดับในการจัดทำหรือพัฒนา

1.1 หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติ หมายถึง หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สถานศึกษาของรัฐและเอกชนนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานระดับชาติ เช่น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นต้น

1.2 หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่ง การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานหรือสถานศึกษาในท้องถิ่น (กล้า ทองขาว, 2538, หน้า 111-112 อ้างถึงใน ดร. ประยงค์ เนาวบุตร, 2546, หน้า 10)

หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น อาจมีลักษณะหรือองค์ประกอบด้านเนื้อหาสาระหรือโครงสร้างหลักสูตรคล้ายคลึงกับหลักสูตรรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งดังต่อไปนี้

2. หลักสูตรซึ่งจัดประเภทตามเนื้อหาวิชาหรือมวลประสบการณ์

2.1 หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบรายวิชาเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นก่อนหลักสูตรประเภทอื่น ๆ ลักษณะเด่นคือเป็นหลักสูตรจัดเนื้อหาแบ่งเป็นรายวิชา เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ซึ่งแต่ละวิชาอาจไม่มีความสัมพันธ์กัน

หลักสูตรแบบรายวิชาเน้นในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ตามเนื้อหาวิชาโดยได้รับอิทธิพลจากปรัชญาการศึกษากลุ่มสาระนิยม

2.1.1 จุดเน้นของหลักสูตร หลักสูตรแบบรายวิชามุ่งถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของสังคม และเน้นให้เห็นคุณค่าและความสำคัญด้านศิลปะ ดนตรี การละครในฐานะมรดกของสังคม

2.1.2 การจัดเนื้อหาวิชา

2.1.2.1 จัดแยกเป็นรายวิชาย่อย เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เลขคณิต เรขาคณิต เขียนไทย คัดไทย เป็นต้น

2.1.2.2 จัดลำดับเนื้อหาแต่ละวิชา ไว้ดังนี้

- 1) จัดเรียงลำดับตามความยากง่ายของเนื้อหา
- 2) จัดตามความจำเป็นตามลำดับก่อน หลัง
- 3) จัดตามลำดับความเก่าใหม่ของหลักสูตร
- 4) จัดตามหลักการเรียนรู้โดยองค์รวมก่อนส่วนย่อย

2.1.3 การจัดการเรียนการสอน

2.1.3.1 จัดการเรียนการสอนแบบยึดครูเป็นจุดศูนย์กลาง

2.1.3.2 จัดกลุ่มผู้เรียนตามระดับความสามารถทางสติปัญญา

2.1.3.3 ครูสอนโดยวิธีบรรยายเป็นส่วนใหญ่ โดยสอนไปตามลำดับความรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือตำรา

2.1.3.4 นักเรียนเป็นผู้ฟังและต้องอยู่ในระเบียบวินัยโดยมีครูเป็นผู้ควบคุมดูแล

2.1.3.5 จัดตารางสอนแบบกำหนดเวลาตายตัว

2.1.4 การวัดและประเมินผลการเรียน มุ่งวัดความรู้ด้านเนื้อหาวิชา และพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นสำคัญ โดยเน้นด้านความจำมากที่สุด

2.2 หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชาเป็นหลักสูตรที่เน้นหนักในเรื่องการถ่ายทอดความรู้และยึดเนื้อหาวิชาเป็นหลักในการสอน

2.2.1 จุดเน้นของหลักสูตร หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชาเป็นหลักสูตรที่มุ่งถ่ายทอดเนื้อหาสาระวิชาความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของสังคมเช่นเดียวกับหลักสูตรรายวิชา

2.2.2 การจัดเนื้อหาวิชา

2.2.2.1 จัดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กันโดยให้เนื้อหาวิชาเกี่ยวข้องกันแต่รักษาเอกลักษณ์ของแต่ละวิชาไว้

2.2.2.2 กำหนดเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่งมาก่อนตามโครงสร้างและสาระของวิชานั้นและนำเอาสาระของวิชาอื่นที่สัมพันธ์กันมารวมกันไว้ ในเวลาสอนครูจะสอนไปตามเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดคือ เน้นถ่ายทอดความรู้ของแต่ละวิชาเป็นหลัก และนำเอาความรู้จากวิชาอื่นที่สัมพันธ์กันมาผนวกเข้าไปด้วย เช่น นำวิชาวรรณคดีไทยไปสัมพันธ์กับวิชาศิลปะ นำวิชาวิทยาศาสตร์ไปสัมพันธ์กับสังคมศึกษา เป็นต้น

วิธีการจัดสัมพันธ์วิชา อาจทำได้หลายลักษณะดังนี้

1) เมื่อสอนเนื้อหาวิชาตอนใดก็นำเนื้อหาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องมาสัมพันธ์กันโดยไม่ต้องวางแผนร่วมกับครูคนอื่น เช่น สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเรื่องประเทศในทวีปเอเชีย ให้นักเรียนวาดแผนที่ประเทศต่าง ๆ และระบายสี

2) หากเนื้อหาวิชาสองหมวดวิชาใกล้เคียงกัน ครูทั้งสองหมวดวิชาอาจต้องวางแผนในการดำเนินการสอนร่วมกัน โดยจัดการสอนเป็นคณะ และจัดคาบเวลา 2 คาบติดต่อกัน

2.2.3 การจัดการเรียนการสอน

2.2.3.1 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นครูเป็นศูนย์กลาง

2.2.3.2 เน้นการสอนแบบสัมพันธวิธีวิชาในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ครูสอนวิชาต่าง ๆ กันมีโอกาสได้วางแผนร่วมกัน

2.2.4 การวัดและประเมินผล หลักสูตรแบบสัมพันธวิธีวิชามุ่งวัดความรู้ด้านเนื้อหาวิชา และเน้นการวัดพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นสำคัญ

2.3 หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์เป็นหลักสูตรที่เน้นหนักในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ตามเนื้อหาวิชาและยึดเนื้อหาเป็นหลักในการสอน เช่นเดียวกับหลักสูตรแบบรายวิชา และหลักสูตรแบบสัมพันธวิธีวิชา

2.3.1 จุดเน้นของหลักสูตร หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์เป็นหลักสูตรที่มุ่งถ่ายทอดเนื้อหาสาระวิชาความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของสังคมเช่นเดียวกับหลักสูตรแบบรายวิชา และหลักสูตรแบบสัมพันธวิธีวิชา

2.3.2 การจัดเนื้อหาวิชา

1) จัดเนื้อหาสาระวิชาโดยมุ่งให้เกิดการผสมผสานของความรู้ (Integration of Knowledge)

2) จัดวิชาที่มีเนื้อหาสาระใกล้เคียงกันนำมารวมเป็นหมวดวิชาเดียวกัน เช่น หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2503 ได้จัดโครงสร้างเนื้อหาวิชาโดยแบ่งเป็นหมวดวิชาต่าง ๆ ได้แก่ หมวดวิชาคณิตศาสตร์ ประกอบไปด้วยวิชาเลขคณิต เรขาคณิต พีชคณิต ตรีโกณมิติ หมวดวิชาภาษาไทย ประกอบไปด้วยวิชาวรรณคดีไทย การใช้ภาษาไทย และหลักภาษาไทย เป็นต้น

2.3.3 การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์มุ่งวัดความรู้ด้านเนื้อหาวิชา และพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นสำคัญ

2.4 หลักสูตรแบบกิจกรรมหรืออิงประสบการณ์ หลักสูตรแบบกิจกรรมหรืออิงประสบการณ์เป็นหลักสูตรที่ได้แนวคิดและความเชื่อจากปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาและนักการศึกษาชาวอเมริกัน ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์จะทำให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดีขึ้น

2.4.1 จุดเน้นของหลักสูตร หลักสูตรแบบกิจกรรมเน้นให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และจัดให้เกิดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก

2.4.2 การจัดเนื้อหาวิชา

- 1) จัดโครงสร้างเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับประสบการณ์จริง
- 2) ยึดเอากิจกรรม ความสนใจ และประสบการณ์แวดล้อมมาเป็นแนวทางในการจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
- 3) มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำเอาประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันจริงได้

2.4.3 การจัดการเรียนการสอน

- 1) จัดการเรียนการสอนโดยวิธีการแก้ปัญหา
- 2) เน้นการจัดกิจกรรมและประสบการณ์โดยให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by Doing)
- 3) จัดการเรียนการสอน โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการสอน
- 4) จัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 5) การเรียนการสอนยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนการสอน

2.4.4 การวัดและประเมินผล หลักสูตรแบบกิจกรรมหรืออิงประสบการณ์ มุ่งวัดความรู้ความสามารถ และพัฒนาการทุก ๆ ด้านของผู้เรียน โดยเน้นความสามารถในการคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

2.5 หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคมได้รับอิทธิพลจากแนวคิดจากปรัชญาพัฒนาการนิยมของจอห์น ดิวอี้ ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ และประสบการณ์จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่นเดียวกับหลักสูตรแบบกิจกรรมหรืออิงประสบการณ์ แต่เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตจริงมากขึ้น

2.5.1 จุดเน้นของหลักสูตร หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคมมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทุกด้าน ทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม

2.5.2 การจัดเนื้อหา จัดเนื้อหาการเรียนรู้ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามความเป็นจริง และสอดคล้องกับภาวะทางสังคมในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของสังคม

2.5.3 การจัดการเรียนการสอน

- 1) จัดการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีส่วนร่วมในการเรียน และทำกิจกรรมด้วยตนเอง (Active Learning)
- 2) จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 3) ครูมีบทบาทในฐานะผู้ให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ผู้เรียน
- 4) การเรียนการสอนจัดเป็นรูปหน่วยกิจกรรมหรือแยกเป็นรายวิชา

2.5.4 การวัดและประเมินผล หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม มุ่งวัดความรู้ ความสามารถ และพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้าน ได้แก่ สติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม

2.6 **หลักสูตรแบบบูรณาการ** หลักสูตรแบบบูรณาการเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดที่เชื่อว่าการจัดประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งก่อให้เกิดคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียน และสามารถทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.6.1 **จุดเน้นของหลักสูตร** หลักสูตรแบบบูรณาการมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม และสามารถนำความรู้ นั้นไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2.6.2 การจัดเนื้อหาวิชา

- 1) จัดรวบรวมประสบการณ์ต่าง ๆ ในการเรียนรู้ โดยคัดเลือกเนื้อหาวิชาต่าง ๆ นำมาจัดเข้าเป็นหมวดหมู่หรือเป็นกลุ่ม
- 2) จุดหมายสำคัญในการบูรณาการเนื้อหาวิชาและประสบการณ์เข้าด้วยกันนั้นได้เน้นที่ตัวผู้เรียน และปัญหาสังคมเป็นสำคัญ ไม่ได้เน้นที่เนื้อหาวิชา ซึ่งการจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ต่าง ๆ บูรณาการเข้าด้วยกันเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกันมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและพัฒนาการของผู้เรียน

หลักสูตรแบบบูรณาการ ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งได้กำหนดมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ประกอบด้วย ภาษาไทย และคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ประกอบด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของสังคมโดยเน้นทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยประกอบด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพประกอบด้วย ประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียน การสอนภาษาอังกฤษ กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาอาชีพเกี่ยวกับการดำรงชีวิต และกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อซ่อมเสริมในกลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

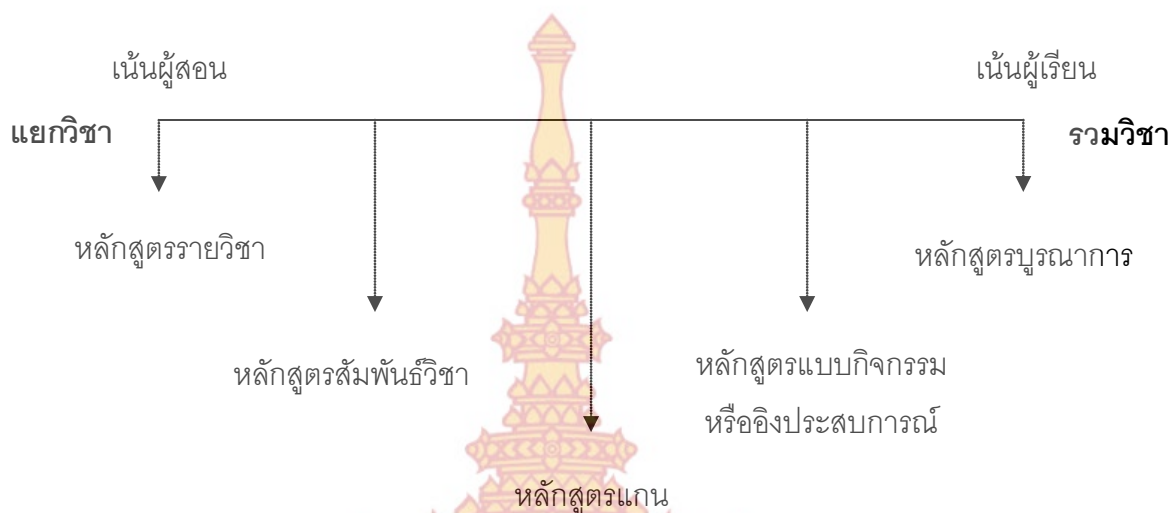
2.6.3 การจัดการเรียนการสอน

1. จัดการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
3. ผู้สอนจะจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันโดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนและสังคมเป็นหลัก

3. หลักสูตรซึ่งจัดประเภทตามบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

หลักสูตรซึ่งจัดประเภทตามบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ได้แก่ หลักสูตรที่เน้นสาระวิชา และหลักสูตรที่เน้นผู้เรียน ซึ่งอาจจำแนกได้ ดังภาพที่ 2.12

ภาพที่ 2.12 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของหลักสูตรจำแนกตามเนื้อหาและบทบาทในการเรียนการสอน

หลักสูตรแต่ละประเภทดังกล่าวข้างต้น มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไป ซึ่งไม่สามารถระบุได้ว่า หลักสูตรประเภทใดเป็นหลักสูตรที่ดีที่สุด ทั้งนี้เพราะหลักสูตรประเภทหนึ่งอาจมีความเหมาะสมกับสังคมหนึ่ง แต่อาจไม่เหมาะสมกับอีกสังคมหนึ่ง ในปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและความต้องการของสังคมรอบข้าง การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรจึงควรดำเนินการในลักษณะของการผสมผสานโดยเลือกข้อดีของหลักสูตรแต่ละประเภทมาใช้ให้เหมาะสมกับเป้าหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

5.7 ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

สัจด์ อุทวานันท์ (2532 : 211-212) ได้กล่าวถึงลักษณะของหลักสูตรที่ดีไว้ดังนี้

1. สอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถสนองความต้องการของสังคม และชาติ โดยมุ่งหมายให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของส่วนรวมและเสียสละ มีความรู้สึกชื่นชมภาคภูมิใจในชาติ สามารถที่จะสร้างเสริมและมีศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเป็นผู้รับผิดชอบในฐานะพลเมืองดีของชาติ

2. สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย เช่น ส่งเสริมให้เด็กเป็นคนกล้าแสดงออกในด้านความคิดเห็น สนองความต้องการของเด็กด้านความอบอุ่น การได้รับการยอมรับจากกลุ่ม เมื่อเป็นเช่นนี้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับจึงแตกต่างกัน นักพัฒนาหลักสูตรควรรู้ว่าอะไรบ้างที่เด็กวัยนั้นจะฝึกได้หรือฝึกไม่ได้ นั่นคือมุ่งในสิ่งที่เป็นไปได้ เหมาะกับการที่จะฝึกปฏิบัติและส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ๆ ทุกด้าน

3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดีจะต้องมุ่งเน้นและส่งเสริมคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้เรียน ให้มีความเจริญงอกงามหลายด้าน ตลอดจนส่งเสริมให้เป็นคนคิดเป็น มีความสนใจ มีความกระตือรือร้น มีอาชีพตามความถนัดและจะต้องเน้นหนักในการเสริมสร้างทางเศรษฐกิจส่งเสริมและฝึกอาชีพการรวมกลุ่มสหกรณ์ตามกลุ่มอาชีพ รู้จักจับจ่ายใช้สอยและเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด

จะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษาให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติ อันจะก่อให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้อง และมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม

จะต้องมีความชัดเจนไม่คลุมเครือ และมีความต่อเนื่องกันทุกข้อ โดยไม่มีความขัดแย้ง ควรจะยืดหยุ่นได้ และเปลี่ยนแปลงได้ ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

จะต้องบอกแนวทางที่จะวัด หรือประเมินผลการสอนไว้ควรตั้งอยู่บนรากฐานทางการศึกษาอย่างถูกต้อง เช่น พื้นฐานทางปรัชญาจิตวิทยา สังคมวิทยา และธรรมชาติของความรู้ และต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความจริงและ ความสามารถนำไปปฏิบัติได้

จุดมุ่งหมายที่ดีของหลักสูตร จะต้องมุ่งสร้างเสริมค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม โดยให้รู้และเข้าใจว่า สิ่งใดควรจะทำหรือไม่ควรทำ รู้จักสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เจริญก้าวหน้า

จากที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า หลักสูตรที่ดีนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลายอย่าง เช่น ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหารายวิชา การจัดการเรียนการสอน และต้องเหมาะกับสังคม และนำไปใช้ได้จริง

5.8 เนื้อหาวิชา

เนื้อหาวิชา หมายถึง สาระความรู้และประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้กว้าง รู้ลึกในเนื้อหา ความมีคุณค่า เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาของหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงเกณฑ์การเลือกเนื้อหาวิชาดังต่อไปนี้

สุมิตร คุณากร (2518 : 102-103) ได้กล่าวถึงการจัดลำดับเนื้อหาวิชาที่นิยมใช้ในการจัดเนื้อหา 4 ประการคือ

1. การจัดลำดับเนื้อหาวิชาตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก
2. การจัดลำดับความจำเป็นที่ต้องเรียนก่อนหลัง
3. การจัดลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย
4. การจัดตามลำดับของกาลเวลา

5.9 การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ผู้สอนนำหลักสูตรที่เป็นโครงการ หรือเป็นรูปเล่มไปปฏิบัติตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภายในโรงเรียน ดังนั้นการนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นองค์ประกอบที่นับว่าสำคัญที่สุดของหลักสูตร เพราะหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลเพียงใด ขึ้นอยู่กับกิจกรรมในการนำหลักสูตรไปใช้

สังต์ อุทรานันท์ (2532 : 269-275) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลดีจะขึ้นอยู่กับบทบาทของหน่วยงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ หน่วยงานส่วนกลาง จะต้องมามีบทบาทเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตร สำหรับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น จะต้องมามีบทบาทเกี่ยวกับการประเมินผลและเก็บข้อมูลด้านการติดตามผลการใช้หลักสูตรให้การสนับสนุนแก่ครูผู้สอนและโรงเรียนในเรื่อง นวัตกรรมและพัฒนาวัสดุและสื่อสำหรับโปรแกรมต่อไป ถ้าหากเราพิจารณาถึงบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เราจะพบว่าบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพที่ดี คือนักวิชาการ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา ครูผู้สอน และบุคลากรอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ เป็นต้น

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2530 : 17-18) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรใช้ดังต่อไปนี้

การนำหลักสูตรไปใช้ถ้าหากหน่วยงานหรือบุคลากรทุกฝ่ายได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ก็สามารถคาดการณ์ได้ว่า การใช้หลักสูตรจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีปัญหาเกิดขึ้นน้อย อันจะช่วยทำให้หลักสูตรประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ได้มากที่สุดเราควรพิจารณาถึงกิจกรรม 3 ประการคือ

ประการแรก การปรับเพื่อนำไปสู่การสอน เช่น ผู้มีบทบาทในการนำหลักสูตรไปใช้ควรจะศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแม่บทกับแผนการสอนในด้านจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาการสอน และการประเมินผล เป็นต้น

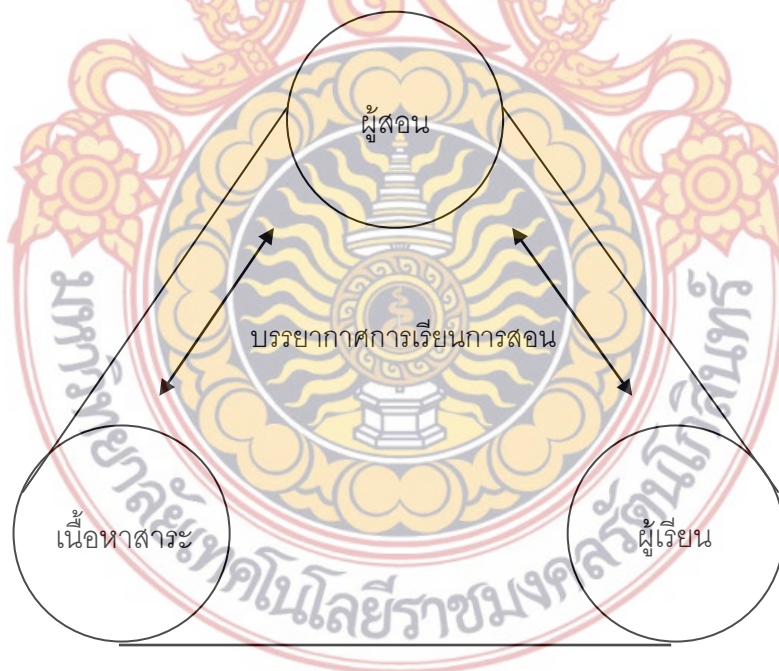
ประการที่สอง การจัดเตรียมดำเนินการ เช่น ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดเตรียมดำเนินการก่อนที่จะนำหลักสูตรไปสู่การสอนโดยจัดประชุมครูในโรงเรียนก่อนเปิดการเรียนในแต่ละภาคเรียน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องหลักสูตรและวางแผนการสอนร่วมกัน เป็นต้น

ประการที่สาม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเช่น ครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพโดยมีผู้บริหารเป็นผู้นิเทศเพื่อร่วมมือกันในการพัฒนาการสอนให้ดียิ่งขึ้น

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2525 : 223) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ควรพิจารณาถึงกิจกรรมทั้ง 3 ด้านคือ การปรับเพื่อนำไปสู่การสอน การจัดเตรียมดำเนินการ และ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้นบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องทำหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ดังเช่น ครู เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งเราถือว่า คุณภาพของครูเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุจุดหมายของหลักสูตร กล่าวคือครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง ในองค์ประกอบของการสอนทั้ง 3 ประการ อันได้แก่ ครูผู้สอน เนื้อหาวิชา และผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องมีคุณภาพ เพราะครูเป็นผู้ควบคุมเนื้อหาวิชา ตลอดจนสถานการณ์ การเรียนรู้ ดังนั้นครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชา ตลอดจนสถานการณ์การเรียนรู้ ดังนั้นครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน รู้ธรรมชาติความต้องการ และภูมิหลังของนักเรียนแต่ละคนพอสมควร จึงจะทำให้การจัดการศึกษา ประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้สิ่งที่จะช่วยให้การสอนของครูได้ผลดียิ่งขึ้นอีกคือ บรรยากาศของการเรียน การสอนที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนเนื้อหาสาระและ ผู้เรียน บรรยากาศจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพและความเหมาะสมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ทั้งสาม กล่าวคือ ถ้าผู้สอนเลือกสรรเทคนิควิธีและกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและ ตัวผู้เรียนแล้ว บรรยากาศที่ดีก็จะเกิดขึ้นได้ จึงกล่าวเป็นหลักการทั่ว ๆ ไปได้ว่า บรรยากาศที่ดีจะเกิดขึ้นได้จากการที่ผู้สอนได้เลือกเทคนิควิธีการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และเนื้อหาวิชาที่จะสอน ดังในภาพที่ 2.13

ภาพที่ 2.13 บรรยากาศที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน เนื้อหาสาระ และผู้เรียน

ที่มา : ธวัชชัย, 2528 : 223

กล่าวโดยสรุปการนำหลักสูตรไปใช้ ให้ได้ผลสัมฤทธิ์นั้นก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของหลักสูตรซึ่งจะต้องมีปัจจัยหลายด้านมาประกอบในการพิจารณาและมีการประเมินหลักสูตร เมื่อผู้เรียนเกิด

ความสับสนเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน และครูผู้สอนที่ไม่เข้าใจกัน ดังนั้นควรจะได้มีการประเมินหลักสูตร เพื่อจะได้ข้อมูลในการตัดสินใจ แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมต่อไป

5.10 ความสัมพันธ์ของหลักสูตรและการสอน

หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการสอน โดยผู้สอนเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรเป็นภาพรวมของประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการสอนดังต่อไปนี้

1. **หลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระ** ประสบการณ์และกิจกรรม ผู้สอนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการเลือกเนื้อหาสาระ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผลที่เกิดประโยชน์กับผู้เรียนด้วยการวางแผนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่ดีที่สุด

2. **หลักสูตรเป็นตัวกำหนดบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน** ผู้สอนจะวางแผนการสอน ต้องศึกษาถึงตัวหลักสูตร เช่น หลักสูตรที่เน้นสาระวิชา หลักสูตรประเภทนี้เน้นบทบาทของผู้สอนในการถ่ายทอดสาระวิชา ซึ่งผู้สอนมีเทคนิคการสอนดีมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเน้นบทบาทของผู้เรียนในการเรียน ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

3. **หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สอนในการวางแผนการสอน** ผู้สอนสามารถศึกษาเอกสารจากหลักสูตร เช่น คู่มือครู เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและสภาพผู้เรียน

4. **หลักสูตรถูกนำไปใช้โดยผู้สอน** ผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาของผู้เรียน มีความสอดคล้องกันระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชา การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน หลักสูตรมีเป้าหมายอย่างเดียวกับสังคมที่ผู้เรียนดำรงชีวิตอยู่ ดังนั้น ผู้สอนสามารถปรับและขยายหลักสูตรในลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ แต่ผู้สอนจะต้องมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร และสามารถนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียนได้

ดังนั้น หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนผังที่กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ขอบข่ายเนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ซึ่ง

การสอนจะเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาตนเอง สังคมและประเทศต่อไป

ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน

1. ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน

สำหรับหลักสูตรและการสอนในระดับอุดมศึกษา สุธรรม อารีกุล (2542 : 13 อ้างถึงใน ดร. ประยงค์ เนาวบุตร, 2546, หน้า 43) กล่าวถึง ปัญหาด้านหลักสูตรและการสอนไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรขาดความหลากหลาย ส่วนใหญ่จะเลียนแบบซึ่งกันและกันมีความคล้ายคลึงกัน ไม่เพียงพอที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาได้

2. หลักสูตรขาดความยืดหยุ่น ยึดรูปแบบวิชาบังคับเรียนมากเกินไปความต้องการไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนโดยเสรีได้เพียงพอ

3. หลักสูตรล้าสมัย บางหลักสูตรไม่ได้พัฒนามานับสิบปี ไม่เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

4. หลักสูตรจำนวนมากลอกเลียนหรืออ้างอิงจากต่างประเทศเป็นหลัก ขาดการกำหนดรายวิชาพื้นฐานของสังคม วัฒนธรรมไทย ทำให้ไม่เอื้อประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในสังคม วัฒนธรรมไทย

5. หลักสูตรไม่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดความคิดเชิงบูรณาการรายวิชาส่วนใหญ่ ยังเป็นรายวิชาเดี่ยว ขาดการสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนเกิดทักษะความคิดในหลายแง่มุม

6. คณาจารย์ยังไม่มีความเข้าใจในการปรับหลักสูตรตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ยึดติดกับระบบเดิมต่อต้านการเปลี่ยนแปลงและใช้วิธีการสอนแบบเดิมคือถ่ายทอดความรู้แต่ไม่ถ่ายทอดความคิดเป็น

7. บัณฑิตมีคุณภาพทางวิชาการต่ำ ขาดความรู้รอบรู้และการแสวงหาความรู้ ขาดสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

2. แนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน

ระดับอุดมศึกษา การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายด้าน ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดนโยบายว่าจะดำเนินการปฏิรูปหลักสูตรให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยง มีความสมดุลในเนื้อหาสาระทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ และวิชาที่วัดด้วยความเป็นมนุษย์กับทั้งให้มีความสอดคล้อง มีบูรณาการและมีความหลากหลายโดยจัดให้เหมาะสมแต่ละระดับ และมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

ในด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543, หน้า 11 อ้างถึงใน ดร. ประยงค์ เนาวบุตร, 2546, หน้า 45)

จากนโยบายการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและการเรียนรู้อย่างกล่าว น่าจะส่งผลให้หลักสูตรและการสอนในระดับอุดมศึกษา มีลักษณะดังนี้ (เสริมศรี ไชยศรีและคณะ, 2543, หน้า 23-30 อ้างถึงใน ดร. ประยงค์ เนาวบุตร, 2546, หน้า 45)

1. หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.1 เป็นหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมความเป็นคน สมบูรณ์ที่มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะชีวิตและสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมรวมทั้งความรู้เฉพาะด้าน ซึ่งเอื้อประโยชน์ให้บัณฑิตสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ โดยจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนรู้บทบาทของวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อการพัฒนาสังคม

1.2 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาความเป็นสากลเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าให้ทัดเทียมกับนานาประเทศในเชิงวิชาการ เนื้อหาและประสบการณ์ เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทันสมัย สามารถใช้ภาษาสากลในการเรียนการสอน การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ วัฒนธรรมระหว่างผู้เรียนที่อยู่ต่างวัฒนธรรมซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่กว้างและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. รูปแบบของหลักสูตร

2.1 จัดเนื้อหาสาระในลักษณะสหวิทยาการหรือบูรณาการ เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีประสบการณ์แบบองค์รวม ประยุกต์ใช้หรือเห็นความสัมพันธ์ของความรู้จากหลากหลายวิชาได้

2.2 จัดประสบการณ์ให้ยืดหยุ่นหรือให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เลือกเรียนตามความสนใจ และใช้ระยะเวลาเรียนตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

2.3 หลักสูตรสามารถเทียบโอนหน่วยกิตหรือวิชาที่เรียนระหว่างสถาบัน เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สำหรับระดับบัณฑิตศึกษา สาระของหลักสูตรควรมีลักษณะ ดังนี้

1.) ด้านสาระทั่วไป

- 1.1) มีความลึกซึ้งทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติตามสาขาอาชีพ
- 1.2) มีเนื้อหาเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ประเทศ และสังคมโลก
- 1.3) ขยายเนื้อหาให้กว้างขึ้น มีความสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ หรือมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ
- 1.4) ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยและความเป็นพลเมืองของโลก

1.5) มีเนื้อหาหรือกระบวนการที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

1.6) มีเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

2.) ด้านสาระของวิชาพื้นฐาน

2.1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รักศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์และมีคุณธรรมจริยธรรม

2.2) ส่งเสริมให้มีศักยภาพในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2.3) สามารถค้นคว้าวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ได้

3.) ด้านสาระของวิชาชีพ หลักสูตรจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่ลึกซึ้งเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพ มีความหลากหลายและทันสมัย

4.) ด้านสาระของวิชาเลือก หลักสูตรต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้อย่างอิสระตามความต้องการ จำนวนวิชาเลือกต้องมีความหลากหลาย และมีปริมาณเพิ่มขึ้น

กล่าวโดยสรุป ทิศทางหรือแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนมีลักษณะสำคัญคือ เป็นหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น มีการผสมผสานระหว่างเนื้อหาวิชาและรูปแบบการเรียนเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการกระทำ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา และกระบวนการพัฒนาค่านิยม มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตน พัฒนาสังคมและพัฒนาอาชีพตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละคน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างสันติสุข รู้คุณค่าของตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546, หน้า 5-15, 27-33, 42-43, 45-46)

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาได้มีผู้ทำวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศมีผู้สนใจศึกษาไว้มาก วีราภรณ์ ศุภย์กลาง (2536,108) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาทิศทางการดำเนินการของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าด้านวิชาการควรมีหลักสูตรทั้งแผนก ก. และ ข. ควรจัดหลักสูตรแบบสหสาขาวิชาและหลักสูตรนานาชาติเพิ่มมากขึ้น ควรเน้นวิชาสัมมนา เพิ่มการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และวิทยานิพนธ์ให้มากขึ้น ควรมีหลักสูตรภาคพิเศษเพิ่มขึ้นหลักเกณฑ์ในการจัดหลักสูตรจะยืดหยุ่นได้ในบางกรณี สาขาวิชาต่าง ๆ จะรับนักศึกษาให้มี

จำนวนเหมาะสมกับจำนวนอาจารย์ และสิ่งอำนวยความสะดวก มาตรฐานการศึกษาจะมีเกณฑ์ที่ชัดเจน ควรมีเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะสำหรับงานบัณฑิตศึกษา และจากการศึกษาของงามตา ต้นนุกูล (2537, 121) ซึ่งได้ศึกษาโปรแกรมการผลิตหาบัณฑิตภาคนอกเวลาราชการ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าจากความคิดของนักศึกษา ปัจจุบันเห็นว่านักศึกษาทราบวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ศึกษาอยู่ชัดเจนดีมากที่สุดและมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในห้องเรียนได้อย่างเสรี การเรียนการสอนทำให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ แต่การศึกษาแผน ก(2) มีข้อจำกัดด้านเวลาไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ให้ได้ดี และมีปัญหาเกี่ยวกับเวลาที่จะเข้าค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากห้องสมุด ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า นโยบายการบริหารงานของบัณฑิตวิทยาลัยไม่ชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการประสานงานภายในคณะ เวลาที่ให้บริการของแหล่งค้นคว้าไม่สนองตอบสำหรับนักศึกษภาคนอกเวลาราชการ และทองอินทร์ วงศ์โสธร (2523, 134-135) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ได้ให้ความเห็นว่า ลักษณะการสอนที่อาจารย์บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ ได้ปฏิบัติกันมาก 5 อันดับแรก เรียงตามลำดับมากไปน้อย คือ 1) อาจารย์มีความปรารถนาดีต่อนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน 2) อาจารย์สนับสนุนให้นิสิตคิดเอง 3) อาจารย์ส่งเสริมการอภิปรายอย่างเสรี 4) อาจารย์กำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนได้ชัดเจน และ 5) อาจารย์สอนเนื้อหาที่สำคัญ สำหรับลักษณะการสอนตามอุดมคตินั้น นิสิตให้ความเห็นตามอุดมคติ 5 อันดับแรก เรียงตามลำดับมากไปน้อย คือ 1) อาจารย์ควรมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ทันสมัย กว้างขวางและถูกต้อง 2) อาจารย์ควรอธิบายความคิดเห็นนามธรรม และทฤษฎีได้แจ่มแจ้ง 3) อาจารย์ควรมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี 4) อาจารย์ควรสอนเนื้อหาที่สำคัญ และ 5) อาจารย์ควรประเมินการเรียนของนิสิตอย่างยุติธรรม

การจัดการเรียนการสอน ควรมีการพัฒนาอาจารย์เกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทุกสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสร้างบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เพื่อที่จะให้การศึกษาระดับนี้บรรลุผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ส่วนของ ผดุงพรหมมูล (2528, 26) ได้ศึกษาทัศนคติของนิสิตที่มีสภาพแวดล้อมทางวิชาการของบัณฑิตศึกษา สาขาศึกษาศาสตร์ ในด้านหลักสูตร ด้านการสอนของอาจารย์ด้านการบริการทางวิชาการ และด้านความสัมพันธ์ทางวิชาการ ระหว่างอาจารย์กับนิสิต จำนวน 789 คน เมื่อศึกษาเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับชั้น และสถานภาพสมรสของนิสิตระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษา พบว่า นิสิตแต่ละมหาวิทยาลัยมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง จากการศึกษาของผกาสุวรรณ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา สุทธิรัตน์ พิมพ์พงศ์ และ มาลี เลิศมาลีวงศ์ (2529, ก-ข) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาคุษฎีบัณฑิต และมหาบัณฑิต จำนวน 820 คน ของมหาวิทยาลัยมหิดล

เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในด้านเนื้อหาวิชาของหลักสูตรด้านวิธีการสอนและบุคลิกภาพของอาจารย์ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล การเรียนการสอน ด้านการทำวิทยานิพนธ์ และด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน เมื่อศึกษาเปรียบเทียบตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับชั้นปี หลักสูตร และคณะที่ศึกษาปรากฏว่านักศึกษาดุสิตมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนของบัณฑิตศึกษาอยู่ในระดับสูงเรียงตามลำดับ คือ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการทำวิทยานิพนธ์ และด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ส่วนด้านการประเมินผลการเรียนการสอน ด้านวิธีการสอน และ บุคลิกภาพของอาจารย์ และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษามหาบัณฑิต มีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนด้านเนื้อหาวิชาหลักสูตรอยู่ในระดับสูง นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลางเรียงตามลำดับ คือ ด้านวิธีการสอนและบุคลิกภาพของอาจารย์ ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการทำวิทยานิพนธ์ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนและเมื่อเปรียบเทียบทั้ง 2 หลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชาของหลักสูตร และด้านวิธีการสอน กับบุคลิกภาพของอาจารย์ พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โคแกน (Cogan 1975,135-139) ได้ศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างอาจารย์และนักศึกษาทำให้การเรียนของนักศึกษาดีขึ้น ยิ่งอาจารย์และนักศึกษามีความสัมพันธ์ต่อกันมาก นักศึกษามีโอกาสพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ให้สูงถึงขีดสูงสุดมากเพียงนั้น และลักษณะความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนักศึกษาจะมีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาที่เรียนของนักศึกษา นักศึกษามีความศรัทธาในตัวอาจารย์จะช่วยให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนมองเห็นการเรียนเป็นงานประจำกิจกรรมเป็นงานอดิเรก การมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนจะทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาดีขึ้น ส่วนของรีแกน (Regan 1976,6485-A อ้างถึงใน มัณฑนา เหมชะญาติ 2533,20) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเพอร์ดู (Purdue University) ตามตัวแปร เพศ สถานภาพ สมรส ระดับปริญญาที่กำลังศึกษา สาขาที่เรียน และภาระด้านวิชาการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 158 คน ที่สังกัดตามสาขาวิชาต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่าเมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ สถานภาพ สมรส ระดับปริญญาที่กำลังศึกษา สาขาที่เรียน และภาระด้านวิชาการ นักศึกษาพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการของบัณฑิตศึกษาไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่ได้รับการยอมรับเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นและได้รับความช่วยเหลือแนะนำ ด้านวิชาการจากอาจารย์แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการของบัณฑิตศึกษาแตกต่างกัน และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเฉพาะมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อม

ทางวิชาการของบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโทและนักศึกษาระดับปริญญาเอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมอร์ริสัน (Morrison 1980,2022-A) ได้ศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางวิชาการในอุดมคติกับสภาพที่เป็นจริง โดยศึกษาจากนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทของมหาวิทยาลัยมิสซูรี-โคลัมเบีย และมหาวิทยาลัยมิสซูรี – แคนซัส โดยให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถามแบบซีแมนติก ดิฟเฟอเรนเชียลของเพอวิน (Pervin) เพื่อที่จะวัดความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างการรับรู้ที่เป็นอุดมคติกับที่เป็นจริง หลังจากนั้นให้ศึกษาตอบแบบสอบถามเพื่อวัดความพึงพอใจทางวิชาการ ตัวกำหนดตัวแปรคือ ช่วงอายุ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีอายุมากกว่าจะมีระดับความพึงพอใจสูงกว่านักศึกษาที่มีอายุน้อยกว่า

จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำหลักการ ทฤษฎีมาเป็นแนวทางประกอบการศึกษาเรื่องความคิดของนักศึกษาระดับปริญญาโทภาคพิเศษของหน่วยงานสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ(สพช.) คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหาร การศึกษาและสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อกิจกรรมการจัดการศึกษาภาคพิเศษประกอบด้วยหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริการวิชาการ ในแต่ละส่วนนั้นพบว่า ยังขาดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่หลักในการรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพของนักศึกษาจึงต้องดำเนินงานทางวิชาการเพื่อให้คุณภาพทางวิชาการมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน อันจะนำผลสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Method) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ระดับปริญญาตรี หลักสูตร 2 ปีต่อเนื่อง ภาคพิเศษ รวม 4 วิทยาเขต ซึ่งมีจำนวน 1,288 คน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์	จำนวนประชากร
1. วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ	423
2. วิทยาเขตวังไกลกังวล	189
3. วิทยาเขตศาลายา	351
4. วิทยาเขตเพาะช่าง	325
รวมจำนวนประชากร	1,288

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกตัวอย่างประชากรมาจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ รวม 4 วิทยาเขต ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการกำหนดสัดส่วน 50% ของจำนวนประชากร จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 644 คน แยกเป็นนักศึกษาชาย 322 คน และนักศึกษาหญิง 322 คน และในแต่ละมหาวิทยาลัยก็กำหนดขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนที่คำนวณได้ซึ่งได้รายละเอียดขนาดของกลุ่มตัวอย่างดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 แสดงขนาดกลุ่มตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์	จำนวนประชากร	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
1. วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ	308	160
2. วิทยาเขตวังไกลกังวล	189	230
3. วิทยาเขตศาลายา	351	234
4. วิทยาเขตเพาะช่าง	325	20
รวม	1,173	644

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม มีทั้งหมด 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป เป็นแบบตรวจคำตอบ (Check List)

ส่วนที่ 2 คือข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านวิชาการ ด้านกายภาพ ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ ซึ่งมีทั้งหมด 40 ข้อ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามมาตราวัดของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) (เซาวลิต สุไลมานดี , 2543) ดังนี้

ระดับความพึงพอใจ	ความหมายของระดับคะแนน
มีความพึงพอใจมากที่สุด	5
มีความพึงพอใจมาก	4
มีความพึงพอใจปานกลาง	3
มีความพึงพอใจน้อย	2
มีความพึงพอใจน้อยที่สุด	1

2.2 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ สำนักบริหารทรัพย์สินพิมุข จักรวรรดิ จำนวน 50 ชุด แล้วทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (α – Coefficient) ของ ครอนบัค (Crobach) โดยใช้สูตรดังนี้ (ศิริชัย พงษ์วิชัย ,2544)

$$\alpha = \left[\frac{n}{n-1} \right] \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_0^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ
	n	แทน	จำนวนข้อของคำถามในแบบสอบถาม
	$\sum s_i^2$	แทน	ผลรวมของความแปรปรวนของ
	s_0^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ

ได้ค่าความเชื่อมั่นภาพรวมของแบบสอบถามเท่ากับ 0.8592

3 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบการกำหนดสัดส่วน (Quota sampling) จากกลุ่มประชากร เมื่อได้ขนาดตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยก็ได้เริ่มดำเนินการออกเดินทางไปแจกแบบสอบถามให้นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 วิทยาเขต โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จนครบตามสัดส่วนที่กำหนดในแต่ละแห่ง การเก็บรวบรวมแบบสอบถามในครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 644 ฉบับ ได้รับคืนมาทั้งหมด

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ทำการลงรหัส และทำการบันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for Social Science) เพื่อหาค่าสถิติดังนี้

4.1 ค่าสถิติพื้นฐาน

1) การหาค่าความถี่ (Frequencies) และ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลตอนที่ 1

2) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลตอนที่ 2 โดยใช้สูตรดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์ , 2544)

$$\bar{X} = \frac{\Sigma X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ตัวกลางเลขคณิต หรือ ค่าเฉลี่ย

ΣX แทน ผลรวมทั้งหมดของข้อมูล

N แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

โดยกำหนดความหมายของระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ (ธงชัย เมืองกระโทก , 2550)

4.50 – 5.00 หมายความว่า มีความพึงพอใจมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายความว่า มีความพึงพอใจมาก

2.50 – 3.49 หมายความว่า ปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายความว่า มีความพึงพอใจน้อย

0.00 – 1.49 หมายความว่า มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลตอนที่ 2 โดยใช้สูตรดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์ , 2544)

$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n-1}}$$

เมื่อ s แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

X_i แทน ค่าข้อมูลตัวที่ i

n แทน ค่าของจำนวนข้อมูล (กลุ่มตัวอย่าง)

4.2 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

1) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม (เฉพาะเพศ) ที่เป็นอิสระต่อกัน โดยใช้สถิติการทดสอบค่า t - test independent เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 1 โดยใช้สูตรดังนี้ (ศิริชัย พงษ์วิชัย , 2544)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ	t	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
	X_1	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	X_2	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
	s_1^2	แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	s_2^2	แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
	n_1	แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	n_2	แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

2) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้สูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One - Way Analysis of Variance) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 (ชูศรี วงศ์รัตน์ , 2544)

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ	F	แทน ค่าที่พิจารณา F - distribution
	MS_B	แทน ค่าเฉลี่ยของผลบวกยกกำลังสองระหว่างกลุ่ม
	MS_W	แทน ค่าเฉลี่ยของผลบวกยกกำลังสองภายในกลุ่ม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความสะดวกและเข้าใจตรงกันในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ สำหรับการแปลความหมายข้อมูลดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกและเข้าใจตรงกันในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ สำหรับการแปลความหมายข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	การทดสอบสมมติฐานของผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ย
F	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาในการแจกแจงเอฟ (F-distribution)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Of Square)
df	แทน	ระดับขั้นความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
*	แทน	ค่าสถิติที่มีระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หรือมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้แบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ตอนตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยนำเสนอในรูปแบบความถี่และร้อยละ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่อง ความพึงพอใจของ นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ทางด้านการบริการการศึกษา ทั้ง 4 วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ โดยการนำเสนอในรูปแบบ ค่าเฉลี่ยและส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้เกี่ยวกับความพึง พอดีของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ทางด้านการบริการการศึกษา ทั้ง 4 วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ซึ่งการบริการการศึกษา 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน
2. ด้านวิชาการ
3. ด้านกายภาพ
4. ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม มีดังนี้ เป็นการนำเสนอข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำเสนอในรูปแบบความถี่ และ ร้อยละ

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	322	50
หญิง	322	50
รวม	644	100

จากตารางที่ 4.1 นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ พบว่าเป็นเพศชายจำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาเพศหญิงจำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 644 คน

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

ช่วง	จำนวน	
	จำนวน(n)	ร้อยละ (%)
17-21 ปี	271	42.08
22-26 ปี	335	52.02
27-31 ปี	26	4.04
มากกว่า 32 ปี	12	1.86
รวม	644	100

ตารางที่ 4.2 นักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 22-26 ปี จำนวน 335 คน คิดเป็นร้อยละ 52.02 และช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากเป็นอันดับรองลงมาคือช่วงอายุ 17-21 ปี จำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 42.08 ส่วนช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยที่สุดมีช่วงอายุมากกว่า 32 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 1.86

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิทยาเขต

วิทยาเขต	จำนวน	
	จำนวน(n)	ร้อยละ (%)

วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ	160	24.84
วิทยาเขตวังไกลกังวล	230	35.71
วิทยาเขตศาลายา	234	36.34
วิทยาเขตเพาะช่าง	20	3.11
รวม	644	100

ตารางที่ 4.3 พบว่า นักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาอยู่ในวิทยาเขต ศาลายา , วังไกลกังวล , บพิตรพิมุข จักรวรรดิ และวิทยาลัยเพาะช่าง จำนวนวิทยาเขตละ 234, 230,160 และ 20 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 36.34 , 35.71 , 24.84 , 3.11 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	
	จำนวน(n)	ร้อยละ (%)
ชั้นปีที่ 1	170	26.40
ชั้นปีที่ 2	245	38.04
ชั้นปีที่ 3	129	20.03
ชั้นปีที่ 4	100	15.53
รวม	644	100

ตารางที่ 4.4 พบว่า นักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในชั้นปีที่ 2 จำนวน 333 คน คิดเป็นร้อยละ 51.71 รองลงมา คือ ระดับชั้นปีที่ 1 จำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 48.29

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน	
	จำนวน(n)	ร้อยละ (%)
น้อยกว่า 3,000 บาท	150	23.29

3,001-5,000 บาท	173	26.86
5,001-7,000 บาท	201	31.21
มากกว่า 7,000 บาท	120	18.64
รวม	644	100

ตารางที่ 4.5 พบว่า นักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001- 7,000 บาท จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 31.21 และรายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากเป็นอันดับรองลงมา คือ 3,001 – 5,000 บาท จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 26.86 ส่วนรายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ มากกว่า 7,000 บาท จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 18.64

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	จำนวน	
	จำนวน(n)	ร้อยละ (%)
หอพัก	231	35.87
บ้านของตนเอง	270	41.93
อาศัยพักอยู่กับญาติ	97	15.06
แฟลต/คอนโดมิเนียม	36	5.59
อื่น ๆ	10	1.55
รวม	644	100

ตารางที่ 4.6 พบว่า นักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านตัวเองจำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 41.93 รองลงมา คือ อาศัยอยู่ หอพัก จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 35.87 และอาศัยอยู่ กับญาติ จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 15.06 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละ โดยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบอาชีพในปัจจุบัน

อาชีพ	จำนวน	
	จำนวน(n)	ร้อยละ (%)
รับราชการ	77	11.96
ลูกจ้าง	231	35.87

ธุรกิจส่วนตัว	82	12.73
ว่างงาน	225	34.94
อื่นๆ	29	4.50
รวม	644	100

ตารางที่ 4.7 พบว่า นักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ลูกจ้าง จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 35.87 รองลงมาคือว่างงาน จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 34.94 และประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 12.73 ตามลำดับ ส่วนการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ประกอบอาชีพ อื่นๆ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่อง พึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ โดยการนำเสนอในรูปแบบ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านการจัดการเรียนการสอน

(n=190)

ข้อ ที่	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	ระดับของการ ปฏิบัติ		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
	ด้านการจัดการเรียนการสอน			
1.	ความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน	4.15	0.722	ความพึงพอใจมาก
2.	เทคนิควิธีการสอนดึงดูดความสนใจ	3.74	0.693	ความพึงพอใจมาก
3.	บุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน	3.88	0.728	ความพึงพอใจมาก
4.	ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัย	3.98	0.720	ความพึงพอใจมาก
5.	ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์กับนักศึกษา	3.94	0.774	ความพึงพอใจมาก
6.	ผู้สอนสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้	3.74	0.714	ความพึงพอใจมาก
7.	ผู้สอนเสริมสร้างนิสัยการรู้จักคิดหาเหตุผลให้กับนักศึกษา	3.84	0.674	ความพึงพอใจมาก
8.	ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของการเรียนรู้	3.87	0.731	ความพึงพอใจมาก

ตารางที่ 4.8 พบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก คือ เรื่องความรู้ความสามารถของอาจารย์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัย ซึ่งมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อบุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจที่ต่ำที่สุดคือเรื่องการใช้เทคนิควิธีการสอนดึงดูดความสนใจ และเรื่องเกี่ยวกับผู้สอนสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านวิชาการ

ข้อ ที่	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	ระดับของ การปฏิบัติ		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
ด้านวิชาการ				
9.	การบริการในการลงทะเบียนเรียน	3.39	1.001	ความพึงพอใจปานกลาง
10.	การจัดปฐมนิเทศนักศึกษา	3.46	0.864	ความพึงพอใจปานกลาง
11.	การจัดตารางเรียนได้เหมาะสม	3.46	0.935	ความพึงพอใจปานกลาง
12.	ความรวดเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอกเลิกหรือ บอกเพิ่มรายวิชา	3.53	0.871	ความพึงพอใจมาก
13.	มีตำรา หนังสือในห้องสมุดเพียงพอในการศึกษาค้นคว้า	3.45	0.935	ความพึงพอใจปานกลาง
14.	มีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการได้เหมาะสม และทันต่อเหตุการณ์	3.45	0.876	ความพึงพอใจปานกลาง
15.	การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่มีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ	3.53	0.865	ความพึงพอใจมาก
16.	ความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้ให้บริการทางวิชาการ	3.52	0.913	ความพึงพอใจมาก
17.	ความรวดเร็วในการประกาศผลสอบปลายภาค	3.49	0.871	ความพึงพอใจปานกลาง
18.	ความถูกต้องในการประกาศผลสอบปลายภาค	3.55	0.858	ความพึงพอใจมาก

ตารางที่ 4.9 พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลรัตนโกสินทร์ มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ด้านวิชาการอยู่ในระดับมาก คือ เรื่องความถูกต้องในการประกาศผลสอบปลายภาค ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ เรื่องความรวดเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอกเลิกหรือบอกเพิ่มรายวิชาและการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่มีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจที่ต่ำที่สุดคือเรื่องการบริการในการลงทะเบียนเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านกายภาพ

ข้อ ที่	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	ระดับของ การปฏิบัติ		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
	ด้านกายภาพ			
19.	บรรยากาศภายในห้องเรียน	3.87	0.769	ความพึงพอใจมาก
20.	บรรยากาศภายนอกห้องเรียน	3.75	0.740	ความพึงพอใจมาก
21.	การจัดโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับการเรียนการสอน	3.63	0.735	ความพึงพอใจมาก
22.	ความพร้อมของอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน	3.68	0.760	ความพึงพอใจมาก
23.	แสงสว่างภายในห้องเรียน	3.77	0.781	ความพึงพอใจมาก
24.	อุณหภูมิภายในห้องเรียน	3.81	0.833	ความพึงพอใจมาก
25.	ความสะอาดภายในห้องเรียน	3.61	0.795	ความพึงพอใจมาก
26.	สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยสะอาดสวยงาม เป็นระเบียบ	3.68	0.794	ความพึงพอใจมาก
27.	โรงอาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ	3.57	0.856	ความพึงพอใจมาก
28.	มีสถานที่นั่งพักผ่อนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	3.46	0.957	ความพึงพอใจปานกลาง
29.	มีห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา	3.34	0.966	ความพึงพอใจปานกลาง

ตารางที่ 4.10 พบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนภาคพิเศษ ด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก คือ เรื่องบรรยากาศในห้องเรียน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ เรื่องอุณหภูมิภายในห้องเรียนอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจที่ต่ำที่สุดคือ เรื่องห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อ	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน	ระดับของ	ความหมาย
-----	----------------------------------	----------	----------

ที่	หลักสูตรภาคพิเศษ	การปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	
	ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ			
30.	นักศึกษาผู้สีกภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้	4.05	0.782	ความพึงพอใจมาก
31.	สถาบันนี้เป็นแหล่งให้ความรู้ที่สำคัญแก่นักศึกษา	4.01	0.766	ความพึงพอใจมาก
32.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาผู้จัดการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผล	3.87	0.755	ความพึงพอใจมาก
33.	สถาบันนี้ช่วยขัดเกลาให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม	3.94	0.739	ความพึงพอใจมาก
34.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาผู้สีกว่าจะมีชีวิตที่มั่นคงในอนาคต	3.94	0.801	ความพึงพอใจมาก
35.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีระเบียบวินัยและมีเหตุผลมากขึ้น	3.87	0.809	ความพึงพอใจมาก
36.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น	3.89	0.796	ความพึงพอใจมาก
37.	สถาบันนี้ส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะผู้นำในอนาคต	3.91	0.771	ความพึงพอใจมาก
38.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีกิริยาและพูดจาสุภาพ	3.78	0.804	ความพึงพอใจมาก
39.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษามีสภาวะความเป็นผู้ใหญ่สูงขึ้น	3.95	0.779	ความพึงพอใจมาก
40.	ข้าพเจ้ารัก มทร. รัตนโกสินทร์	4.09	0.849	ความพึงพอใจมาก

ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ

จากตารางที่ 4.11 พบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนภาคพิเศษ ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ อยู่ในระดับมาก คือ เรื่องข้าพเจ้าผู้สีกรักมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ เรื่องนักศึกษามีความรู้สีกภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้ ซึ่งมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ ส่วนค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจที่ต่ำที่สุดคือเรื่องสถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีกิริยาและพูดจาสุภาพ อยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษทางด้านการ

บริการการศึกษาทั้ง 4 ด้านของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งประกอบด้วย 2 สมมติฐานดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 เพศที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ช่วงอายุที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1 เพศที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

H_0 : เพศที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษไม่แตกต่างกัน

H_1 : เพศที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.12 แสดงผลการทดสอบการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษจำแนกตามเพศ

ข้อที่	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	เพศ	n	t	Prob.
	ด้านการจัดการเรียนการสอน				
1	ความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน	ชาย	322	0.524	0.601
		หญิง	322		
2	เทคนิควิธีการสอนดึงดูดความสนใจ	ชาย	322	0.484	0.629
		หญิง	322		
3	บุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน	ชาย	322	0.594	0.553
		หญิง	322		
4	ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัย	ชาย	322	0.119	0.905
		หญิง	322		
5	ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์กับนักศึกษา	ชาย	322	1.009	0.314
		หญิง	322		
6	ผู้สอนสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้	ชาย	322	0.071	0.944
		หญิง	322		
7	ผู้สอนเสริมสร้างนิสัยการรู้จักคิดหาเหตุผลให้กับนักศึกษา	ชาย	322	0.168	0.867
		หญิง	322		
8	ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของการเรียนรู้	ชาย	322	0.096	0.924
		หญิง	322		
	รวม			0.247	0.806

ข้อที่	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	เพศ	n	t	Prob.
	ด้านวิชาการ				
9	การบริการในการลงทะเบียนเรียน	ชาย	322	0.090	0.929
		หญิง	322		
10	การจัดปฐมนิเทศนักศึกษา	ชาย	322	0.297	0.766
		หญิง	322		
11	การจัดตารางเรียนได้เหมาะสม	ชาย	322	0.688	0.492
		หญิง	322		
12	ความรวดเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการ บอกเลิกหรือบอกเพิ่มรายวิชา	ชาย	322	0.148	0.883
		หญิง	322		
13	มีตำรา หนังสือในห้องสมุดเพียงพอใน การศึกษาค้นคว้า	ชาย	322	1.264	0.208
		หญิง	322		
14	มีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการ ได้เหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์	ชาย	322	1.282	0.201
		หญิง	322		
15	การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่มีปัญหาใน เรื่องต่างๆ	ชาย	322	0.149	0.882
		หญิง	322		
16	ความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้ให้บริการทาง วิชาการ	ชาย	322	0.436	0.664
		หญิง	322		
17	ความรวดเร็วในการประกาศผลสอบปลาย ภาค	ชาย	322	1.212	0.227
		หญิง	322		
18	ความถูกต้องในการประกาศผลสอบปลาย ภาค	ชาย	322	0.700	0.485
		หญิง	322		
	รวม			0.795	0.428

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ข้อที่	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	เพศ	n	t	Prob.
	ด้านกายภาพ				
19	บรรยากาศภายในห้องเรียน	ชาย	322	0.94	0.349
		หญิง	322		
20	บรรยากาศภายนอกห้องเรียน	ชาย	322	0.111	0.912
		หญิง	322		
21	การจัดโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับการเรียนการสอน	ชาย	322	1.084	0.280
		หญิง	322		
22	ความพร้อมของอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการ เรียนการสอน	ชาย	322	1.236	0.218
		หญิง	322		
23	แสงสว่างภายในห้องเรียน	ชาย	322	1.338	0.182
		หญิง	322		
24	อุณหภูมิภายในห้องเรียน	ชาย	322	0.496	0.620
		หญิง	322		
25	ความสะอาดภายในห้องเรียน	ชาย	322	0.1384	0.168
		หญิง	322		
26	สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยสะอาดสวยงาม เป็นระเบียบ	ชาย	322	0.994	0.321
		หญิง	322		
27	โรงอาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ	ชาย	322	1.220	0.224
		หญิง	322		
28	มีสถานที่นั่งพักผ่อนอย่างเหมาะสมและ เพียงพอ	ชาย	322	0.983	0.327
		หญิง	322		
29	มีห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา	ชาย	322	0.808	0.420
		หญิง	322		
	รวม			1.058	0.291

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ข้อที่	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	เพศ	n	t	Prob.
	ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ				
30	นักศึกษาผู้ศึกษาภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้	ชาย	322	0.010	0.992
		หญิง	322		
31	สถาบันนี้เป็นแหล่งให้ความรู้ที่สำคัญแก่นักศึกษา	ชาย	322	0.697	0.486
		หญิง	322		
32	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษารู้จักการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยเหตุผล	ชาย	322	0.170	0.865
		หญิง	322		
33	สถาบันนี้ช่วยขัดเกลาให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม	ชาย	322	0.48	0.728
		หญิง	322		
34	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาผู้ศึกษาจะมีชีวิตที่มั่นคงใน อนาคต	ชาย	322	0.136	0.895
		หญิง	115		
35	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีระเบียบวินัยและมี เหตุผลมากขึ้น	ชาย	322	0.159	0.874
		หญิง	322		
36	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีความรับผิดชอบ สูงขึ้น	ชาย	322	0.538	0.591
		หญิง	322		
37	สถาบันนี้ส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะผู้นำใน อนาคต	ชาย	322	0.404	0.686
		หญิง	322		
38	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีกิริยาและพูดจา สุภาพ	ชาย	322	0.034	0.973
		หญิง	322		
39	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษามีสภาวะความเป็นผู้ใหญ่ สูงขึ้น	ชาย	322	0.295	0.768
		หญิง	322		
40	ข้าพเจ้ารัก มทร.รัตนโกสินทร์	ชาย	322	0.680	0.498
		หญิง	322		
	รวม			0.389	0.698

P* < 0.05

จากผลการทดสอบตารางที่ 4.12 โดยใช้ t-test Independent พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า Prob. เท่ากับ 0.598 ($0.598 > 0.05$) นั่นก็คือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้านสามารถสรุปได้ว่า

นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษในด้านการจัดการเรียนการสอนทุกข้อไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (มีค่า Prob. > 0.05)

นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษในด้านวิชาการทุกข้อไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (มีค่า Prob. > 0.05)

นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษในด้านกายภาพทุกข้อไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (มีค่า Prob. > 0.05)

นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษในด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษทุกข้อไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (มีค่า Prob. > 0.05)

สมมติฐานที่ 2 ช่วงอายุที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

H_0 : ช่วงอายุที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษไม่แตกต่างกัน

H_1 : ช่วงอายุที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.13 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีอายุต่างกันโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ข้อที่	ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Prob.
1.	ด้านการจัดการเรียนการสอน ความรู้ความสามารถของ อาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	3	1.503	0.501	0.960	0.413
		ภายในกลุ่ม	640	97.070	0.522		
		รวม	643	98.574			
2.	เทคนิควิธีการสอนดึงดูดความ สนใจ	ระหว่างกลุ่ม	3	0.832	0.277	0.573	0.633
		ภายในกลุ่ม	640	90.010	0.484		
		รวม	643	90.842			
3.	บุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	3	1.547	0.516	0.972	0.407
		ภายในกลุ่ม	640	98.669	0.530		
		รวม	643	100.216			
4.	ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ ซักถามข้อสงสัย	ระหว่างกลุ่ม	3	1.887	0.629	1.218	0.304
		ภายในกลุ่ม	640	96.029	0.516		
		รวม	643	97.916			
5.	ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์กับ นักศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3	0.008	0.003	0.004	1.000
		ภายในกลุ่ม	640	113.234	0.609		
		รวม	643	113.242			
6.	ผู้สอนสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษา เกิดการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	3	1.955	0.652	1.284	0.281
		ภายในกลุ่ม	640	94.408	0.508		
		รวม	643	96.363			

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ข้อ ที่	ความพึงพอใจต่อระบบการ เรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	Prob.
7.	ผู้สอนเสริมสร้างนิสัยการรู้จัก คิดหาเหตุผลให้กับนักศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	0.751 85.191 85.942	0.250 0.458	0.547	0.651
8.	ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาเห็น คุณค่าของการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	0.031 100.938 100.962	0.010 0.543	0.019	0.996
	รวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	33.706 3560.737 3594.442	11.235 19.144	0.587	0.624
9.	ด้านวิชาการ การบริการในการลงทะเบียน เรียน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	0.527 188.867 189.395	0.176 1.015	0.173	0.914
10.	การจัดปฐมนิเทศ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	0.992 140.250 141.242	0.331 0.754	0.438	0.726
11.	การจัดตารางเรียนได้ เหมาะสม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	5.655 159.508 165.163	1.885 0.858	2.198	0.090
12.	ความรวดเร็วในการ ดำเนินการเกี่ยวกับการบอก เลิกหรือบอกเพิ่มรายวิชา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	6.994 136.316 143.311	2.331 0.733	3.181	0.025
13.	มีตำรา หนังสือ ในห้องสมุด เพียงพอในการศึกษาค้นคว้า	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	1.313 163.761 165.074	0.438 0.880	0.497	0.685
14.	มีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ ข่าวสารวิชาการได้เหมาะสม และทันต่อเหตุการณ์	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	1.746 143.227 144.974	0.582 0.770	0.756	0.520

ตารางที่ 4.13(ต่อ)

ข้อ	ความพึงพอใจต่อระบบการ	แหล่งความ	df	SS	MS	F	Prob.
-----	-----------------------	-----------	----	----	----	---	-------

ที่	เรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	แปรปรวน					
15.	การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา ที่มีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ	ระหว่างกลุ่ม	3	0.802	0.267	0.654	0.786
		ภายในกลุ่ม	640	140.508	0.755		
		รวม	643	141.311			
16.	ความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้ ให้บริการทางวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	3	2.444	0.815	0.978	0.404
		ภายในกลุ่ม	640	155.008	0.833		
		รวม	643	157.453			
17.	ความรวดเร็วในการประกาศ ผลสอบปลายภาค	ระหว่างกลุ่ม	3	1.568	0.523	0.685	0.562
		ภายในกลุ่ม	640	141.926	0.763		
		รวม	643	143.495			
18.	ความถูกต้องในการประกาศ ผลสอบปลายภาค	ระหว่างกลุ่ม	3	0.718	0.239	0.322	0.810
		ภายในกลุ่ม	640	138.356	0.744		
		รวม	643	139.074			
	รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	69.147	23.049	0.460	0.710
		ภายในกลุ่ม	640	9314.795	50.080		
		รวม	643	9383.942			
19.	ด้านกายภาพ บรรยากาศภายในห้องเรียน	ระหว่างกลุ่ม	3				
		ภายในกลุ่ม	640	5.904	1.968	3.459	0.018
		รวม	643	105.807	0.569		
20.	บรรยากาศภายนอกห้องเรียน	ระหว่างกลุ่ม	3	3.713	1.238	2.316	0.078
		ภายในกลุ่ม	640	99.661	0.536		
		รวม	643	103.374			
21.	การจัดโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับการ เรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	2.449	0.816	1.522	0.210
		ภายในกลุ่ม	640	99.761	0.536		
		รวม	643	102.211			
22.	ความพร้อมของอุปกรณ์และ สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	2.696	0.899	1.572	0.198
		ภายในกลุ่ม	640	106.357	0.572		
		รวม	643	109.053			

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ข้อ	แหล่งความ	df	SS	MS	F	Prob.
-----	-----------	----	----	----	---	-------

ที่	ความพึงพอใจต่อระบบการ เรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	แปรปรวน					
23.	แสงสว่างภายในห้องเรียน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	0.744 114.525 115.268	0.248 0.616	0.403	0.751
24.	อุณหภูมิภายในห้องเรียน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	1.934 129.245 131.179	0.645 0.695	0.928	0.428
25.	ความสะอาดภายในห้องเรียน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	1.392 118.003 119.395	.464 0.634	0.731	0.534
26.	สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย สะอาดสวยงาม เป็นระเบียบ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	0.648 118.404 119.053	0.216 0.637	0.340	0.797
27.	โรงอาหารสะอาดและถูก สุขลักษณะ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	1.865 136.603 138.468	0.622 0.734	0.847	0.470
28.	มีสถานที่นั่งพักผ่อนอย่าง เหมาะสมและเพียงพอ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	2.101 171.063 173.163	0.700 0.920	0.761	0.517
29.	มีห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวน นักศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	0.785 175.657 176.442	0.262 0.944	0.277	0.842
	รวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	188.056 8177.860 8365.91	62.685 43.967	1.426	0.237
30.	ด้านความพึงพอใจต่อ หลักสูตรภาคพิเศษ นักศึกษาผู้ศึกษาภาคภูมิใจที่ได้ ศึกษาในสถาบันนี้	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	10.957 104.517 115.474	3.652 0.562	6.500	0.000

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ข้อ	ความพึงพอใจต่อระบบการ	แหล่งความ	df	SS	MS	F	Prob.
-----	-----------------------	-----------	----	----	----	---	-------

ที่	เรียนการสอน หลักสูตรภาคพิเศษ	แปรปรวน					
31.	สถาบันนี้เป็นแหล่งให้ความรู้ ที่สำคัญแก่นักศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	4.327 106.667 110.995	1.442 0.573	2.515	0.060
32.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษารู้จัก การแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วย เหตุผล	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	4.443 103.267 107.711	1.481 0.555	2.668	0.049
33.	สถาบันนี้ช่วยขัดเกลาให้ นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	2.796 100.446 103.242	0.932 0.540	1.726	0.163
34.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษารู้สึก ว่าจะมีชีวิตที่มั่นคงในอนาคต	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	7.273 113.969 121.242	2.424 0.613	3.957	0.009
35.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็น คนมีระเบียบวินัยและมี เหตุผลมากขึ้น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	4.443 119.267 123.711	1.481 0.641	2.310	0.078
36.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็น คนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	5.589 114.306 119.895	1.863 0.615	3.031	0.031
37.	สถาบันนี้ส่งเสริมให้นักศึกษา มีลักษณะผู้นำในอนาคต	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	3.483 108.812 112.295	1.161 0.585	1.985	0.118
38.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็น คนมีกิริยาและพูดจาสุภาพ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	1.271 120.882 122.153	0.424 0.650	0.652	0.583
39.	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษามี สภาวะความเป็นผู้ใหญ่สูงขึ้น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	4.066 110.508 114.574	1.355 0.594	2.281	0.081
40.	ข้าพเจ้ารัก มทร. รัตนโกสินทร์	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3 640 643	1.986 134.308 136.295	0.662 0.722	0.917	0.434

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ข้อ ที่	ความพึงพอใจต่อระบบการ เรียนการสอน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	Prob.
------------	--------------------------------------	----------------------	----	----	----	---	-------

หลักสูตรภาคพิเศษ							
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	147.112	155.725	3.247	0.023	
	ภายในกลุ่ม	640	8566.724	47.961			
	รวม	643	8347.233				
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	3	317.938	129.411	1.717	0.165	
	ภายในกลุ่ม	640	8429.389	48.328			
	รวม	643	998.701				

$P^* < 0.05$

จากผลการทดสอบตารางที่ 4.13 โดยใช้ One Way ANOVA พบว่าช่วงอายุที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษโดยส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั่นคือยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาคพิเศษแตกต่างกันใน ด้านวิชาการเรื่องความเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอกเลิกหรือบอกเพิ่มรายวิชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า Prob. เท่ากับ 0.025 ($0.025 < 0.05$)

นักศึกษาที่มีช่วงอายุแตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ แตกต่างกันในด้านกายภาพเรื่อง บรรยากาศภายในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า Prob. เท่ากับ 0.018 ($0.018 < 0.05$)

นักศึกษาที่มีช่วงอายุ แตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ แตกต่างกันในด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ ในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ ความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้ , รู้สึกว่าสถาบันนี้ทำให้นักศึกษารู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผล , รู้สึกว่าสถาบันนี้ทำให้นักศึกษามีชีวิตที่มั่นคงในอนาคตและรู้สึกว่าสถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า Prob. เท่ากับ 0.000 , 0.049 , 0.009 และ 0.031 ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจและเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ โดยใช้ข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ จำนวน 40 ข้อ

1 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจและทัศนคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
- 1.2 เพื่อศึกษาถึงความต้องการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
- 1.3 สำรวจถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2550 รวม 4 วิทยาเขต จำนวน 1,288 คน

ตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยทำการสุ่มมา 50% ของจำนวนประชากร ได้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 644 คน แยกเป็นนักศึกษาชาย 322 คน นักศึกษาหญิง 322 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เดินทางไปแจกแบบสอบถามให้นักศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรจำนวน 4 วิทยาเขต และเก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดด้วยตนเอง แบบสอบถามที่นำไปแจกให้นักศึกษาตอบ จำนวน 644 ฉบับ ได้รับคืนมาทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลที่เป็นสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ซึ่งจำแนกตามเพศ อายุ วิทยาเขต ระดับชั้นการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่อยู่อาศัย และอาชีพ ส่วนข้อมูลที่ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีหาค่าเฉลี่ย

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าที และวิเคราะห์ตามแปรปรวน (One – way Analysis of Variance)

3 สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ เพศชายจำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาเพศหญิงจำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 644 คน

ในช่วงอายุระหว่าง 22-26 ปี จำนวน 335 คน คิดเป็นร้อยละ 52.02 และช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากเป็นอันดับรองลงมาคือช่วงอายุ 17-21 ปี จำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 42.08

นักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาอยู่ที่วิทยาเขต ศาลายา , วังไกลกังวล , บพิตรพิมุข จักรวรรดิ และวิทยาลัยเพาะช่าง จำนวนวิทยาเขตละ 234, 230,160 และ 20 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 36.34 , 35.71 , 24.84 , 3.11 ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 38.04 รองลงมา คือ ระดับชั้นปีที่ 1 จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 26.40

รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001- 7,000 บาท เป็นจำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 31.21 รองลงมา คือ 3,001 – 5,000 บาท จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 26.86

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านตัวเองจำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 41.93 รองลงมา คือ อาศัยอยู่ หอพัก จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 35.87 และอาศัยอยู่ กับญาติ จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 15.06 ตามลำดับ

นักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ลูกจ้าง จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 35.87 รองลงมาคือว่างงาน จำนวน 225คน คิดเป็นร้อยละ 34.94 และประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 12.73 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 สสำรวจความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ที่แสดงจำนวนของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษทั้ง 4 ด้านของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ปรากฏว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์มีระดับความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษทั้ง 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ที่มีความพึงพอใจมากที่สุด อันดับที่ 1 คือ เรื่องความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน อันดับที่ 2 คือ ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์กับนักศึกษา อันดับที่ 3 คือ ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัย ส่วนนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษที่มีความพึงพอใจด้านการจัดการเรียนการสอนน้อยที่สุด คือ การใช้เทคนิควิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจและผู้สอนสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้

2. ด้านวิชาการ ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ที่มีความพึงพอใจมากที่สุด อันดับที่ 1 คือ ความถูกต้องในการประกาศผลสอบปลายภาค อันดับที่ 2 คือ การบริการในการลงทะเบียนเรียน และความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้ให้บริการทางวิชาการ ตามลำดับ อันดับที่ 3 คือ ความรวดเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอกละหรือบอกเพิ่มรายวิชาส่วนนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษที่มีความพึงพอใจด้านวิชาการน้อยที่สุด คือ การบริการในการลงทะเบียนเรียน การมีตำรา หนังสือในห้องสมุดเพียงพอในการศึกษาค้นคว้าและมีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการได้อย่างเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ ตามลำดับ

3. ด้านกายภาพ ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ที่มีความพึงพอใจมากที่สุด อันดับที่ 1 คือ บรรยากาศภายในห้องเรียน อันดับที่ 2 คือ อุณหภูมิภายในห้องเรียน อันดับที่ 3 คือ แสงสว่างภายในห้องเรียน ส่วนนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษที่มีความพึงพอใจด้านกายภาพน้อยที่สุด คือ มีห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา และมีสถานที่นั่งพักผ่อนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

4. ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

รัตนโกสินทร์ ที่มีความพึงพอใจมากที่สุด อันดับที่ 1 คือ ข้าพเจ้ารัก มทร.รัตนโกสินทร์
 อันดับที่ 2 คือ นักศึกษารัฐศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ได้ศึกษาในสถาบันนี้ อันดับที่ 3 คือสถาบันนี้เป็นแหล่ง
 ให้ความรู้ที่สำคัญแก่นักศึกษา ส่วนนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษที่มีความพึงพอใจด้าน
 ความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ น้อยที่สุด คือ สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีกิริยาและ
 พุดจาสุภาพ และสถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีเหตุผลมากขึ้น

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อระบบ
 การเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษทั้ง 4 ด้านของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ พบว่า

1. เพศที่แตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษโดย
 ภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. อายุที่แตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษโดย
 ภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่เมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า

ภาคพิเศษแตกต่างกันใน ด้านวิชาการเรื่องความเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอ
 เลิกหรือบอกเพิ่มรายวิชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า Prob. เท่ากับ 0.025
 ($0.025 < 0.05$)

นักศึกษาที่มีช่วงอายุแตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาค
 พิเศษ แตกต่างกันในด้านกายภาพเรื่อง บรรยากาศภายในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ 0.05 มีค่า Prob. เท่ากับ 0.018 ($0.018 < 0.05$)

นักศึกษาที่มีช่วงอายุ แตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตร
 ภาคพิเศษ แตกต่างกันในด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ ในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ ความรู้สึก
 ภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้ , รู้สึกว่าสถาบันนี้ทำให้นักศึกษารู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผล ,
 รู้สึกว่าสถาบันนี้ทำให้นักศึกษามีชีวิตที่มั่นคงในอนาคตและรู้สึกว่าสถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมี
 ความรับผิดชอบสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า Prob. เท่ากับ 0.000 , 0.049 ,
 0.009 และ 0.031 ตามลำดับ

4 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่นำเสนอในบทที่ 4 นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานของการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1 จากการสำรวจเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ผู้วิจัยได้ทำการจัดลำดับสูงสุด 10 ลำดับแรก และจัดลำดับต่ำที่สุด 10 ลำดับ ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษทั้ง 4 ด้าน ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยมาจัดลำดับสูงสุด 10 ลำดับแรก ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ลำดับที่ 1	ความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน	(4.15)
ลำดับที่ 2	ข้าพเจ้ารัก มทร.รัตนโกสินทร์	(4.09)
ลำดับที่ 3	นักศึกษารู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้	(4.05)
ลำดับที่ 4	สถาบันนี้เป็นแหล่งให้ความรู้ที่สำคัญแก่นักศึกษา	(4.01)
ลำดับที่ 5	ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัย	(3.98)
ลำดับที่ 6	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษามีสภาวะความเป็นผู้ใหญ่สูงขึ้น	(3.95)
ลำดับที่ 7	ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์กับนักศึกษา	(3.94)
	สถาบันนี้ช่วยขัดเกลาให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม	(3.94)
	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าจะมีชีวิตที่มั่นคงในอนาคต	(3.94)
ลำดับที่ 8	สถาบันนี้ส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะผู้นำในอนาคต	(3.91)
ลำดับที่ 9	สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น	(3.89)
ลำดับที่ 10	บุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน	(3.88)

ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ทั้ง 10 ลำดับข้างต้น พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์มีความพึงพอใจ ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษมากถึง 8 ข้อ คือ

- ข้าพเจ้ารัก มทร.รัตนโกสินทร์
- นักศึกษารู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้
- สถาบันนี้เป็นแหล่งให้ความรู้ที่สำคัญแก่นักศึกษา
- สถาบันนี้ทำให้นักศึกษามีสภาวะความเป็นผู้ใหญ่สูงขึ้น
- สถาบันนี้ช่วยขัดเกลาให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม
- สถาบันนี้ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าจะมีชีวิตที่มั่นคงในอนาคต
- สถาบันนี้ส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะผู้นำในอนาคต
- สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น

แสดงว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ มีความพึงพอใจด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งการจัดลำดับแล้วผู้วิจัย สามารถสรุปได้ว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ให้ความพึงพอใจกับเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ มีความรักในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์, มีความภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้ และสถาบันนี้เป็นแหล่งให้ความรู้ที่สำคัญ ทำให้นักศึกษามีสภาวะความเป็นผู้ใหญ่สูงขึ้น ช่วยขัดเกลาให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าจะมีชีวิตที่มั่นคงในอนาคต เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะผู้นำในอนาคต และมีความรับผิดชอบสูงขึ้นตามลำดับ

ความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษทั้ง 10 ลำดับข้างต้น พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์มีความพึงพอใจ ในด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นลำดับรองลงมา ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 4 ข้อ คือ

- ความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน
- ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัย
- ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์กับนักศึกษา
- บุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน

แสดงว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

มีความพึงพอใจมากเป็นอันดับสอง คือ ความพึงพอใจด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจากการจัดลำดับแล้วผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ให้ความพึงพอใจกับเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้ ความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน, การเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัย, ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษา และอาจารย์ผู้สอนมีบุคลิกภาพที่ดีตามลำดับ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยมาจัดลำดับต่ำสุด 10 ลำดับ ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ลำดับที่ 1	มีห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา	(3.34)
ลำดับที่ 2	การบริการในการลงทะเบียนเรียน	(3.39)
ลำดับที่ 3	มีตำรา หนังสือในห้องสมุดเพียงพอในการศึกษาค้นคว้า	(3.45)
	มีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการได้เหมาะสม	(3.45)
	และทันต่อเหตุการณ์	
ลำดับที่ 4	การจัดปฐมนิเทศนักศึกษา	(3.46)
	การจัดตารางเรียนได้เหมาะสม	(3.46)
	มีสถานที่นั่งพักผ่อนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	(3.46)
ลำดับที่ 5	ความรวดเร็วในการประกาศผลสอบปลายภาค	(3.49)
ลำดับที่ 6	ความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้ให้บริการทางวิชาการ	(3.52)
ลำดับที่ 7	ความรวดเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอกเลิกหรือ	(3.53)
	บอกเพิ่มรายวิชา	
	การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่มีปัญหาในเรื่องต่างๆ	(3.53)
ลำดับที่ 8	ความถูกต้องในการประกาศผลสอบปลายภาค	(3.55)
ลำดับที่ 9	โรงอาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ	(3.57)
ลำดับที่ 10	ความสะอาดภายในห้องเรียน	(3.61)

การจัดลำดับต่ำสุด ของค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาค 10 ลำดับข้างต้น พบว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจด้านวิชาการในลำดับต่ำสุด มากถึง 10 ข้อ คือ

- การบริการในการลงทะเบียนเรียน
- มีตำรา หนังสือในห้องสมุดเพียงพอในการศึกษาค้นคว้า
- มีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการได้เหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์
- การจัดปฐมนิเทศนักศึกษา
- การจัดตารางเรียนได้เหมาะสม
- ความรวดเร็วในการประกาศผลสอบปลายภาค
- ความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้ให้บริการทางวิชาการ
- ความรวดเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอกลึกหรือบอกเพิ่มรายวิชา
- การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่มีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ
- ความถูกต้องในการประกาศผลสอบปลายภาค

แสดงว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจด้านด้านวิชาการในลำดับต่ำสุดในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้ การบริการในการลงทะเบียนเรียน, ตำรา หนังสือในห้องสมุดไม่เพียงพอในการศึกษาค้นคว้า, มีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการได้ไม่เหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์, การจัดตารางเรียนที่เหมาะสม, ความรวดเร็วในการประกาศผลสอบปลายภาค, ผู้ให้บริการวิชาการมีมนุษยสัมพันธ์, มีความรวดเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอกลึกหรือบอกเพิ่มรายวิชา และการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่มีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ

การจัดลำดับต่ำสุด ของค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาค 10 ลำดับข้างต้น พบว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจด้านกายภาพในลำดับต่ำสุดเป็นอันดับสอง จำนวน 4 ข้อ คือ

- มีห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา
- มีสถานที่นั่งพักผ่อนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ
- โรงอาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ
- ความสะอาดภายในห้องเรียน

แสดงว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจด้านด้านกายภาพในลำดับต่ำสุดเป็นอันดับสอง คือเรื่องต่างๆดังต่อไปนี้ ความสะอาดภายในห้องเรียน, โรงอาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ, มีสถานที่นั่งพักผ่อนเหมาะสมและเพียงพอ และมีห้องน้ำเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา

จากผลการจัดอันดับข้างต้นนั้น จะทำให้ผลการวิจัยชัดเจนขึ้นในเรื่องที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วนคือเรื่อง ห้องน้ำมีจำนวนไม่เหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา , นักศึกษาไม่ได้รับความสะดวกในเรื่องของการให้บริการลงทะเบียนเรียน , จำนวนตำรา หนังสือในห้องสมุดมีไม่เพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้าและ เรื่องป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการไม่ทันต่อเหตุการณ์ ดังนั้นทางผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรเร่งพัฒนาในเรื่องดังกล่าวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักศึกษาต่อไป

4.2 จากการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ระหว่างนักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิง

สมมติฐานที่ 1 เพศที่แตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

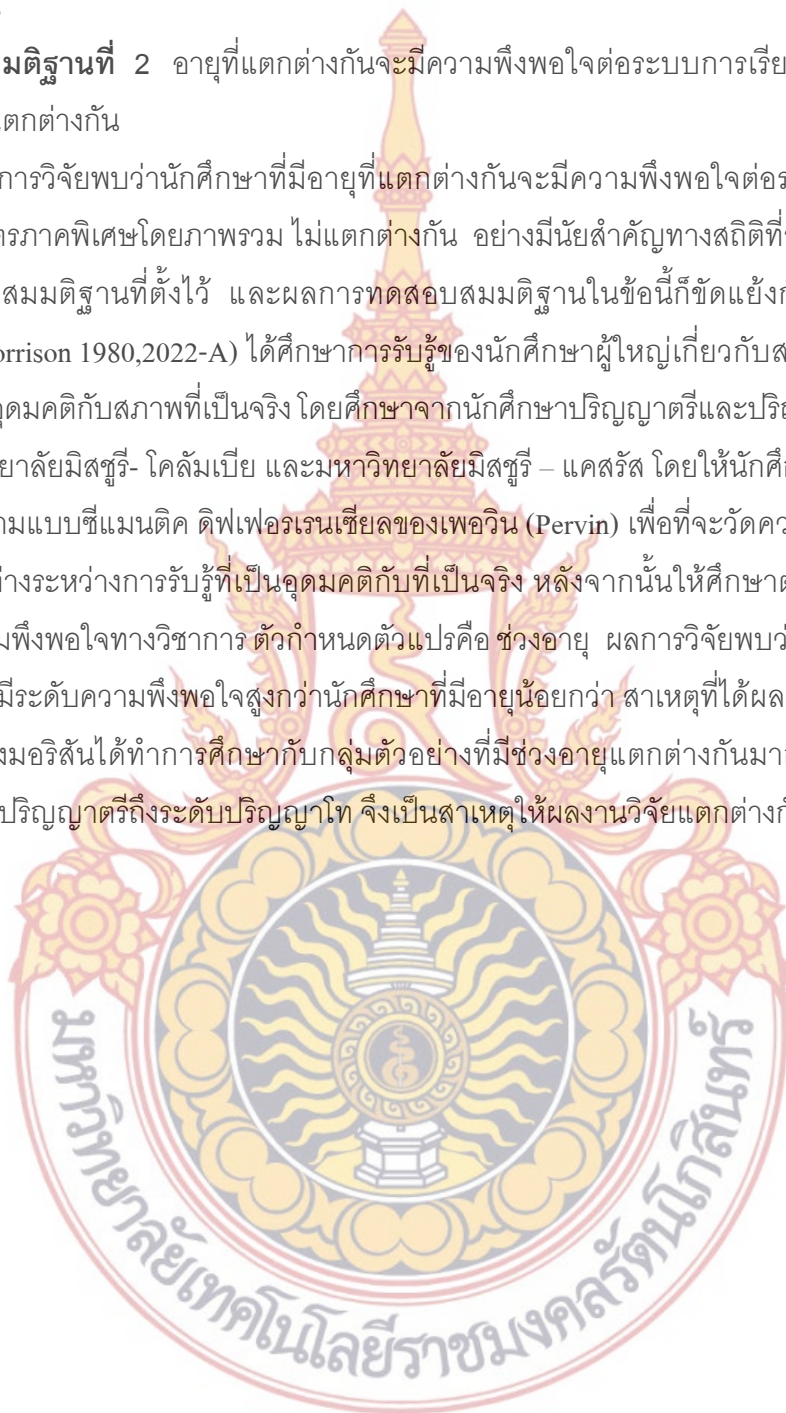
ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีเพศที่แตกต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานในข้อนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของรีแกน (Regan 1976,6485-A อ้างถึงใน มั่นทนา เหมชะญาติ 2533,20) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเพอร์ดู (Purdue University) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 158 คน ผลการศึกษาพบว่าเมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ แล้วได้ผลการทดสอบสมมติฐานว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.3 จากการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 อายุที่ต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามีอายุที่ต่างกันจะมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และผลการทดสอบสมมติฐานในข้อนี้ก็ขัดแย้งกับผลการวิจัยของมอริสัน (Morrison 1980, 2022-A) ได้ศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางวิชาการในอุดมคติกับสภาพที่เป็นจริง โดยศึกษาจากนักศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโทที่ของมหาวิทยาลัยมิสซูรี-โคลัมเบีย และมหาวิทยาลัยมิสซูรี – แคนซัส โดยให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถามแบบซีแมนติก ดิฟเฟอเรนเชียลของเพอวิน (Pervin) เพื่อที่จะวัดความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างการรับรู้ที่เป็นอุดมคติกับที่เป็นจริง หลังจากนั้นให้ศึกษาตอบแบบสอบถามเพื่อวัดความพึงพอใจทางวิชาการ ตัวกำหนดตัวแปรคือ ช่วงอายุ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีอายุมากกว่าจะมีระดับความพึงพอใจสูงกว่านักศึกษามีอายุน้อยกว่า สาเหตุที่ได้ผลแตกต่างกันเพราะงานวิจัยของมอริสันได้ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุแตกต่างกันมาก คือกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับปริญญาโท จึงเป็นสาเหตุให้ผลงานวิจัยแตกต่างกัน

5 ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษด้านการจัดการเรียนการสอน ต่ำที่สุดคือ เรื่องเทคนิควิธีการสอนดึงดูดความสนใจ และผู้สอนสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นทางสถานศึกษาจึงควรหันมาให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้เข้าอบรมเกี่ยวกับวิธีการสอนและเทคนิคการสอนแบบใหม่ ทันสมัย เพื่อจะได้ดึงดูดความสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างยิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษด้านวิชาการ ต่ำที่สุดคือ เรื่องการบริการในการลงทะเบียนเรียน ทางมหาวิทยาลัยควรจะอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาในเรื่องการลงทะเบียนเรียนให้มากกว่าเดิม โดยการเพิ่มช่องทางในการลงทะเบียนเรียนของนักศึกษาให้มีหลายๆทางเลือก หรืออาจจะขยายช่วงเวลาในการลงทะเบียนเรียนให้นานกว่าเดิม จึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาในด้านวิชาการได้

3. ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษด้านกายภาพ ต่ำที่สุดคือ เรื่องจำนวนห้องน้ำที่เหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา ทางสถานศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญกับปัญหานี้ และควรจะหาทางแก้ไขโดยการสร้างห้องน้ำเพิ่มเพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา

4. ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษมีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ ต่ำที่สุดคือนักศึกษามีความรู้สึกว่าสถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีกิริยา และพูดจาสุภาพ จากปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะเกิดจากการที่นักศึกษาเหล่านั้นไม่ได้รับการสั่งสอนในเรื่องกิริยา มารยาทและการพูดจาที่สุภาพ จากอาจารย์ หรืออีกสาเหตุหนึ่งอาจจะเพราะตัวนักศึกษาเองไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์ จึงส่งผลให้เกิดปัญหานี้ขึ้นมา ดังนั้นทางสถานศึกษาควรจัดโครงการอบรมนักศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการอบรมกิริยา มารยาท ที่เหมาะสมต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการศึกษา และเวลาที่ใช้ในการศึกษาหลักสูตรภาคพิเศษ
2. การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขนาดกลุ่มตัวอย่างและจำนวนประชากรในมหาวิทยาลัยอื่นๆ เพื่อจะได้นำมาเปรียบเทียบกัน
3. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษให้มีคุณภาพสูงขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. 2523. **จิตวิทยาการศึกษา**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
กล้า ทองขาว. 2536. **ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาระบบการสอน เล่มที่ 1 สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กำพล เกียรติปฐมชัย. 2538. **ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการของสำนักทะเบียน
ศาสตร์มหบัณฑิต (พัฒนาสังคม)**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ครรชิต มาลัยวงศ์. 2539. **ก้าวไกลไปกับคอมพิวเตอร์**.
- งามตา ตันนุกูล. 2538. **การศึกษาโปรแกรมการผลิตมหบัณฑิตภาคนอกระชาการใน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา. 2530. **การพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ชวลิต เกิดทิพย์. 2539. **การศึกษาการใช้สื่อการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยของครู
ภาษาไทยดีเด่นในระดับมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์
มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชาญชัย อินทรประวัติ. 2528. **ระเบียบกับความคิดสร้างสรรค์**. วิทยาสาร 23(กรกฎาคม):
18-30.
- ชูศรี ธนาประเสริฐสุข. 2541. **การประเมินหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี
มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ(ฉบับปรับปรุง)พุทธศักราช 2525**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ชูศรี วงศ์รัตน์. 2544. **เทคโนโลยีการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร:
เทพเนรมิตการพิมพ์.
- เชียรศรี วิวิธสิริ. 2535. **การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน: เทคโนโลยีทางการศึกษา
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศึกษาศาสตร์**
- เชียรศรี วิวิธสิริ. 2541. **จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศึกษาศาสตร์.

- เซววลิต สุไลมานดี, 2543. การศึกษาการนำความรู้เรื่องค่าความนิยมพื้นฐาน 5 ประการไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเรียนการสอน ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ดุขฎี พงษ์ศาสตร์. 2535. การบริหารหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน เอกสารการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา, หน้า 41-42. กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา
- ทองอินทร์ วงศ์ไธธร. 2523. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับการสอนระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทัศนีย์ ศิริวัฒน์. 2533. รายงานการวิจัยการศึกษาปัญหาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ทีศนา แชมมณี. 2535. การประเมินหลักสูตร. ใน รวมบทความทางการประเมินโครงการ เล่มที่ 4. บรรณาธิการ โดย สมหวัง พิริยวัฒน์, หน้า 113. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธำรง บัวศรี. 2533. เอกสารแนะนำหลักสูตร ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครูสภา ลาดพร้าว
- นิลุบล ฉลวยศรี. 2536. ผลของการใช้วิธีการสอน โดยผสมผสานระหว่างการสอนแบบ “คิดเป็น” กับการสอนของเปา โล แพร์ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในระดับหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นุสร จำปาวัลย์. 2535. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการเรียนวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพกับการคิดเป็นของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นต่างสายอาชีพ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ: การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปฐุม นิคมมานนท์. 2528. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร
- ประดับ เรืองมาลัย. 2524. หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประทีป สยามชัย. 2541. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาทฤษฎีและหลักการบริหารศึกษา.

- กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประนอ วรภูติ.2539. **ความพึงพอใจของนักเรียนต่อสภาพแวดล้อมของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง**. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประพิมพ์พรรณ ไชคสุวัฒน์กุล. พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และเอกชัย เอื้อเฟื้อ. 2534. **หลักสูตรมัธยมศึกษา. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประยงค์ เนาวบุตร,และคณะ. **ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอนหน่วยที่ 1-5**. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ผดุง พรหมมูล. 2525. **สภาพแวดล้อมทางวิชาการของบัณฑิตศึกษาศาสาศึกษาศาสตร์ในทัศนะของนิสิต**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ผาสุวรรณ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, สุทธิรัตน์ พิมพ์วงศ์ และมาลี เลิศมาลีวงศ์. 2529. **รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล
- พรรณี ช. เจนจิต. 2528. **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์
- พิศมัย ถีตะแก้ว. **หลักสูตรประถมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2539.
- ไพฑูรย์ ลินสารัตน์. 2533. **ความสัมพันธ์ในหมู่นักศึกษา**. ใน เอกสารวิชาการรวมคำบรรยายและอภิปรายเกี่ยวกับการอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.
- ไพศาล เฟ่งพิศ. 2535. **การใช้สื่อการเรียนการสอนทางไกลของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของโรงเรียนสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพศาล หวังพานิช. 2535. **หลักสูตร การสอน การวัดผล**. ใน การอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การวัดผลภาคทฤษฎี ณ โรงแรมแอมบาสเตอร์ซิตี จอมเทียน ชลบุรี. 19-21 ตุลาคม 2535. หน้า 11-15. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปฏิญญา สาธร. 2526. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- มณีวงศ์ ปัญญาประดิษฐ์. 2532. **สถานภาพของบุคลากรการสอนและปัญหาการเรียนการสอนสาขาวิชาช่างกลโรงงานระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในวิทยาลัยเทคนิคใน**

- ภาคเหนือ.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก มนตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานการวิจัยเอกสารเรื่องนโยบายการผลิตและการพัฒนาครู. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- มณฑนา เหมชะญาติ. 2533. การศึกษาการจัดการด้านวิชาการของฝ่ายวิชาการวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ยงกิจ กิจยรรยง. 2533. ความคิดเห็นของผู้ชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราชที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 .กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยี การศึกษา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เยาวลักษณ์ คัดโนภาส. 2523. การบริการนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ลีลา ลินานุเคราะห์. 2525. ปัญหาการพัฒนาสมรรถภาพด้านวิชาการของบุคลากร กรมการฝึกหัดครู. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- วรรณภา ศุกรีพงษ์. 2527. การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับครูระดับ มัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล
- วันทยา วงศ์ศิลป์. 2533. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่มีผลจากความพอใจในการ ได้เลือกบทเรียน. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วัลลภา เทพัสติน ณ ออยุธยา .2530. งานบุคลากรนิสิตนักศึกษา. โครงการตำราและเอกสารทาง วิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร สิ้นสิริ. 2534. การเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางที่ควร จะเป็นการอุดมศึกษาเชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: ชมรมการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- วิจิตร ศรีสอาน. 2517. เทคโนโลยีวิทยาทางการศึกษา. หน้า 120-133.
- วิชัย ราชภูริศิริ. 2522. หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิชัย ดิสสระ. 2535. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย ตั้งวรรธม. 2536. ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีคุณภาพของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อ การศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช. ปริญญานิพนธ์การศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2523. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

- วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525. **พัฒนาหลักสูตรและการสอน- มิติใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์
- วิชัย วงษ์ใหญ่, 2538. **ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาแบบการสอน หน่วยที่ 2**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. 2543. **การพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- วิเชียร ไตรรภัทน์พินาย. 2518. **ความคิดสร้างสรรค์สำหรับครู.วารสารศึกษาศาสตร์ 3** (มกราคม-กุมภาพันธ์)2-10.
- วิไลวรรณ ปิยะภรณ์. 2533. **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิศิษฐ์ ชูวงษ์. 2540. **แนวความคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้**. สูบ้านใหม่ 6 (มีนาคม) 37-44.
- วีราภรณ์ ศุภย์กลาง. 2536. **การศึกษาทิศทางการดำเนินการของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. 2544. **การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์เน้นสำหรับงานวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2543. **หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา**. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สงวน สหวงษ์. 2526. **สภาพแวดล้อมทางวิชาการของศูนย์ฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำกรมวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- สงัด อุทรนันท์. 2528. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: เซนเตอร์พับลิคเคชั่น.
- สารานุกรมออนไลน์. 2550. “การศึกษา” [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki>
- สดี ไชยกุล. 2550. “เทคโนโลยีกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย” [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.vcharkarn.com/include/article/showarticle.php?aid=33108>
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. 2524. **แบบเรียนด้วยตัวเอง**. สงขลา: โรงพิมพ์ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้.
- สมบุญรณ์ พรธอนนาภ และชัยโรจน์ ชัยอินคำ. 2518. **จิตวิทยาการศึกษา** กรุงเทพมหานคร: พรธอนกิจ
- สมบุญรณ์ ศาลยาชีวิน. 2526. **การคิดเป็นทำเป็น**. สารพัฒนาหลักสูตร 2(ธันวาคม): 15-20.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, นฤมล ,วิชุนา ปาณบุญฉง,นันทนา แสนสาคร และกนกวรรณ ชูชีพ .2542.

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

เสริมศรี ไชยศร สุรพล บัวพิมพ์ และสุนทรี คนเที่ยง. 2543. **สรุปรายงานการวิจัยเรื่อง**

หลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี.

ทบวงมหาวิทยาลัย.

สันต์ ธรรมบำรุง. 2527. **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร.** กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541. **ร่างมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ.** กรุงเทพฯ: โรง

พิมพ์ตะวันออก

สุชา จันทน์เอม. 2521. **จิตวิทยาในห้องเรียน.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: พีระพัฒนา.

สุชาดา ขำหุ่่น. 2538. **การศึกษาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด**

กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุปรียา มาลากาญจน์. 2528. **การสอนภาษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 3 นครศรีธรรมราช: วิทยาลัยครู

นครศรีธรรมราช.

สุพิน บุญชูวงศ์. 2532. **หลักการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูสวนดุสิต.

สุภัคดี มีสิทธิ์. 2540. **ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนที่มีต่อโครงการศึกษา**

สายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุภัทรา ชูสม. 2536. **สภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา**

ตอนต้นของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา

11. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมน อมรวิวัฒน์. 2541. **การเรียนรู้อย่างมีความสุข.** กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

สุมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ. **สาระกิจกรรมการสอนวิชาหลักสูตรและการสอน**

ระดับประถมศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530.

สุมิตร คุณากร. 2525. **หลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2524. **หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่คณะศึกษาศาสตร์**

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หุลย์ จำปาเทศ. 2533. **จิตวิทยาการจูงใจ.** กรุงเทพมหานคร: สยามคีสตัส

อดุลย์ วิริเวชกุล, บงกช ทองรินทร์, พันทิพย์ รามสูต, มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และระวีวรรณ แสง

ฉาย. 2541. **คู่มือจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.** กรุงเทพมหานคร:

เจริญดีการพิมพ์.

- อารี รังสินันท์. 2537. **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ธารการพิมพ์.
- อุทัย หิรัญโต. 2523. **ศาสตร์ศิลป์ในการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จันทร์กิจ.
- อุทุมพร จามรมาน. 2541. **การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย**. (เอกสารอัดสำเนา)
- อุดมศิลป์ ศรีสมบูรณ์. 2522. **ปัญหาการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุ้นตา นพคุณ. 2526. **รายงานการวิจัยคุณลักษณะของประชากรในกรุงเทพมหานครตามเป้าหมายการศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้ม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์. 2534. **รายวิจัยเรื่องความต้องการและปัญหาของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ที่มีต่อการเรียนการสอนในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2533**. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- Aleamoni, L. M. 1984. The dynamics of faculty evaluation in changing practices in faculty Evaluation, ed. P. Seldin. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bechtol,W.M. and J.S.Sorenson.1993. Restructuring Schooling for Individual Students. Needham Heights,MA: Allyn and Bacon.
- Coley,Tichard J.,Cradler,John,and Engel, Penelope N. 1996.Computers and classroom: The status of Technology in U.S. Schools.
- Dale,Edgar.Audio-Visual Methods in Teaching. 1965.2nd ed. New York :Holt,Rinehart and Winston.

- Dale, Edgar, Audio-Visual Method, in teaching, 1967.
- Darling, J. 1954. Child-Centered Education. London: Paul Chapman Publishing Ltd.
- Davis, Keith. 1981. Human Behavior at Work: Organization Behavior. New York: McGraw Hill Book.
- Ely, Donald P., ed. 1972. "The Field of Educational Technology: A Statement of Kefinition." Audiovisual Instruction.
- Encarta Encyclopedia. <http://Encarta.man.com>.
- Finkelstein, Jason Abbert. 1983. Student services for adults: The literature, a study of the City University of New York, a suggested program. Dissertation Abstracts International 44 (December): 1703-A.
- Gagne, Robert M. and Briggs, Leslie J. Principles of Instructional Design, 1974.
- Galvraith, John Uennth. 1967. The New Industrial Stat.
- Gardner, h. 1983. Frame of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. New York: Basic Book.
- Gerlarch, Vernon S., and Ely Donald P. 1979. Teaching and media : a systematic approach. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall.
- Good, Cartar V. 1973. Dictionary of Education. New York: McGraw-Hill Book.
- Gooldlad, John I and other. 1979. Curriculum Inquiry : the study of Curriculum Praticce. New York, McGraw Hill.
- Guilford, Joy Paul. 1969. Personality. New York: McGraw-Hill.
- Instructional Media and Technologies for Learnins, 1999
- Jarvis, P. 1983. Adult and continuing education: Theory and practice. New York: Nichols.
- Keefe, J. 1988. Profing and Utilizing Learning Style. Reston, VA: National Association of Secondary School Principals.
- Knowles, Malcolm S. 1975. Self-directed learning: A guide for learners and teachers. Chicago: Association Press.
- Kolb, D.A., I.M. Tubin, and J.M. McIntyre, 1979. Organizational Psychology an Experiential Approach, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.,
- Maslow, A.H. 1954. Motivation and Personality. New York : Harper and Brothers.
- Morrison, Marry Dyer. 1980. Older students' perception of the ideal versus real academic Environment and their level of satisfaction. Dissertation Abstracts International 41,

5(November): 2022-A.

Oliva, P.E. 2001. *Developing the Curriculum*. New York: Priscilla McGeehon.

Reigeluth, C. M. Merrill. 1983. *An instruction design theory and models*.

New Jersey: Lawrence Urbana Associate Inc.

Rogers, Carl. 1969. *Freedom to learn*. Columbia, OH: Merrill.

Solor, Gallen J., Alexander, William M., and Lewis, Arther J. 1979. *Curriculum Planning for Schools*. New York, McGraw Hill.

Saylor, J.G., W.M. Alexander, 1974. *Planning Curriculum for Schools*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.

Senge, P. M. 1990. *The Fifth Discipline: The art and practice of the learning organization*. New York: Doubleday.

Tyler, Raph W. 1949. *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago : University of Chicago Press.

Venables. 1994. *Non-traditional Studies What America Learns from Great Britain*.

Websters Dictionry. G.C. Merriam. co.

Wiles, J., and Bondi, J. 1989. *Curriculum Development 3rd ed*. New York: Macmillan Publishing .

Wolman, Benjamin B. 1973. *Dictionary of Behavioral Science*. New York: Von Nonstrand Reinhold.

วารสาร

สงขล ลักษณะ. 2542. "ปฏิรูปการศึกษา" **ปฏิรูปการศึกษา**. ปีที่1, ฉบับที่ 12 (มีนาคม).

สรรธรรม อารีกุล. 2542. "วิกฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก" **อนุสารอุดมศึกษา**. ปีที่25, ฉบับที่251(พฤษภาคม).

Beachamp, George A. *Curriculum Theory*. 1981. 4th ed. Illinois : F.E. Peacock Publisher.

Cogan, Morris L. 1975. *Studies of teacher behavior*. *The Journal of Experimental Education* 26(January): 135-139.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

แบบสอบถาม

เรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคพิเศษ ต่อระบบการเรียนการสอน
หลักสูตร ภาคพิเศษ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

คำชี้แจง ข้อมูลที่ได้เหล่านี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยในหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ และขอบคุณท่านผู้ตอบแบบสอบถามชุดนี้เป็นอย่างสูง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป โปรดทำเครื่องหมาย / ใน () และเติมค่าในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. ช่วงอายุ

() 17 - 21 ปี () 22 - 26 ปี

() 27 - 31 ปี () มากกว่า 32 ปี

3. อยู่ชั้นปีที่

() 1 () 2 () 3 () 4

4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

() น้อยกว่า 3,000 บาท () 3,001 - 5,000 บาท

() 5,001 - 7,000 บาท () มากกว่า 7,000 บาท

5. ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

() หอพัก () บ้านของตนเอง

() อาศัยพักอยู่กับญาติ () แฟลต/คอนโดมีเนียม

() อื่นๆ (ระบุ).....

9. ท่านประกอบอาชีพใดในปัจจุบัน

() รับราชการ () ลูกจ้าง

() ธุรกิจส่วนตัว () ทำงาน () อื่นๆ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อหลักสูตร ภาควิชา วิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
โปรดกาเครื่องหมาย / ลงใน ช่องระดับความพอใจ หน้าข้อความที่เป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

การบริการการศึกษา	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านการจัดการเรียนการสอน					
1. ความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน					
2. เทคนิควิธีการสอนดึงดูดความสนใจ					
3. บุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน					
4. ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัย					
5. ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์กับนักศึกษา					
6. ผู้สอนสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้					
7. ผู้สอนเสริมสร้างนิสัยการรู้จักคิดหาเหตุผลให้กับนักศึกษา					
8. ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของการเรียนรู้					
ด้านวิชาการ					
9. การบริการในการลงทะเบียนเรียน					
10. การจัดปฐมนิเทศน์นักศึกษา					
11. การจัดตารางเรียนได้เหมาะสม					
12. ความรวดเร็วในการดำเนินการเกี่ยวกับการบอกเลิกหรือ บอกเพิ่มรายวิชา					
13. มีตำรา หนังสือในห้องสมุดเพียงพอในการศึกษาค้นคว้า					
14. มีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสารวิชาการได้เหมาะสม และทันต่อเหตุการณ์					
15. การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่มีปัญหาในเรื่องต่างๆ					
16. ความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้ให้บริการทางวิชาการ					
17. ความรวดเร็วในการประกาศผลสอบปลายภาค					
18. ความถูกต้องในการประกาศผลสอบปลายภาค					

การบริการการศึกษา	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านกายภาพ					
19. บรรยากาศภายในห้องเรียน					
20. บรรยากาศภายนอกห้องเรียน					
21. การจัดโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับการเรียนการสอน					
22. ความพร้อมของอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน					
23. แสงสว่างภายในห้องเรียน					
24. อุณหภูมิภายในห้องเรียน					
25. ความสะอาดภายในห้องเรียน					
26. สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยสะอาดสวยงาม เป็นระเบียบ					
27. โรงอาหารสะอาดและถูกสุขลักษณะ					
28. มีสถานที่นั่งพักผ่อนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ					
29. มีห้องน้ำเหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา					
ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาคพิเศษ					
30. นักศึกษารู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาในสถาบันนี้					
31. สถาบันนี้เป็นแหล่งให้ความรู้ที่สำคัญแก่นักศึกษา					
32. สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาจัดการแก้ปัญหาต่างๆด้วยเหตุผล					
33. สถาบันนี้ช่วยขัดเกลาให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม					
34. สถาบันนี้ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าจะมีชีวิตที่มั่นคงในอนาคต					
35. สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีระเบียบวินัยและมีเหตุผลมากขึ้น					
36. สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น					
37. สถาบันนี้ส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะผู้นำในอนาคต					
38. สถาบันนี้ทำให้นักศึกษาเป็นคนมีกิริยาและพูดจาสุภาพ					
39. สถาบันนี้ทำให้นักศึกษามีสภาวะความเป็นผู้ใหญ่สูงขึ้น					
40. ข้าพเจ้ารัก มทร. รัตนโกสินทร์					

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวพนิดา ทรัพย์สาร เกิดเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2519 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เมื่อปี พ.ศ. 2541 และ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อปี พ.ศ. 2545 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ บพิตรพิมุข จักรวรรดิ คณะศิลปศาสตร์ มีประสบการณ์ในการทำวิจัยดังนี้

- เรื่องคุณลักษณะคนดีในทัศนะของวัยรุ่นไทย กรณีศึกษาในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่น เมื่อปี พ.ศ. 2545
- เรื่องการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลใน กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2550

